

Óvodapedagógiai módszertani kézikönyv

Készült a SZAKTÁRNET (TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0009)

pályázat keretében

Balogh Beáta
Bújdosóné Papp Andrea
Fazekas Jánosné
Lenkey_Tóth Péter
Olvasztóné Balogh Zsuzsanna
Pálfi Sándor
Tamásiné Dsupin Borbála
Vargáné Nagy Anikó

Lektorálta: Kissné dr. korbuly Katalin

Szerkesztette

Pálfi Sándor

ISBN 978-963-473-205-1

Debreceni Egyetem
2015

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalomjegyzék

Előszó.....	3
Hallgatói kompetencia követelmények.....	4
Mese vers tevékenység.....	6
A zenei nevelés módszertana.....	47
Az óvodai vizuális nevelés módszertana.....	78
Mozgás/testnevelés módszertan.....	113
Külső világ tevékeny megismerésének módszertana matematikai tartalommal.....	135
Az óvodás gyermekek játékának kibontakozását segítő módszertan.....	176

I.

Bevezető előszó a kézikönyvhöz

Célja, rendeltetése

A Kézikönyvet a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar óvodapedagógus képzésében érintettek, a hallgatók gyakorlati képzésében részt vevő mentor óvodapedagógusok és a gyakorlati képzést segítő oktatók számára készítettük.

A tartalmi kidolgozásban azon oktatók vettek részt, akik a hallgatók képzésében a gyermeki tevékenységek módszertani kérdéseivel foglalkoznak, tanítják és a gyakorlatban évek óta követik, vagy serkentik az adott terület innovációját. Ilyen közös munka eddig még nem született a Gyermeknevelési Karon az Óvodai nevelés országos alapprogramjának megjelenése óta. Szerzők munkáját segítette a korábbi évek gyakorlati képzési tapasztalata, a Gyakorló Óvoda óvodapedagógusainak nyitott együttműködése és a módszertan oktatók elkötelezettsége a közös keretben történő megjelenésben. Nehezítő körülményként kell megjegyeznünk azt, hogy a felsőoktatás egyik pozitívumaként ismert oktatói szabadság ebben az esetben éppen a közös szakmai értelmezésben okozott nehézséget.

A Kézikönyv az óvodás gyermekek tevékenységeinek megismerését, megértését, szervezésének, támogatásának és irányításának módszertani kérdéseit járja körül egyenként a képzésben a tanterv alapján meghirdetett tárgyak/módszertanok alapján.

A Kézikönyvben a következő módszertanok írása szerepelnek: játék, mese-vers, ének-zene, mozgás/testnevelés, külsővilág tevékeny megismerés-matematika, rajzolás-festés. Minden módszertan saját fogalmi kereteiben és logikájában írja az adott terület legfontosabb kritériumait, a gyermeki tevékenységek tartalmi jegyeit, a hallgatói és mentori/gyakorlatvezetői ismerveit.

Szándékaink szerint a kiadványt első lépésnek tekintjük a közös gyermekközpontú szemléletünk gyakorlati adaptációjához és a gyakorlati képzésbe történő bevezetéséhez.

II.

Az óvodapedagógus hallgató kialakítandó kompetenciái

KKK és tantervi hálóban a gyakorlati képzés

Az óvodai gyakorlat szempontjából a KKK 6.5., 6.6., a 7.b., a 7.c., a 8.c. és a 9. pont irányadó az alábbiak szerint:

6.5. A gyakorlati ismeretekhez rendelhető minimális kreditérték: 26 kredit nemzetiségi óvodapedagógus szakirányon ebből a nemzetiségi képzés gyakorlati ismeretei legalább 6 kredit

6.6. Intézményen kívüli összefüggő gyakorlati képzésben szerezhető minimális kreditérték: 9 kredit

b) ismereteik alkalmazását illetően alkalmasak

- az óvodás korú gyermekek személyiségfejlődéséhez szükséges feltételek biztosítására,
- óvodapedagógusi nevelő tevékenység ellátására,
- kompetenciájukból adódó szakmai lehetőségeik és feladataik felmérésére;
- problémák felismerésére, azok kritikus elemzésére és konfliktushelyzetek megoldására;
- pedagógiai döntésekre;
- előítéletmentesen az inter- és multikulturális nevelésre;
- a családokkal való együttműködésre;
- a társintézményekkel, fenntartókkal való kapcsolattartásra;
- a szakszolgálatokkal szakmai partnerség kialakítására;
- önálló tanulással és/vagy szervezett továbbképzésekkel új kompetenciák elsajátítására.
- idegen nyelven alapszinten kommunikálni;

c) szakmai attitűdök és magatartás terén rendelkeznek

- önismerettel; önértékelési képességekkel; önérvényesítés, önmenedzselés képességével; sikerorientált beállítódással; minőség tudattal;
- gyermek- és emberismerettel, gyermekközpontú szemlélettel, játékos képességgel,
- fejlett kommunikációs képességgel,

- társadalmi érzékenységgel, közösségi felelősségérzettel és feladatvállalással,
- az egyetemes emberi és nemzeti normák tiszteletével, tudatos értékválasztási képességgel;
- a team-munkához szükséges kooperációs képességgel;
- környezettudatos magatartással.

c) szakmai gyakorlati modul: 26-34 kredit.

9. Szakmai gyakorlat:

A gyakorlati képzés az eredményes óvodapedagógusi tevékenységhez szükséges készségek, képességek kialakítását segíti; olyan szervezeti és tevékenységformákat biztosít, amelyek a tartalmilag és módszertanilag komplex, fokozatosan bővülő önállóságú, egymásra épülő óvodai feladatrendszer megvalósítására tesznek alkalmassá.

A gyakorlati képzés fogalmába beleértendők a hallgatók hospitálásai, csoportos és egyéni óvodai gyakorlatai, önismereti, kommunikációs és játzóképeség-fejlesztő tréningek, a speciális programok gyakorlatai, valamint a pedagógiai és módszertani stúdiumok keretében végzett gyakorlatok is.

A külső szakmai gyakorlat időkerete 8 hét. Az összes szakmai gyakorlaton belüli kreditértéke 9 kredit.

III.

Tevékenységek a kompetenciák kialakulásához

Mese-vers tevékenység

Bujdosóné dr. Papp Andrea főiskolai docens

1. A TEVÉKENYSÉG MEGHATÁROZÁSA, CÉLJA, FELADATA

A szavak játéka, a szavak varázsa

Az óvodai irodalmi nevelés célja a 3-7 éves gyermekek pozitív személyiségjegyeinek megalapozása, érzelmi, erkölcsi és értelmi fejlődésének elősegítése, nyelvi és kommunikációs képességeinek fejlesztése a gyermekirodalom esztétikai - művészi hatásaival, a gyermekirodalomhoz szorosan kapcsolódó tevékenységek, módszerek sajátos eszközeivel. A tevékenység célja komplex élménynyújtás, komplex személyiségfejlesztés.

A mindennapos mesélés, verselés, mondókázás a kisgyermek egészséges lelki fejlődésének elmaradhatatlan eleme. A mese és a vers örömforrás - derű, esztétika, társas élmény, nyelv/gondolat -, amely nagy belső energiákat mozgósít. Az értékes gyermekirodalmi alkotások biztosítják a gyermeki érdeklődés fenntartását a természeti és társadalmi környezet, az emberek s önmaga iránt; segítik az olvasó-, színház- és múzeumlátogató, művész-kulturális értékeket élvező, értékelő felnőtté válását. A játék és a mese a gyermek anyanyelve: segítségükkel kapcsolódik az őt körülvevő világba, általuk szerzi meg az életről szóló tudást - *A mesék a teremtő nyelv közegében mozognak.*

Az irodalmi nevelés, a „Mese-vers” tevékenység a gyermeki képességek, készségek kialakításának, a személyiség formálásának meghatározó tényezője, lényegi eleme:

- ✓ A mese a legtágabb értelemben tanít: a bennünket körülvevő világról, s így mindig rólunk szóló beszéd - a meseélés alkotó cselekvés, tapasztalatszerzés, egyfajta világrendező szereppel bír. A mesék, versek hallgatása, az **ismeretek megszerzésének egy sajátos módja**: nem készként kapott tudás, hanem egyéni érzéki és értelmi megismerés. Önmagunkról szóló tudás. Verbális megismerés. A világról alkotott kép szimbolikus jelek által strukturálódik az egyedi befogadásnak megfelelően.

- ✓ A mesék **esztétikuma** élményforrás: *a szép szöveg meglátása, érzékelése, észlelése, megélése*. A szövegek által a gyermeki figyelem a közvetlen környezetében, a természetben, a művészetben felfedezhető *szépre* irányul. A művekben rejlő esztétikum felfedezése feltétele az eleven, pezsdítő hatású műélvezetnek, a jó ízlésű, értő olvasóvá nevelésnek. A szöveg típusától függően az illusztráció, a szerkezetalakítás, a ritmika, a nyelvhasználat módja, a költői képek és alakzatok, a fantázia, a humor, a befogadó érzelmeinek tudatos felkeltése, irányítása mind az esztétikum forrásai lehetnek. *Az esztétikum bármely formája csakis az érzékszervek közvetítésével képes hatni az ember tudatára* (érzéki megjelenés törvénye). Az esztétikai élményt kiváltó esztétikai kategóriák: szép, rút, tragikus, komikus, groteszk, idillikus, fenséges, patetikus. A szép, a jó és az igaz hármas egysége a kisgyermekes esztétikai nevelésének egyik lényeges motívuma.
- ✓ Az irodalmi élmény a gyerekek **érzelmi** nevelésének egyik leghatékonyabb eszköze. A mese, vers biztosítja az emocionális együttélést, a szereplőkkel való azonosulást. Az irodalmi szövegek formai elemeinek – ritmus! - jelentős érzelmgazdagító szerepe van. A gyermekirodalmi alkotások képesek a gyermek érzelmeit formálni, elmélyíteni és új érzelmet kialakítani. A meseélés az érzelmi intelligencia fejlesztésének az alapja, a *derű* forrása. A gyermekben a valóság belső reprezentációját a mozgás, az utánczás, a szavak, az érzékszervi mozgásos és szinkretikus sémák élménye alakítja. Ezek mindig érzelmi alapú mozzanatok: vágyak, kívánságok, szükségletek kivetülései, amelyek a gyermeki pszichikum függvényében a belső képeiben is visszatükröződnek. Az elaborációnak, a belső képek kialakításának tehát elengedhetetlen feltétele, alapja a *hallott szavak varázsa*, a gyakori szóbeli, szemtől-szembe mesélés. A gyerek által konstruált saját képek oldják az ismeretlentől való szorongást, fejlesztik a gyermeki fantáziát, kreativitást, és az olvasóvá nevelést is eredményesen alapozzák.
- ✓ A gyermekirodalom és az **erkölcsi nevelés** kapcsolata szoros, elválaszthatatlan. A mesében a jó–rossz bipolaritása érvényesül: megismerjük és felismerjük a jót és a rosszat, a követendő és az elutasítandót. A jó mese normákat közvetít, szerepmintákat nyújt, erkölcsi tartalma van. Az elvont erkölcsi fogalmak – becsület, igazságosság, őszinteség, jóság vagy hazugság, önzés, nagyravágyás – a mesében a hősök cselekvése, beszéde által válik értelmezhetővé a gyerekek számára. Az esztétikai és etikai kategóriák a gyereknél – és mesében is - még egybeesnek: aki jó az szép is, aki gonosz, az csúnya, rút így segítve a kognitív értelmezést.

- ✓ A mese a **közösségi, szociális érzelmek** alakítója. A meselégkör, az *együtt -hallgatás, -befogadás, -játás* élménye elmélyíti, formálja, kiegészíti a szövegményt. A mesében gyakran megjelenő összetartozás/összefogás, közösségi erő minta a gyerekek számára, toleranciára nevel. A mese újraélése, eljátszása során kialakuló közös gondolkodás, együttműködés, vita, ítéletalkotás az értelmezői magatartás nyitottságát, a széleskörű befogadást támogatja. A „Mese-vers”tevékenység hozzájárul a gyermek szocializációjához is: megtanul csendben figyelni és együtt dolgozni a társaival. A különféle kulturális hagyományok átadása, bemutatása révén a nemzeti/közösségi és a személyes identitás alakításában is fontos szerepe, nagy jelentősége lehet az irodalmi alkotásoknak, nagy a felelőssége a műveket választó, tolmácsoló pedagógusnak.
- ✓ Az **értelmi képességek** fejlesztésének *gyermeknyelvi*, hatékony segítői a mesék, versek, történetek. A mesehallgatás során a gyerek gondolkodási műveleteket végez, fejlődik a figyelme, emlékezete, logikája - analizálás, szintetizálás, ítéletalkotás, összehasonlítás, ok-okozati, viszonyok felismerése-, a tér-idő viszonyok érzékelése, az általánosítás, értelmezés, felidézés képessége.
- ✓ A gyermekirodalmi alkotások **anyanyelvi- kommunikációs mintája** beépül, alakítja a gyerekek kommunikációját. A mese, vers mindig egyfajta passzív és aktív beszédpélda. Az élmény-szöveg finomítja a gyermeki beszédpercepciót és -produkciót. Olyan speciális nyelvi tapasztalat, amely fokozza a beszédaktivitást és egyben támogatja, elősegíti az árnyalt non-verbális kommunikációt. A mesék, versek az elsők között mutatják meg, közvetítik az anyanyelv szépségét, élményét, így érzelmi és logikai kötődést alakítanak ki a gyerekekben a nyelvhez. *Azok a gyerekek, akik mindennap hallanak mesét, az iskolába lépés idejére egy-másfél évvel előzhetik meg anyanyelvi fejlettségben azokat, akiknek ez nem jutott osztályrészül.*

Célok, feladatok:

- Az irodalmi alkotások heurisztikus élményének biztosítása
- A mesék, versek által a gyermekek érzelmi biztonságának megteremtése, érzelmi intelligenciájuk fejlesztése
- Átéltető esztétikai élmény nyújtása
- A fantázia működésének segítése
- Önkifejezés, önismeret elősegítése
- A gyermek látókörének bővítése, a világ sajátos megismerésének biztosítása, érték közvetítés

- A belső képteremtés képességének kialakítása, fejlesztése
- Az anyanyelv szépségének, árnyaltságának felismertetése, a kommunikáció élményének megélése
- A mesék, történetek által a kulturális sokszínűség, a „mátság” és a „közös” bemutatása
- A kortárs művészet, irodalom, nyelv, humor óvodai jelenlétének biztosítása
- A gyermekirodalmi alkotások személyiségformáló, képességfejlesztő hatásának érvényesítése (csoport-hatás, egyéni/differenciált bánásmód)
- A mese- és versélmény komplexitásának kibontása: más művészeti ágak, tevékenységek együttes, egymást kiegészítő hatásának érvényesítése az irodalmi nevelésben (pl. dramatizálás, bábozás, élményfestés, illusztráció-/eszközkészítés, kreatív zenei játékok, szimulációs gyakorlatok, mozgás-utánzás, színpadi játék...)

2. A MESE-VERS TEVÉKENYSÉG ANYAGA

Az óvodában ajánlott gyermekirodalmi alkotások a gyermek életkorának, pszichés érettségének megfelelő, nyelvi-, erkölcsi- esztétikai értéket hordozó mesék, versek, történetek. Egyaránt lehetnek:

- ✓ a próza-, líra- és dráma mű nemében tartozó műfajok (mese, monda, elbeszélés, meseregény, mondóka, vers, verses mese, mesejáték)
- ✓ népköltészeti és műköltészeti alkotások
- ✓ klasszikusok és kortárs művek
- ✓ különféle nemzeti- és etnikai csoportok alkotóinak művei
- ✓ gyerekeknek írt-, gyerekekről szóló- és gyerekek által írt szövegek

A gyermek fejlődő személyiség. Fejlődését genetikai adottságok, érési törvényszerűségek, környezeti hatások determinálják, életkoronként és egyénenként változó testi és lelki szükségletei vannak. Az óvodai irodalmi nevelésünk is a fenti tényezőkön nyugszik, ezért az irodalmi alkotások kiválasztásakor műfaji-, tartalmi-, stílusbeli változatosságra, sokszínűsége törekedjünk! Ez a feltétele annak, hogy lehetőleg minden gyerek megtalálhatja a neki tetsző, őt megszólító alkotást. Nem baj, ha kezdetben nem a teljes szöveget, történetet birtokolja a gyermek, hiszen már egy-egy meselem erős érzelmi/esztétikai hatása elindíthatja a képes gondolkodást, biztosítja az irodalmi élményt. A jó gyermekirodalom több mint alkalmazott-irodalom: komplex magatartás-, viselkedés- szellemi és érzelmi beállítódás-formáló szerepe van! Ha kizárólag csak valamilyen didaktikai célra alkalmazzuk a meséket, verseket, veszítenek erejükből, *kerekességükből*.

A kisgyermek irodalom-szeretetének fejlődési sajátosságai:

- A hangokkal, szavakkal való játék: ritmus, rím- és szókedvelése
- Szemléletes cselekvő, majd szemléletes képszerű gondolkodásának jellemzői
- Képzeletének intenzív fejlődése
- Nagyfokú emocionalitása, beleérző-beleélő, empátikus képessége
- Szimultán kettős tudatának kialakulása
- A kognitív fejlődés eredményeként a nyelvi jelek szimbolikájának sajátos értelmezése

A műválasztás általános szempontjai:

- téma
- terjedelem (gyermeki figyelem)
- nyelv
- illusztráció
- életkor/fejlettség
- alkalom/hely/idő
- mesemondó személyisége
- fejlesztési cél

A jellegzetes fejlődési lépcsőfokoknak megfelelő műfajok:

- **Mondóka:** Egyszerű, érthető, rövid, ritmusos, mondogatásra szolgáló verses szöveg. A hangokkal való játék, a tiszta rímek, a mozgással kísért ritmikus szöveg élményét adja. A testi kapcsolat/érintés lényegi eleme. Típusai: altató/ringató, hűcögtető/lovagoltató, csiklandozó, tenyeresdi, hintáztató, kiszámoló állatokhoz/növényekhez/évszakokhoz kötődő
- **Gyermekvers:** Gyermekről és közvetlen környezetükről, állatokról, természeti jelenségekről (konkrétumok) szóló cselekményes/élményszerű élethelyzetek megjelenítése. Antropomorfizmus, animizmus, kicsinyítés jellemzi. Formai jellemzői: rövid, játékos, hangulatos, ismétlődéseket tartalmazó, rímes, ritmusos (hangsúlyos, szimultán verselésű) szöveg. Nyelvi játékok, szójátékok, költői képek (metafora), erőteljes, határozott zenei megformálás jellemzi, gyakran a tartalmi elemek háttérbe is szorulhatnak. Gyakran alkalmazza a népköltészet formakészletét. Lényeges a szövegvers/szabadvers élménye is: a forma/*formátlanság* játék, humor.

- **Verses mese:** Könnyed történet, egyszerű cselekményvezetés (epikuma) és a hozzá illő ritmusos, játékos, rímes forma összhangjából születő zenei, nyelvi, képi élmény. Jellemző a gyerekekhez való kicsinyítés, az elvont gondolatiság kerülése.
- **Történet, elbeszélés:** A gyerekek és környezetük mindennapjaihoz kötődjön: rövid, egyszerű, érthető, átélhető legyen. A beszédkedv fokozására alkalmas szövegek: ismert helyzetek felidézése nyelvi élményként (pl. képről mesélés, este elmeséljük mi történt velünk aznap). A műfaj kiválóan alkalmas kérdés-válasz formájú újraélésre: a szövegértés, szövegalkotás hatékony segítője.
- **Népmese típusok:** állatmese, láncmese, novellamese, legendamese, tündérmese/varázsmese, tréfás mese, Rátótiádák, formulamese, csalimese, hazugságmese
- **Kortárs műmesék:** Mai gyerekeknek mai nyelven írt szövegek: sokszor tabuk döntőgetése jellemzi a témaválasztását és a nyelvi megfogalmazásukat is.
- **Meseregény**

Milyen a jó *mese*?

- A mese rólunk szóló beszéd, az *én* egy darabja
- Alkotó cselekvés, tapasztalatszerzés, világrendező szereppel bír
- Normákat közvetít, szerepmintákat nyújt, erkölcsi tartalma van
- A gyerek figyelmét kiváltó beszédmód, közös jelrendszer, kommunikációs minta: az anyanyelv zenéje és észjárása, lényegre törő és lélekismerő beszéd. *Látható, teremtő nyelv:* gondolat, szín, kép, mozdulat, illat, íz...
- Boldog érzelmi-értelmi kielégülés
- A mese közösségi, szociális érzelmek alakítója
- Fikció, csoda, varázslat, amely kitarja az otthon kapuit, a fantázia világába repít
- A mese-logika célszerű, kiforrott, tömörítő, képes gondolkozás
- Játék, humor, derű

3. AZ IRODALMI NEVELÉS MÓDSZERTANA

3.1. A *Mese-vers* tevékenység során alkalmazható módszerek

Módszer: valamely cél elérésének módja, meghatározott módon rendezett tevékenység. A kitűzött nevelési cél elérésének érdekében alkalmazott eljárás. A nevelés, oktatás *hogyanja, mikéntje*.

3.1.1. Az irodalmi élményátadás módszerei

- **Bemutató:** az óvodapedagógus mese- és versmondása (előadás)

- Meghatározó az óvodapedagógus beszédének érzékletessége, láttató ereje, akusztikai, zenei megformáltsága.
- Beszédtechnikai, beszédfonetikai feladatai: tiszta kiejtés; világos, feszített artikuláció; a hangtörvények, magán- és mássalhangzók időtartamának helyes érzékeltetése; a vokális jelek/prozódiai tényezők tudatos, célszerű alkalmazása (hangszín, tempó, hangmagasság, hangerő, szünettartás, megfelelő hangsúlyozás és dallamvezetés, beszédritmus).
- Az árnyalt, a szóbeli közlést erősítő nonverbális kommunikáció (tekintet, mimika, mozgásos kommunikáció, gesztus, testtartás, térközsabályozás) fokozza a bemutatás szemléletességét, segíti a szöveg helyes értelmezését.
- A folyamatos szemkontaktus, a szemtől-szembe mondott szöveg élménye biztosítja a személyes megszólítást, interakciót.
- A bemutatás akkor hiteles, ha előzetesen a mesélő – szövegelemzés eredményeként - saját belső képekkel, érzelmi/hangulati élménnyel rendelkezik, megfogalmazta magának a mese mondanivalóját. Ez segíti, de nem korlátozhatja a gyermeki befogadást, meseélést.
- Törekedjünk arra, hogy a mesét, a verseket az elejétől a végéig, megszakítások nélkül mutassuk be. Ha félbehagyjuk a szövegmondást, a gyerek elveszítheti a történet fonalát, megszakadhat a hangulati, gondolati élmény.
- Kerüljük az éneklős monoton versmondást, ügyeljünk a jó hangsúlyozásra: van ahol ritmizálva, van ahol értelmezve kell mondani a szöveget.
- Sohasem a mese *tartalmát, összefoglalást* mondjuk, mert így hatástalan lesz a szöveg.

- **Bábjáték**

A bábjáték gyűjtőfogalom, a pedagógus a céljának megfelelően választhat az alábbi típusok közül, kombinálhatja is őket az óvodai gyakorlatban:

- *művészi bábjáték:* rögzített szerkezet mentén létrejött, a bábbal mint tárggyal alkotott előadás létrehozása, színpadra állítása

- a *vásári bábjáték*: bábos és közönség közvetlen viszonya, egymásra való reagálás, rögtönzés lehetősége

- *alkalmazott/pedagógiai bábjáték*: báb/bábok segítségével történő személyiség és képességfejlesztés, viselkedés- és attitűdalakítás, motivációs rendszerek áthangolása, a személyiség összetevőinek diagnosztizálásában való segítségnyújtás, a nevelés helyzetek, problémák megoldásának eszköze.

- A bábjáték lehet az óvodapedagógus önálló módszere, és lehet a gyerek és a pedagógus közösen alkalmazott módszere is az óvodai gyakorlatban

- A bábozásra alkalmas mű fordulatossá cselekményű, kevés szereplő, sok párbeszéd jellemzi.

- A jó báb stilizált, esztétikus, az életre keltett karakterhez illő méretű, színű, anyagú, kifejező mozgásra képes eszköz.

- A bábozási technikák – pl. kézzjáték, árnyjáték, tárgyjáték, asztali/paraván mögötti bábjáték – és a báb típusok – ujjbáb, kesztyűbáb, síkbáb, marionettbáb, árnybáb, terménybáb – kiválasztása elsősorban a mese-szövegének és a gyerekek fejlettségének a függvénye. Fokozatosan bővítsük a repertoárt, törekedjünk a változatosságra!

- Legyen a csoportszobában egy bábsarok: bábokkal, paravánnal, ahol „bábszínházat” lehet játszani.

- A bábjáték összetett élményt kelt, a teljes személyiséget fejleszti: nyelv/tárgy/mozgás esztétikája, segíti az érzelmi azonosulást, fejleszti a produktív és reprodukív fantáziát, a verbális- és metakommunikációt, a mozgás koordinációt, fokozza az önbizalmat, a báb mögé bújva a gyermek bátrabban szólal meg, könnyebben leküzdö a gátlásait.

- **Mesejáték/színjáték:** az óvodapedagógus/ok mesedramatizálása

A mese hőseinek bőrébe bújva, az illúzió, a konfliktus, a feszültség, az érzelmi- fizikai- értelmi odaadást igénylő átlényegülés, a kiélés lehetősége, a feszültség terhetől való megszabadulás, az emberi test, cselekvés esztétikai minőségé emelése jellemzi.

- A mesejáték/mesedramatizálás lehet az óvodapedagógus/ok önálló módszere, és lehet a gyerek és a pedagógus közösen alkalmazott módszere is az óvodai gyakorlatban

- A mese dramatizáláskor megszülető játék nem más, mint a mese feldolgozása: reprodukálás, kiegészítve a produktív fantáziával. Önálló alkotás minden előadás. Központi szerepe van a mozgásnak, testhelyzeteknek, érzelmeknek, indulatoknak, a gesztusnyelvnek. Örömforrás az átlényegülés: szabadon választott szerepbe beleéli magát a felnőtt/gyerek.

- A dramatizált irodalmi mű életkornak megfelelő, többször hallott, ismert mese legyen. A szükséges eszközöket, jelmezeket, díszleteket előre elkészíthetjük, megtervezhetjük, de a

közös gondolkodás, alkotás eredményeként megszülető *komplex előadás* élménye mélyebb, maradandóbb. A mese eljátszása önkéntes alapon történik, senkit sem szabad erőltetni. A visszahúzódó gyermek lehet néző, az óvodapedagógus is részt vesz a játékban: irányítja, szerepet vállalva játszhat benne.

3.1.2. Az irodalmi élményének kiteljesedését segítő fejlesztő módszerek

- **Beszélgetés**

A beszélgetés módszerén az alapvetően kérdés-felelet formájában történő, egyénnel vagy a közösséggel folytatott szabad verbális interakciót, információcsereét értjük. A beszélgetés módszere akkor hatékony, ha élményalapú, szívesen, érdeklődéssel vesz részt benne a gyerek. A pedagógus arra törekedjen, hogy a gyerek közlését (téma, terjedelem, forma, beszédkedv) ne korlátozza, a lehető legnagyobb szabadságot biztosítson számára. (Nem kikérdezés! Nem erőltetett, irányított moralizálás!)

- A beszélgetés módszerének különféle típusai vannak: pl. konkretizáló és heurisztikus beszélgetés; *felidéző, véleménykérő, kitaláló, alkalmazó és gondolatbefejező* beszélgetés
- A beszélgetés módszere alkalmas a gyermekek aktivizálására, önkifejezésére: meglévő ismereteik, gondolati- tapasztalatai élményeik felelevenítésére és kifejezésére. A beszélgetés során intenzíven fejlődnek a verbális és nonverbális kommunikációs képességek.

- **Magyarázat**

A magyarázat módszerével a gyermekek számára ismeretlen fogalmakat, kifejezéseket világosítjuk meg, jelentésüket értelmezzük. Magyarázatuk rövid legyen, a gyermekek által már ismert szavakat tartalmazzon, és jó, ha a verbális közléshez kapcsolódik egyéb többoldalú érzékelést biztosító eszköz vagy cselekvés.

- A mese-, vershallgatás tevékenységéhez kapcsolódva a művekben szereplő ismeretlen tárgyakat, fogalmakat, szituációkat magyarázhatjuk a mese bemutatása *előtti* napokban – megmutatjuk a tárgyat, növényt, állatot, jelenséget – mesélés *közben* – a szövegbe szőtt, a mese hangulatához illeszkedő szinonim kifejezésekkel, magyarázó mellékmondattal – és mesehallgatás *után* is, ha a gyerek kérdez vagy a játékában, az ismételt meseélés során félreértést tapasztalunk.
- A műválasztásnál figyeljünk arra, hogy ne legyen túl sok ismeretlen fogalom, szó a szövegben, mert a gyermek elveszti érdeklődését

- Mindig csak a szavak, fogalmak jelentését tisztázzuk, a mese mondanivalóját ne magyarázza el az óvodapedagógus! Verseket ne magyarázzunk! A befogadói élmény *szabadságát* nem szabad korlátozni!

- **Szemléltetés**

A szemléltetés (demonstráció, illusztráció) olyan nevelési, oktatási módszer, amelynek során az aktuális tárgyak, jelenségek, folyamatos észlelése, elemzése történik. A szemléltetésnek fontos szerepe van az ismeretek elsajátításában, értelmezésében, segíti, kiegészíti a verbális közlést (fogalomértelmezés, logikai lánc, absztrakt ismeretek)

- A szemléltetés módszere hozzájárul az érdeklődés felkeltéséhez, a képszerű-szemléletes gondolkodás fejlesztéséhez, a tevékenység érzelmi/esztétikai hatásának kibontásához, segíti a *hallott* szöveg tartalmi elemeinek rendszerezését, alkalmazását. Fő funkciói: jól követhetőség, lényegkiemelés, aktivitás kiváltása/fokozása, rögzítés segítése, a figyelem irányítása, összefüggések átgondolása.

- Az óvodáskorú gyermek ismeretszerzési folyamatában nagy jelentősége van az észlelésnek, az érzéki tapasztalásnak, mert segíti a képzetek kialakulását. A 3-4 évesek még igénylik a mesemondással egy időben történő szemléltetést: segíti őket a szereplők észbentartásában, biztosítja az aktív, irányított figyelmet, a *beleélés* folyamatát.

- A szemléltetés módszerének mindig szervesen kell kapcsolódnia a tevékenység anyagához és a bemutatás módszeréhez

- A szemléltetés a szóbeli közléssel együtt jelenik meg. A megfelelő szemléltetés a verbalitást megerősíti, konkretizálja vagy éppen a továbbgondolására ösztönöz (A gyerekek fejlettségének függvénye!)

- A szemléltetés túlzottan gyakori, az életkori sajátosságokat figyelmen kívül hagyó alkalmazása sem javasolt, mert a gyerekek megragadhatnak az ismeretelsajátítás *készenkapott* konkrét-szemléleti szintjén, az önálló, kreatív kép- és jelentésteremtés képessége elsorvad.

- A kognitív és a kommunikációs képességek fejlesztésében biztos támasz lehet a szemléltetés, a közvetlen és sok érzékszervet foglalkoztató, spontán, játékos tapasztalatszerzés.

- A mesélés során felhasználható szemléltetőeszközök – pl. könyv, képek különböző fajtái, bábok, játékszerek, különböző tárgyak, használati eszközök, termékek stb. – változatosak, esztétikusak, megfelelő méretűek, figyelemfelkeltőek, újszerűek, fantáziaébresztőek, biztonságosan kezelhetőek legyenek. A közhelyes, sablonos, túlzásokra építő giccsnek nincs helye az óvodában.

- Az erősen ritmizált, *csupa zene*, hangulat verseket ne szemléltetessük képekkel!
- 5-6 éves korban – különösen új mese bemutatáskor – már törekedjünk a szemléltetés nélküli mesélésre. A képek, eszközök ismétlő újraéléskor, mint különféle *értelmezési-változatok* jelenjenek meg, tág teret biztosítva a gyerekek alkotó fantáziájának, képzeletének.

- **Gyakorlás és ismétlés**

- A meséket, versek többször is be kell mutatnunk a gyermekeknek. Az óvodások kedvelik a gyakori ismétlést, élmény számukra a mese többszöri feldolgozása.
- A mese ismétlése történhet mesemondással (pedagógus, gyerek), vagy bábozás, némajáték, párbeszédese jelenetek eljátszása, dramatizálása útján.
- Az új anyagként bemutatott verseket legalább kétszer, háromszor mondjuk el.
- Ne skandáltassuk az egész csoporttal közösen a mondókákat, verseket! Az ismétlésnek, gyakorlásnak ez a módszere könnyen értelmezés nélküli, éneklős szövegmondássá válhat, figyelmen kívül hagyja az egyéni befogadás sajátosságait.
- Ne a versek magoltatása, gyerekek szavaltatása, hanem a versek megszerettetése legyen a célunk. Ennek pedig a belső készítésre épülő ismétlés, az önkéntesség, a szabadon választott műélmény az alapja.

- **Egyéb módszerek:**

- A gyerekek önálló mesemondása
- Mese folytatása, befejezése
- Meshősről vagy kulcsszavakról való mesemondás
- Ismert mese átstrukturálása
- Mesemondás eszközökkel, eszközökről
- Mese-mimetizálás (némajáték, mozdulat, gesztus, mimika)
- Alkalmazott gyermeki bábjáték
- Dramatikus játék, mesedramatizálás
- Diavetítés

3.2. A tevékenység szervezeti formái

A szervezés a nevelésben annak biztosítása, hogy különböző nevelési tényezők összehangoltan, a nevelési cél irányába hassanak.

- A „Mese-vers” tevékenység szervezeti formáját az óvodapedagógus választhatja meg az irodalmi anyag, a felhasználni kívánt eszközök, és a kitűzött céljának megfelelően. Ennek értelmében, megfelelő szakmai indokok alapján, mindkét szervezeti formát – kötött, kötetlen – alkalmazhatja az óvodai gyakorlatban.
- A *kötetlen szervezeti forma* esetén a gyermek motiváció hatására önként vesz részt vagy marad távol a pedagógus által irányított tevékenységtől. Előnye: szabad választás eredménye, a gyermeki szándék, vágy, érdeklődés a részvétel alapja. A kötetlen szervezeti formájú mese- és versehallgatás is átgondolt, tervezett tevékenység!
- A *kötött szervezeti forma* esetén kötelező minden gyermeknek részt venni a tevékenységben. A kötöttség csak abban az esetben elfogadható, ha biztosítja a gyermeki aktivitást, a játékosság elve nem sérül, a tevékenység anyaga, módszere, előadása megfelel a csoport igényeinek, egyaránt élmény a közvetítőnek és a befogadóknak.
- Napjainkban érdemes újragondolni az irodalmi nevelés választott szervezeti formájának indokoltságát, a két forma gyakoriságát, szerepét a következők függvényében:
 - a zavartalan befogadás és a mese nyelvi/gondolati/érzelmi élményének kapcsolata
 - az előzetes meseélmény – otthoni és óvodai! - mennyiségi és minőségi hatásai
 - a mese/mesemondó/mesehallgató tisztelete
 - a közös rituálék szerepe, jelenléte a nevelésben

3.3. Az eszközhasználat kérdéséről

- Az igényes, esztétikus eszközök segíthetik a megértést és a meseélmény, mesei hangulat kiteljesedését. Figyeljünk arra, hogy a szemléltető eszközök nem *takarhatják el* a meseszöveget, a mese mondanivalóját, hanem kiegészítik azt!
- A mai gyerekek alapvetően vizuális/képi kultúrában nevelkednek, így kiemelt feladata az óvodapedagógusnak az ehhez való folyamatos, helyes alkalmazkodás:
 - Az óvodai mesélés, verselés személyes, közvetlen emberi kommunikáción alapuló élménye mással nem pótolható, meghatározó jelentőségű, komplex érzelmi kapcsolat a mű/befogadó/közvetítő egységében.
 - Ugyanakkor azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, építeni kell a gyermeki élmény- és ismeretszerzés új módjaira, igényeire: a technikai eszközök *kép-és filmes nyelvé*n szóló hősök, történetek, játékok jelenlétére. Nyitott szakmai kontrollal, korlátozott mértékben –

különösen, ha a gyerek otthonában van és gyakran használja a számítógépet, televíziót, DVD lejátszót -, és csak igényes, esztétikus, művészi-érzelmi többletet nyújtó funkció esetén használjuk ezeket az eszközöket az óvodában.

- Az életkor előrehaladtával az eszköz nélküli mesélésre kell törekedni, különösen új mese bemutatásakor.
- Változatos, kreatív eszközöket a mese ismétlésekor, az élmény kiteljesítése érdekében célszerű biztosítani, közösen készíteni.

3.4. A motiváció szerepe, fajtái

- A motiváció *cselekvésre készítő belső indíték*. Az érdeklődés felkeltésével a külső és belső aktivitás serkentése, az önkéntelen figyelem megragadása, érzelmi hatás kiváltása, egyfajta személyes érdekelttség létrehozása történik.
- Az életkor előrehaladtával, a pszichés fejlődés következményeként, a pozitív, meghatározó meseélmények számának növekedésével a motiváció módja, ideje, formája átalakul: a hosszabb vizuális/képi ingerek, eszközök helyett már a verbális/kognitív utalások és a rituálék érdeklődéskeltő szerepe dominál.
- A motiváció fajtái: *spontán, indirekt és direkt érdeklődéskeltés*

Spontán motiváció: A természet változásaihoz, a jeles napok szokásaihoz, a gyermek játékához, az óvodai élet minden tevékenységéhez kapcsolható érdeklődéskeltés. Kiváló helyzetfelismerő képességet, rugalmasságot és bőséges memoriter anyagot feltételez.

Indirekt érdeklődéskeltés: Valamilyen közvetett módon keltjük fel a gyerek figyelmét az irodalmi alkotás iránt: pl. irányított beszélgetés a mű témáját érintő közösen átélt élményekről; a csoportszobában különféle tárgyakat, terméseket, eszközöket helyezünk el, amelyek felkeltik a gyerekek önkéntelen figyelmét, kíváncsiságát s így fokozzák érdeklődésüket a hozzájuk kapcsolható mese, vers meghallgatására.

Direkt kezdeményezés: A pedagógus által indított, megfelelő időpontban és helyen alkalmazott módszeres, tervezett eljárás közvetlenül a választott mű iránti gyermeki érdeklődés felkeltésére.

- A mesetarisznyát, a mesepárna, mesekigyó elhelyezését, a gyertyagyújtást gyakran önmagában is a mesehallgatás motivációs szertartásaként használják. Ha a motivációnak soha nincs közvetlen, közös, szerves hangulati- érzelmi élményalapja a konkrét művel, akkor könnyen kötelező jellegű, pusztán reflexszerű jelzőfunkcióvá torzulhat.

3.5. A tervezés kérdései

A „Mese-vers” tevékenység sikeres megtervezésének feltételei, lépcsőfokai:

- Folyamatos irodalmi anyaggyűjtés, gazdag memoriteranyag
- A műválasztás szempontjai:
 - a gyerekek életkora, fejlettségi szintje, érdeklődése (a kettős tudat-, képzelőerő-, gondolkodás fejlettsége, érzelmi telítettsége, a gyermek tapasztalatai, ismeretei)
 - évszakok, jeles napok, hagyományok, ünnepek
 - speciális nevelési cél
- Egy konkrét vers/mesebemutatás előzményei:
 - a szöveget elolvassuk, értelmezzük, tagoljuk (szerkezet, cselekmény)
 - a jellegzetes formulákat, kifejezéseket aláhúzzuk (*mesenyelv*)
 - elképzeljük a szereplőket- külső, jellem, beszéd mód; helyszíneket (belső kép)
 - megtanuljuk a szöveget: a verseket szó szerint; a meséket logikai láncukat követve, a meseélményt biztosító *nyelv* idézésével
- A bemutatás meghatározói:
 - új vagy már ismert művet mondunk
 - szükséges-e magyarázat a szöveg megértéséhez, milyen formában (verbális, eszköz)
 - milyen hatást válthat ki a gyerekekből (gyermeki és mesei motívumok kapcsolata)
 - melyik napszakban, hol mondjuk a verset, mesét
- A gyerekek motiválásának - érdeklődés felkeltés - lehetséges módjai
- Élménygazdagító, illusztráló eszközök készítése, biztosítása, szerepe
- Az előadásmód megtervezése (beszédtechnika, testnyelv, szemkontaktus)
- A lehetséges gyermeki reakciókra építő tudatos tervezés (miért? hogyan?)
- A mese továbbélésének lehetőségei

A „Mese-vers” tevékenység részletes vázlatát minden bemutatás előtt el kell készíteni!

3.6. Módszertani alapelvek

- Tartsuk szem előtt, hogy a meseélés intenzitása mindig alkalom- (ünnepek, hétköznap), hely- (ahol mondjuk), a mesemondó egyéniségének-, valamint a közösség és a mesemondó kapcsolatának függvénye
- Az irodalmi kezdeményezések élményét alapvetően meghatározza a „meselégkör”, a megteremtéséhez szükséges feltételek biztosításának sikeressége (hely, idő, eszköz,

motiváltság). Úgy véljük jó, ha a vers/mesemondásnak állandó helyet (sarkot, kuckót, szőnyeget) alakítunk ki, de az éppen adott helyzetnek, célnak megfelelően lehetőség van a csoportszobában bárhol mesélni, verselni.

- Heti 1-2 alkalommal javasolt tervezett, új irodalmi anyag bemutatása. Egy nap folyamán két mesénél többet nem célszerű elmondani: hagyjuk *hatni* a szöveget.
- Törekedni kell a mindennapos spontán helyzetekhez kötődő, igény/élmény alapú és a napi tevékenységekbe tudatosan épített mesék, versek fejlesztő hatására is.
- Fokozatosság és tervszerűség jellemezze a munkánkat, de lehetőség szerint rugalmasan igazodjunk a gyermekek igényeihez, kéréseihez, pillanatnyi hangulatához.
- Kiemelt jelentőségű a gyermeki motiváció kialakítása és ébrentartása változatos, igényes, esztétikus eszközökkel és formában; az élményátadás sikerét biztosító helyzetteremtő-, helyzetfelismerő képesség.
- Javasolt a kötetlen szervezeti forma előnyeinek kihasználása: a játékosság elvének érvényesülése, önkéntesség, a gyermek belső készítésére épülő tevékenységszervezés. De! ügyelni kell arra, hogy leginkább termékeny csendben, nyugalomban tud kicsírázni, kifejlődni a mese!
- A meseélményt alapján meghatározza a mintaértékű pedagógusi bemutatás: a pedagógusnak a meséhez/meséléshez való viszonya; a fejből mesélés kiemelt szerepe; gazdag, árnyalt előadástechnikai tudás; a kreatív, cselekvéses, komplex élményátadás képessége.
- A dramatizálás és a bábozás feltételeinek megteremtésével a gyermek átélheti, kifejezheti érzéseit, gondolatait, eljátszhatja, illetve kijátszhatja magából akár a félelmeit is. A pedagógus teremtsen lehetőséget a gyermekirodalmi műfajokkal való játékra, a gyermeki önkifejezés, képességfejlesztés élményalapú, hatékony módjára.
- Változatos, gazdag és friss irodalmi memoriteranyaggal rendelkezzen a pedagógus, törekedjen új mesés- és verseskönyvek bemutatására. Tartalmi és formai változatosság érvényesüljön a műválasztásnál. Nagyon nagy az óvodapedagógus felelőssége a gyermeki ízlés formálásában!
- Fordítsunk még nagyobb figyelmet a versekkel való ismerkedésre! Ne hagyományos módon, didaktikusan tanítsuk a verset, hanem tematikus csokorban, élményszöveggént adjuk át őket: énekkel, hangszerrel, mozgással, bábbal színesítsük. Játsszunk a műfajjal! A különböző művészeti ágak egyidejű, egymást kiegészítő, gazdagító hatására építsünk.

- Vázlatot kell készíteni az irodalmi anyag helyes logikai, morfológiai értelmezése-, a tudatos, életkornak megfelelő irodalmi anyagválasztás és feldolgozás, valamint az "újraalkotás" érdekében.
- *A mese jelentését soha nem szabad elmagyarázni a gyermekeknek.* (Bruno Bettelheim)
A meséhez ne kapcsoljunk didaktikus feladatokat, ne kérdezzük ki a tartalmát, a mesélésünk célja nem szövegértés-vizsgálat!
- Éljük az irodalmi szövegekben rejlő sokszínű nevelési lehetőségekkel!
- Elalvás előtt minden nap meséljünk! Ne büntessünk mesemegvonással!

4. KOMPLEXITÁS A MÓDSZERTANOKBAN

- A mai gyerekek nagyon sok ismerettel rendelkeznek, de sajnos kevés a megélt/átélt tapasztalatuk! Ezért segítenünk kell nekik különféle helyzetek megélésében! Éljük együtt a mesét!
- Komplex, tantárgyi széttagoltságot megszüntető művészeti nevelésre törekszünk.
- Többszintű meseélést: a szöveg, alkotás, játék együttes jelenlétét igyekszünk biztosítani. A mese, vers és az ének/zene, vizuális tevékenységek, mozgás kapcsolatának tudatosítása, egymásra épülése, együttes tervezése, megjelenítése is a célunk.
- Kiemelt feladatunk a meseélmény gyermeki továbbélésének segítése.
- Egy olyan játékos, kreatív, cselekvéses, komplex élményátadás a cél, amely tiszteletben tartja a mese/mesélő/a mese hallgatójának szuverenitását is.
- Az irodalmi élmények átélésének személyes élménnyé alakulását a művek egyéni, változatos saját ötletek, technikák, eszközök alkalmazása biztosítja, a *játékosság, nyitottság, empátia, azonosulás* útján történik.

5. A HALLGATÓI GYAKORLATOK FELADATRENDSZERE

5.1. Szaktárgyi gyakorlat (Irodalmi nevelés és módszertana II.)

A TANTÁRGY NEVE	Fél- év	Kre -dít	Óraszám (heti)	Félév - zárás	A tantárgy felvételének előfeltétele

Irodalmi nevelés és módszertana II.	II.	3	3	K	-Irodalmi nevelés és módszertana I. (Gyermekirodalom, gyermekirodalmi szövegek feldolgozása) -Anyanyelvi nevelés és módszertana I. (Beszédművelés, nyelvészeti és kommunikációs alapismeretek) +memoriter irodalom bemutatása!
--	-----	---	---	---	---

A tanegység célja, tartalma:

A tanegység célja, hogy a hallgatók ismerjék meg az irodalmi nevelés, a mondóka/vers/mese gyermeki személyiségfejlesztésben játszott kitüntetett szerepét. A gyermek érzelmi intelligenciájának fejlesztésében a jól megválasztott irodalmi alkotások meghatározóak: a gyerek nyelvén „tanítanak”. A gyermekirodalom, mint esztétikai-, nyelvi élmény alapozza meg a későbbiekben a gyermek olvasóvá válását, a szövegfajták élményként történő befogadását.

Ismerjék meg a hallgatók az óvodáskorú gyermekek számára ajánlott irodalmi műfajokat, elemzésük révén pedig a mese-vers gyermeki gondolkodás-, erkölcsi-, esztétikai-, kommunikáció-fejlődésében betöltött szerepét. Így képessé válnak a gyermekek életkorának megfelelő, értékes, ajánlott irodalmi anyagok kiválasztására.

Kitüntetett figyelmet fordítunk az irodalmi alkotások mintaértékű bemutatására, az irodalmi tevékenységek módszertani tudatosságú komplex tervezésére, minél több memoriter irodalom ismeretére, a kortárs gyermekirodalom beépítésére az óvodai gyakorlatba.

A tanegység tematikai felépítése (15 alkalom - 3óra/hét):

1-3. alkalom:

- elméleti alapozás (A mese szerepe, jelentősége a gyermek életében, Az irodalmi nevelés gyakorlata az óvodában: alapfogalmak és módszertani alapelvek)
- az előző évek hallgatói gyakorlatairól készült módszertani filmek bemutatása, elemzése
- óvodai mentor-bemutatók

4-13. alkalom:

Egységes felépítés jellemző, egyéni/páros hallgatói mese- vagy verscsokor bemutatók követik egymást (tervezés, bemutatás, elemzés/értékelés), minden hallgató részt vesz benne:

1. óra: hallgatói „Mese-vers” tevékenység a saját hallgatói csoportnak (próba). Ez az előzetes bemutatás jó lehetőség az esetleges problémák felfedezésére, a közös értékelésre, segítő javaslatok beépítésére. A tevékenységet bemutató hallgató már megfelelő szövegtudással, kész vázlattal és eszközökkel rendelkezik, csak ebben az esetben gyakorolhat majd egy hét múlva az óvodásokkal. A hallgató oktatói jóváhagyással, szabad választhatja a tevékenység anyagát, módszerét és eszközeit.

2. óra: Az előző héten a társainak mesélő hallgató/k ekkor már egy óvadás csoportnak mutatja be a tervezett tevékenységét. A hallgatótársak a Ludotéka tükrös szobájából nézik a bemutatót.

3. óra: A tevékenységet tervező, vezető hallgatók önelemzése, a tevékenységet megfigyelő hallgatótársak értékelése, oktatói értékelés.

14-15. alkalom:

- Összegző konzultáció a tételsor alapján, a hallgatói csoport mesedramatizálásának szervezése, próbák; a féléves munka értékelése

A tanegység teljesítésének a feltételei:

- Memoriterek felmondása
- Órai részvétel
- Mese vagy verscsokor bemutatása a csoporttársaknak és az óvodásoknak; Tervezetek/eszközök elkészítése; Önelemzés
- Egy mese-előadás forgatókönyvének elkészítése + Csoportos mesedramatizálásban való részvétel (Hagyományos gyermeknap ajándék az óvodásoknak)
- Egy évszakra/életkori csoportra szóló irodalmi anyaggyűjtés (2 foglalkozás/hét)
- 2012. után kiadott, óvodásoknak ajánlott gyermekirodalmi művek gyűjtése (10 db bibliográfiai leírás, 3 választás 8-10 mondatos indoklása!)
- Sikeres kollokvium

A tantárgy kollokviumi tételsora:

1. Az irodalmi nevelés helye a nevelési folyamatban, feladata, célja, jelentősége.
2. A gyermekirodalom és az esztétikai-, érzelmi- erkölcsi nevelés kapcsolata. Az irodalmi nevelés hatása a gyermek értelmi képességeire.
3. Az irodalom kiemelt szerepe a gyermek nyelvi- kommunikációs nevelésében.
4. Az irodalmi élményszerzés pszichológiai feltételei az óvodáskorban
5. Az irodalmi élményszerzés életkori feltételei az óvodáskorban (műfajok és a gyermek).

6. Az irodalmi nevelés szervezeti formái, a tervezés kérdései. Az irodalomhallgatás helye és ideje.
7. A motiváció fogalma, funkciója, lehetőségei az irodalmi nevelés területén.
8. Az óvodai irodalmi nevelés alapvető módszerei.
9. A megformálás esztétikájának jelentősége az irodalmi élmény átélése szempontjából- műelemzési alapismertek.
10. Az irodalmi élmények *dramatizálása*. A dramatizálás szerepe a nyelvi- és kommunikációs nevelésben.
11. A *bábozás*, mint az irodalmi-és anyanyelvi nevelés hatékony módszere.
12. A komplexitás elvei, módszerei az irodalmi nevelés területén.
13. Az irodalmat közvetítő óvodapedagógus személyiségjegyei, beszédviselkedése.

B-tétel:

Életkornak megfelelő szépirodalmi anyag ismerete (min. 5 mű/műfaj, szerző)

A B-tétel ismerete feltétele a szóbeli vizsgának!!!

5.2.Egyéni gyakorlat III.

Hallgatói feladatok:

- A szakmódszertani anyag átisméltése
- Az óvodai csoport irodalmi anyagának (mondókák, versek, mesék) folyamatos tanulása
- A gyermekcsoport életkorának, érdeklődésének megfelelően, a gyermeki tevékenységekhez illeszkedve mondjon mondókákat, verseket (komplexitás); törekedjen a minél többszöri gyerekekkel közös verselésre; ajánljon, hozzon mese- és verses könyveket a csoportnak; saját eszközökkel (bábok, jelmezek) ösztönözze, kezdeményezze a gyerekek mesélését, meseélését.
- A délutáni pihenő előtt olvasson vagy mondjon mesét legalább 3 alkalommal. A klasszikus- mellett a kortárs irodalmi művek is jelenjenek meg a repertoárjában.
- A zárónapján vezessen önállóan Mese-vers kezdeményezést, melyre két hasábos vázlat megírásával készüljön. Komplex élményhatásokra törekedjen. Vegye figyelembe, alkalmazza a tanult - fent leírt - szakmódszertani alapelveket,
- A tevékenység vezetésének értékelése során az önelemzés pontosságára, minőségére, a szaknyelv használatára figyeljen.

Megjegyzés [B1]:

5.3.Csoportos gyakorlat

Hallgatói feladatok az irodalmi nevelés területén:

A csoportos gyakorlatok során a kijelölt, aktuális feladatai mellett igyekezzen az irodalmi nevelésről tanult módszertani ismeretek állandó megfigyelésére, elemző értékelésére. Használjon ki minden lehetőséget, spontán helyzetet a verselésre, mesélésre. Folyamatosan ismétlje a memoriter irodalmat, tanuljon újabb műveket. Próbálja alkalmazni a komplexitás szemléletét a tevékenység-vezetésében: megtalálni azokat a lehetőségeket, ahol az irodalom élménye támogatja, kiegészíti a gyermeki képességfejlesztést

SEGÉDANYAGOK, MINTAVÁZLATOK

1. MEMORITER I. évfolyamos óvodapedagógus szakos hallgatóknak

MONDÓKÁK

Altatók:

Csicsis, baba aludjál,
aranyosat álmodjál,
Majd felkelt a hajnal,
fülemüle dallal.

Ébresztők:

Tej, túró, tejfel,
Kicsi ... (baba) kelj fel!

Kukurikú, kikiri,
Felkelt a nap, gyere ki!

Étető:

Levendula levele,
Itt az étel (...), be vele!

Arcsimogatók:

Ciróka, maróka, mit főztél ? Kását.
Hová tetted ? A padkára. Megette a kiscicája.

Orrfenők:

Én is pisze, te is pisze,
Gyere pisze, vesszünk össze!

Pisz-pisz-pisz!

Arcmutogatók:

Pici szem, pici száj,
keretezi pici áll,
kupolája homlok.

Sűrű erdő,
Kopasz mező,
Pillogtató,
Szuszogtató,
Tátogtató,
Itt lemegy,
Itt megáll,
Itt a kulacs,
Itt igyál!

Kávét, tea, rum, puncs, bumm!

Tenyeresdi:

Kerekecske, gombocska,
Hol szalad a nyulacska?
Ide futott, itt megállt,
Egy karikát itt csinált,

Erre futott, erre be,
A kis baba kezébe!

Ujjkiolvasók:

Ez elment vadászni,
Ez meglőtte,
Ez hazavitte,
Ez megsütötte,
Ez az icike-picike meg megette!

Hüvelykujjam almafa,
mutatóujjam megrázta,
középső ujjam felszedte,
gyűrűsujjam hazavitte
a kisujjam mind megette,
megfájdult a hasa tőle!

Tapsoltatók:

Tapsi, tapsi mamának,
Cukrot ad a babának,
Hoz még tejet, vaját,
Holnapra is marad!

Ökölütögetők:

Töröm, töröm a mákot,
Sütök vele kalácsot,
Ucca tóla, motóla,
Neked adom...!

Így törik a diót: kop-kop-kop!
Úgy meg a mogyorót: rop-rop-rop!

Csipi csókák:

Csip-csip csóka,
Vakvarjúcska,
Komámasszony
kéreti a szekerét,

Nem adhatom oda,
Tyúkok ülnek rajta,
Hess, hess, hess!

Láblógatók:

Lóg a lába, lóg a,
Nincs is semmi dolga.
Mert ha dolga volna ,
A lába nem lógna!

Jártatók, sétáltatók:

Sétálunk, járkalunk,
Egy kis dombra lecsücsülünk,
Csücs!

Aki nem lép egyszerre,
Nem kap rétest estére,
mert a rétes nagyon jó,
Gyerekeknek az való!

Hintáztatók:

Hinta, palinta
Régi dunna kiskatona,
ugorj a Tiszába
zsupsz!

Táncoltatók:

Cini, cini muzsika,
Táncol a kis Zsuzsika,
Jobbra dül,
Meg balra dül,
Tücsök koma hegedül.

Tornáztatók:

Mozgatja a fejecskéjét,
Aztán a kis kezecskéjét,

Hajlik jobbra,
Hajlik balra.
Gyere ... (baba)
Kezdjük újra!

Hőcögtetők, lovagoltatók:

Gyí, paci, paripa, nem messze van Kanizsa,
odaértünk délre, libapecsenyére.

Gyí, te fakó, gyí, te szürke,
Gyí, két lovam, fussatok,
Gyorsan, gyorsan a faluba,
Ott kaptok majd abrakot.

Hóc-hóc katona,
Ketten ülünk egy lóra,
Hárman meg a csikóra!

Rajzoltató:

Pont, pont, vesszőcske,
Készen van a fejecske,
Hosszú nyaka,
Nagy a hasa,
Készen van a
Török basa!

Kiszámolók:

Ecc, pecc kimehetsz,
Holnapután bejöhetsz!
Cérnára, cinegére,
Ugorj cica az egérre, fuss!

Angyal-kangyal, mikula,
nyolc dob meg egy pikula,
irgum-burgum, parafin,
Ince-pinca, te vagy kinn!

Hónap- napsoroló:

Új év, új év,
Újesztendő,
Hány csemetéd van?
Tizenkettő.
Jégen járó január,
Fagyot fúvó február,
Rügymozdító március,
Április füttyös, fiús,
Május, május virágdús,
Kalászerlelő június,
Kaszasuhintó július,
Aranyat izzó augusztus,
Szőlőszagú szeptember,
Levelet osztó október,
Ködnevelő november,
Deres-daras december!

Hétfőn hentereg
Kedden kecmereg
Szerdán szendereg
Csütörtökön csak csücsül
Pénteken párnára dül
Szombaton szundit szorgosan
Vasárnap horkol hangosan.

Időjárás:

Süss fel nap,
Fényes nap,
Kertek alatt a kisbárány
Majd meg fagy!

Ess, eső, essél,
Bogyborékot vessél,
Az én hajam olyan legyen,
Mint a csikó farka,
Még annál is hosszabb,

Mint a Duna hossza!

Hi-hi-hi, jaj de jó!

Ha-ha-ha havazik,
He-he-he hetekig,
Hu-hu-hu hull a hó,

Labdázók:

Egy előre,
Két kettőre,
Három hatra,
Hat kilencre,
Üsd ki tízre,
Tizenegyre,
Megkapóra,
Elejtőre,
Elöl taps,
Hátul taps.

GYERMEKVERSEK

- Weöres Sándor: Haragosi, Kutya-tár, A tündér, Pletykázó asszonyok, Csiribiri
- Csoóri Sándor: Csodakutya
- Kányádi Sándor: Betemetett a nagy hó, Róka-mondóka
- Tamkó Sirató Károly: Füllentő, Esődal
- Nemes Nagy Ágnes: Gesztenyefa levél, Hóesésben
- Zelk Zoltán: Ákombákom
- Szabó Lőrinc: Esik a hó
- Ágh István: Virágosat álmodtam
- Csukás István: Elefánt-mese
- Drégely László: Macskaházi Benedek
- Gazdag Erzsébet: Mesebolt
- Tóth Krisztina: Vombat
- Lackfi János: Parabola
- Varró Dániel: Lovasok
- Nagy Bandó András: Hogyha volna..
- Szabó T. Anna: Nemzetközi medve-induló

VERSESMESÉK

- Móricz Zsigmond: A török és a tehenek
- Csukás István: Sün Balázs
- Nemes Nagy Ágnes: Ki ette meg a málnát?
- Kovács András Ferenc: Pingvinfrakk

MESÉK

- Szóló szőlő, mosolygó alma, csengő barack
- Holle anyó
- A kismalac és a farkasok
- Az égigérő paszuly
- Három kívánság
- Három selyp lány
- Lázár Ervin: A kék meg a sárga
- Szutyujev: A kiséger meg a ceruza
- Döbrentey Ildikó: A pöttyös labda és az egérke
- Mészöly Miklós: Palkó és a szamara

2. Megfigyelési szempontsorok

A hallgató neve:

A tevékenység helye: ideje:

Dátum:

A = kiváló/átlagon felüli

B = jó / de nem rendkívüli

C = közepes/nem rossz, de lehetne jobb

D = gyenge/ de nem teljesen elfogadhatatlan

E = nagyon gyenge/ elfogadhatatlan

1. <i>A pedagógus kommunikációja, az én-közlés minősítése</i>	
1. Beszédstílus	
- <i>hangerő</i>	<i>halk hangos megfelelő</i>
- <i>hangszín</i>	<i>préselt, rekedt, fátyolos tiszta tiszta, gazdag</i>
- <i>beszédtempó</i>	<i>gyors lassú megfelelő</i>
- <i>hangsúly, hanglejtés</i>	<i>monoton túlhangsúlyoz téves (nem a mondanivalónak megfelelő) helyes</i>
- <i>beszédlégzés</i>	<i>helytelen</i>

	<i>változó, fejlesztést igénylő helyes</i>
- <i>artikulációs képesség/ hangképzés</i>	<i>nehezen érthető beszéd részben hibás hangképzés hibás hangképzés</i>
2. Testbeszéd	
- <i>tekintet</i>	<i>közömbös, passzív többnyire felveszi a kapcsolatot kapcsolatkereső, kezdeményező</i>
- <i>mimika</i>	<i>alig használja, közömbös alkalmazza, de még gátolt kifejező, gazdag</i>
- <i>gesztus</i>	<i>alig használja túlgesztikulál természetes, kifejező</i>
- <i>térköz</i>	<i>a testi kontaktust elutasítja, távolságot tart többnyire jól alkalmazza testi kontaktusa, távolságtartása természetes</i>
3. Kommunikációs viszony	
- <i>felnőtt-gyerek viszonylat</i>	<i>közömbös, elutasító, passzív fecsegő, nincs beszédfigyelme természetes dialógus, jó beszédfigyelme</i>
- <i>felnőtt-felnőtt viszonylat</i>	<i>közömbös, elutasító, passzív fecsegő, nincs beszédfigyelme természetes dialógus, jó beszédfigyelme</i>
4. Komplex én-közlés	
- <i>verbális hatás</i>	<i>nagyon jó/jó/közepes/rossz/nagyon rossz</i>
- <i>kongruencia/hitelesség</i>	<i>nagyon jó/jó/közepes/rossz/nagyon rossz</i>
- <i>rendezett én-közlés (komplex hatás)</i>	<i>nagyon jó/jó/közepes/rossz/nagyon rossz</i>
- <i>érzelmi azonosulást stimulál</i>	<i>nagyon jó/jó/közepes/rossz/nagyon rossz</i>

- <i>aktivizál</i>	<i>nagyon jó/jó/közepes/rossz/nagyon rossz</i>
- <i>szuggesztivitás</i>	<i>nagyon jó/jó/közepes/rossz/nagyon rossz</i>
2. Mese-vers tevékenység	
(értékelés 5 fokozatú skálán: 5/nagyon jó – 1/gyenge)	
pontszám indoklás	
1. Műválasztás	
- a szöveg minősége: nyelvi/gondolati, erkölcsi, esztétikai értékeket tartalmaz	
- életkori jellemzőknek, pszichés fejlettségnek megfelelő	
- évszakhoz/ünnepkörhöz/hagyományokhoz igazodó	
- speciális nevelési célnak megfelelő	
2. A tevékenység-vázlat minősége	
3. Előzetes szervezési feladatok	
- eszközök előkészítése	
- helyszín kiválasztása/kialakítása	
- szervezeti forma megválasztása, indokoltsága (kötetlen, kötött)	
4. Motiváció	
- módja	
- idejének/helyének megválasztása	
- sikere	
5. Mesebemutató/előadástechnika	
- elhelyezkedés	

- hangerő	
- artikuláció	
- szerepformálás/értelmezés hanggal	
- szerepformálás/értelmezés testbeszéddel (gesztus, mimika, testtartás)	
- a mese dinamikájának biztosítása	
- folyamatos kapcsolattartás a gyerekekkel (szemkontaktus, érintés)	
- eszközhasználat módja, technikája	
6. A szemléltető eszközök minősége (esztétikum, méret, életkori sajátosságok figyelembevétel)	
7. A gyerekek viselkedése a tevékenység alatt/ meseélés	
8. A tevékenység zárása/az élmény továbbélésének a biztosítása	

SZÖVEGES ÉRTÉKELÉS

a. KIEMELKEDŐEN JÓ TERÜLETEK

.....

.....

.....

.....

b. FIGYELMET IGÉNYLŐ TERÜLETEK

.....

.....

3. Óvodai MESE-VERS TEVÉKENYSÉG vázlatai

TAVASZI VERSCSOKOR

A tevékenység helye:	DE GYFK Gyakorló Óvoda
A tevékenység ideje:	2014. 03.01.
Korcsoport:	Középső
A tevékenységet vezeti:	XY
A tevékenység anyaga:	Új versek: Drégely László: Itt a tavasz (vershallgatás) Donászy Magda: Hóvirág Szabó Lőrinc: Csigabiga (vershallgatás) Ismert versek, mondókák: Sarkadi Sándor: Télkergető Csanádi Imre: Tavasz-ébresztő Weöres Sándor: Olvadás Sétálunk..; Dundi Dongó
(mondókák)	
A tevékenység célja:	A versek iránti fogékonyság erősítése A tavaszi hangulat érzékeltetése, képteremtés új versek bemutatása és a már ismertek közös felidézése révén Komplex esztétikai élmény nyújtása Kommunikáció- és beszédfejlesztés: beszédkedv-fokozás, ritmusérzék fejlesztés, szókincsbővítés
Szervezeti forma:	kötetlen
Módszerek:	bemutató, beszélgetés, gyakorlás, bábozás; szimulációs játék
Eszközök:	kesztyű báb (tavasztündér), ujj báb (hóvirág), filcvirágok, csigaház, magnó

<u>A TEVÉKENYSÉG FELÉPÍTÉSE</u> (mit)	<u>ELEMZÉS</u> (miért, hogyan)
<i>1. Előzetes szervezési feladatok:</i> <ul style="list-style-type: none">- az eszközök előkészítése- a megfelelő mozgástér megteremtése a meseszőnyegen	A megfelelően átgondolt és előkészített feltételteremtés a kezdeményezés sikerességét biztosítja.

<p><u>2. A motiváció lehetséges módjai:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - A bábozó gyerekek körében az új báb, a tavasztündér bemutatásával, segítségével (Találjátok ki a nevem: <i>Havat olvaszt, vizet ont, fényt áraszt és lombot bont?</i>), énekével (<i>Som virág, som virág...</i>) ajánlok fel egy közös tavasz-kelegető kirándulást. - Kinyitom az ablakot, kinézünk, beszélgetünk az időjárásról. Milyen nap van ma? Március elseje a tavasz első napja. Segítsünk a napocsának elkergetni a telet! - Az új tevékenységet kereső gyerekeknek bekapcsolom a CD-lejátszót, a lemezzől a tavaszi erdő hangjai szólalnak meg. Beszélgetés: élmények felidézése. 	<p>A gyerekek érdeklődésének felkeltése elősegíti a kezdeményezésen résztvevők aktivitását, a motiváltság fennmaradását.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Egy új, esztétikus eszköz, szerepbe-helyezkedés, találós kérdés a játékos, gyermeki fantázia segítségével teremti meg a mesei szituációt. - A közvetlen, megtapasztalt élményre, ismeretekre építő kezdeményezés a gyerekek meglévő tudására, logikájára épít. - A technikai eszközök általi motiváció "korunk gyermekének" elsődleges élmény- és ismeretszerzési módjának inspiráló hatását használja ki.
<p><u>3. Tavaszi verscsokor-komplex élményátadás</u></p> <p>Körbeülünk a szőnyegen, a tavasztündér alszik a kezemben.</p> <p>"Milyen mélyen alszik a tavasztündérünk, na majd én felébresztem, megcsiklandozom egy kicsit":</p> <p><i>Kerekecske gombocska, kisütött a napocska. Felhő mögül kandikál, itt a tavasz, ébredj már! Pattanjon a rügy a fán, fű zöldelljen domb alján. Nyíló virág illata,</i></p>	<p>Egy ismert mondókai-alapra épülő új vers bemutatásával egyszerre építék a már közösen átélt élményekre és a friss tartalom motiváló erejére. A játékos mozdulatok - ébresztgetés, csiklandozás- segítik a szituáció átélését, megteremtik a "mesés" hangulatot.</p>

<p><i>madaraknak víg dala.</i> <i>Kerekecske dombocska,</i> <i>játszani hív, fuss oda!</i> <i>(Drégely László: Itt a tavasz)</i></p> <p>" Ki az? Ki van itt? Jaj de álmos vagyok még! Hagyjatok aludni! (tavasztündér) - Ma van a tavasz első napja, itt az ideje felkelni! - Igazatok van! Tudjátok mit, gyertek velem, a közeli erdőbe, és lessük meg együtt, hogyan ébrednek a természet: a fák, a virágok, az állatok?' (tavasztündér) - De előbb öltözzünk fel alaposan, meg ne fázzunk (sál, sapka, kabát, kesztyű, hátizsák) Gyere tündérke ide a zsebembe. Most már indulhatunk!"</p> <p><i>Sétálunk, sétálunk,</i> <i>erdőt-mezőt bejárunk,</i> <i>dimbet-dombot megmászunk,</i> <i>mikor aztán elfáradunk,</i> <i>egy kis dombra lecsücsülünk, csüccs!</i></p> <p>„Nézzétek csak, ott fent, magasan a hegycsúcs még havas, hósapkája van. Na éppen ideje, hogy elkeressük végre a telet!”</p> <p><i>Jer, jer, kikelet,</i> <i>seprűzd ki a hideget,</i></p>	<p>A tavasztündérrel folytatott párbeszéd lehetőséget ad egy szimulációs játék elkezdésére, de maradhatok "kettős szereposztásban": a kesztyűs báb tündére és a csoport óvodapedagógusa.</p> <p>A szimulációs játék motiválja a gyerekeket és folyamatosan fenntartja az érdeklődést. Fejleszti a kreativitást, fantáziát, a játékosság segíti a derűs, jó hangulatú tevékenység kibontakozását.</p> <p>A mondóka a kisgyermek nyelvi fejlődésének fontos eszköze, hiszen a hangzás, játék és mozgás együttes élményét adja. A pontos hangzóejtés, a folyamatos lüktetés elősegíti a beszédfejlődést, a szép kiejtést. Igény szerint ismételjük.</p> <p>A kezemet a szemem fölé tartva nézek messzire, a gyerekek szívesen részt vesznek a játékba: utánoznak, új elemekkel bővítik a szituációt</p> <p>Ismert, mozgással kísért vers. A gyerekek számára a nagymozgással történő</p>
--	---

<p><i>ereszd be a meleget, dideregtünk eleget!</i></p> <p><i>(Sarkadi Sándor: Télkergető)</i></p> <p>"Pihenjünk meg egy kicsit. (leülünk) Emlékeztek még, hogyan ébresztgettük a tavaszt?" (lehetőség a gyerekek személyes, kedvenc versélményeinek felidézése)</p> <p><i>Ébredj, új tavasz, jégtörő, sugaras, gallyat gombosító, rügyet rojtosító, mindenféle madarakat víg versre tanító.</i></p> <p><i>(Csanádi Imre: Tavasz-élesztő)</i></p> <p>"Ti halljátok a madarakat? Én hiába fülelek, semmit nem hallok. Biztosan nagyon fáznak még, nem mernek előbújni. Hol lehet a napocska? Látjátok? Csalogassuk elő!"</p> <p><i>Süss fel nap, fényes nap...</i> (közös éneklés esetleg furulya kíséret)</p> <p>De szépen kisütött a napocska! Nekem már melegem is van. Le is veszem a sapkám, a sálam, a kesztyűm és beteszem a zsákomba. Így ni. Ti is elraktátok?</p> <p>"Psszt! Halljátok? Csipp-csepp...(kopogok az ujjammal a padlón)"</p>	<p>szövegmondás segíti a memorizálást, játékosága növeli a versélményt. Igény szerint ismételjük.</p> <p>Ismert versek szabad felidézésének élménye növeli a gyerek beszédbiztonságát, fokozza a beszédkedvét, növeli önbizalmát és tükrözi a gyermeki személyiséget is.</p> <p>Számítani kell arra, hogy bármelyik előző évben bemutatott verset felidézhetik a gyerekek. Át kell ismételni őket, hogy segíteni tudjunk, ha elakadnak az önálló versmondásban</p> <p>Ha kérdést teszek fel, meg kell hallgatnom a válaszokat is! Ez a fajta közös élményalakítás, ötletelés rugalmasságot és határozottságot igényel a pedagógustól.</p> <p>A közös éneklés elmélyíti az irodalmi anyag feldolgozását, segíti a gyerekek motiváltságának fenntartását.</p> <p>Szimulációs játék: mozgásos élmény + verbális megerősítés támogatja a megértést (ok-okozati összefüggés)</p> <p>Ismert vers felidézése, ritmusának, dinamikájának érzékeltetése: egyenletes lüktetés, lassú-gyors tempóváltás, hangerőváltás (halk-hangos)</p> <p>Ez a játékos ritmusérzék-fejlesztés (kopogás)</p>
---	--

<p><i>Csipp, csepp, egy csepp, öt csepp meg tíz: olvad a jégcsap csepereg a víz. (Weöres Sándor: Olvadás)</i></p> <p>"Süt a nap, a jégcsapok is elolvadtak, menjünk beljebb, nézzük meg mi lehet még ebben a gyönyörű erdőben?!"</p> <p><i>Dundi dongó lépeget, ide-oda nézeget, ide lép, oda lép, virágporon, mézen él.</i></p> <p>„ De szép ez a tisztás! Álljunk meg egy kicsit és szívjuk be a friss levegőt...most pedig fújjuk ki "(többször ismételve)</p> <p>"Üljünk le egy kicsit, olyan békés, nyugodt itt minden. Maradjunk csendben, hátha meghalljuk a tücsök hegedülését. Feküdjetek le és csukjátok be a szemeteket. Érzed, ahogy melegíti a nap az arcodat? Ahogy simogatja a lágyszellő? Amíg így pihentek egy kicsit, furulyázok nektek egy dalt és közben gondolatok valami nagyon</p>	<p>vagy taps) egyben hatékony beszédtechnikai gyakorlás (fonémaejtés, mondatfonetikai eszközök) is.</p> <p>Ismétlés 2-3x: egyre gyorsabb tempóban és hangosabban, a gyerekek is ütögetik a ritmust</p> <p>Ismert mondókára egyenletes járás, játékos mozgással kísérve : az ismétlődő mozgásos élmény, helyváltogatás segít elkerülni a tevékenység monotonitását</p> <p>A levegővel való helyes gazdálkodás (élettani- és beszédlevegzés) fontos a jól hangsúlyozott folyamatos beszéd technikájának elsajátításában.</p> <p>A gyermeki idegrendszer számára nagyon fontos a pihentető, megnyugtató csend. Az irodalmi tevékenység különösen alkalmas a gondolat- és fantáziaébredésre, képteremtő termékeny csend fenntartására: a versmagok szárbaszökkentésére.</p> <p>Figyelnünk kell az előzetes szokásalakításra: aki nem vesz részt ebben a tevékenységben, azok a gyerekek is tartsák tiszteletben a többiek "csendjét".</p>
--	---

<p>szép dologra."</p> <p><i>Tavaszi szél vizet áraszt...</i></p> <p>A zsebemben lévő fűvirágokat kiszórom a szőnyegre</p> <p>"Érzitek a virágok illatát? Szippantsunk csak a levegőbe! Most nyissátok ki a szemeteket és nézzétek meg milyen virágok nyílnak itt a fűben."</p> <p>Miközben sorolják a virágok neveit, a két bábbal elkezdem mondani a verset:</p> <p>– <i>Hóvirágom, virágom, mi újság a világon?</i> (tavasztündér bábbal)</p> <p>– <i>Véget ért a hosszú tél, simogat az enyhe szél, melegebben süt a nap újra szalad a patak. Hallottam a cinegék kikeleti énekét, tavasz jár a határon.</i> ((hóvirág ujjbábbal)</p> <p>– <i>Ó, be szép ez virágom!</i> (tavasztündér) (Donászy Magda: Hóvirág)</p> <p>Ismétlés: 2-3x</p>	<p>A zenehallgatásnak szánt tavaszi dal (furulya, ének, dúdolás) a komplex esztétikai élmény befogadását segíti elő, a hangulati átélést biztosítja.</p> <p>Új eszközök bevonásával (virágok) tovább erősíthetjük a szimulációs játékunk "valószerűségét", az újabb inger fokozza az érdeklődést, a figyelmet.</p> <p>A biztatás, dicséret motiváló erejére építünk.</p> <p>Az új vers megismertetésénél bábjátékkal igyekszem növelni az irodalmi élmény intenzitását. A párbeszédéből építkező vers a gyerekek számára a későbbiekben lehetőséget ad a beszédkézség fejlődésére: a játékos forma hangulati alapozó, fokozza a beszédkedvet, segíti a szövegértést, mintát ad a szövegalkotásra.</p> <p>Feltétel: a bemutatás során a két szereplő hangjának hiteles elkülönítésére (hangszín, tekintet váltás), a bábok esztétikuma, következetes használata</p> <p>Az új vers ismétlésekor már igyekszem bevonni a gyerekeket a versmondásba, ezért a tavasztündér egy-egy óvodást simogat meg, tőle kérdez. A szememmel biztatom a</p>
---	--

	gyereket, hogy bátran mondja velem a verset.
<p>"Nézzétek csak, itt van egy kis csigaház. Vajon előbújik belőle a csigabiga? Óvatosan tegyük le, nehogy megijedjen"</p> <p><i>Napos mohán melegszik a bolszemű kis csigabiga; korán kibujt s most vár, pihen, fél és örül, mint a szívem, nem tudva: itt van-e a tél, vagy új tavaszt hoz már a szél; nem tudja még, mi a világ: ibolya, vagy csak hóvirág?</i></p> <p><i>Szabó Lőrinc: Csigabiga</i></p> <p>" Most leteszem ide a levélre a csigabigát, hátha előmerészkedik. De halljátok a harangot? Hányat harangoznak? Segítsetek számolni!"</p> <p>Bimm-bamm 1, bimm-bamm 210 (mondom és triambulumon is ütöm)</p> <p>"10 óra van. Milyen gyorsan elszaladt az idő! Biztosan várnak már bennünket az</p>	<p>Egy valódi csigaházat veszek a kezembe, így növelve a kíváncsiságot, az élmény erejét.</p> <p>Ez a vers új a gyerekeknek, most egyszerű bemutatással meghallgatásra szánom. Elsősorban a játékos, lágy, derűs hangulatát igyekszem érzékeltetni. Ha sikerül átadnom élményrétegeiből, bátran tudok rá építeni az elkövetkező napok, hetek egyéb tevékenységeinél.</p> <p>Egy kis játékos matematika becsempészése a tevékenységbe - ha szervesen illeszkedik a szituációba-, észrevétlen, élményalapú, hatékony fejlesztés, melyet tovább erősít a hangszeres ritmusjáték.</p> <p>A szimulációs játékoknál fontos, hogy az</p>

<p>óvodában. Szedelőzködünk, vegyük fel a hátizsákot és már indulhatunk is! "</p> <p><i>Som virág, som virág.....</i> (közös éneklés a tavasztündér vezetésével)</p> <p>"Hazatértünk! Szép volt ez a kirándulás! Köszönjük tavasztündér!"</p> <p><u>4. A tevékenység befejezése</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ha igénylik, kéri a gyerekek, további verseket, dalokat idézünk fel a tavasztündérrel, verseskötetekkel. - A gyerekek játszhatnak a bábokkal, eszközökkel "továbbélve" a tavaszi sétát - Egy asztalnál biztosítok anyagokat saját tavasztündér, tavaszi virágok készítéséhez, színezéshez, élményrajzoláshoz. 	<p>elkezdett folyamatot fejezzük is be, így válik a játék hitelessé.</p> <p>Az egytténeklés közösségi élménye meghatározó jelentőségű.</p> <p>A foglalkozás derűs hangulati lezárását biztosítja a kötetlen beszélgetés, a gyerekek által kért versek, dalok felidézése, az átélt élmények különféle technikák segítségével történő "megformálása".</p>
---	---

Óvodai MESE-VERS TEVÉKENYSÉG vázlata

A tevékenység helye:	DE GYFK Gyakorló Óvoda
A tevékenység ideje:	2014. 05. 22.
Korcsoport:	Kiscsoport
A tevékenységet vezeti:	XY
A tevékenység anyaga:	A kismalac és a farkasok (Arany László: Szép magyar népmesék, Móra Könyvkiadó, Bp., 2003. 88-89.)
A tevékenység célja:	Komplex meseélmény biztosítása Esztetikai, érzelmi, erkölcsi nevelés (<i>Többet ésszel, mint erővel,</i> <i>Kicsi a bors, de erős</i>) Kommunikáció- és beszédfejlesztés: szókincsbővítés, szövegalkotás fejlesztése, non-verbális kommunikációs minta A mesehallgathoz kapcsolódó szokások erősítése

Szervezeti forma:	kötetlen
Módszerek:	bemutató, szemléltetés, beszélgetés
Eszközök:	Saját mesekönyv: A3-as méretű, 5 festett fázisképpel, furulya

A TEVÉKENYSÉG FELEPÍTÉSE (mit)	ELEMZÉS (miért, hogyan)
<p><u>1. Előzetes szervezési feladatok:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - az eszközök előkészítése - megfelelő hely biztosítása a meseszőnyegen, mesepárnák elhelyezése <p><u>2. A motiváció lehetséges módjai:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - A babaszobában játszó gyerekeknek megmutatom az új mesekönyvem, és hívom őket, hogy a babáikkal együtt hallgassák meg a mesémet - Az új tevékenységet kereső gyerekeket furulyaszóval - <i>Egy kis malac rőf-rőf-rőf</i>- hívom mesehallgatásra - Találós kérdések, mondókák, versikék segítségével a gyerekek maguk találják ki, hogy ma miről fogok mesélni pl. - <i>Lompos farkú, gonosz pára/Fogát feni kispókra. Ki az? -</i> <i>Turcsi orrú anyukám/ Kunkori a farkincám. Ki az?</i> <p>Még: <i>Van nekem egy malacom, Ez a malac piacra ment, Egy kisegér kását főz, Egy kis malac rőf-rőf-rőf, Szabó Lőrinc: Falusi hangverseny</i></p>	<p>A megfelelően átgondolt és előkészített feltételteremtés a kezdeményezés sikerességét biztosítja.</p> <p>A gyerekek érdeklődésének felkeltése elősegíti a kezdeményezésen résztvevők aktivitását, a motiváltság fennmaradását.</p> <p>A motivációmmal arra törekszem, hogy minden gyerek figyelmét felkeltsem, mert így biztosított a meseélmény zavartalan befogadása.</p> <p>Aki nem vesz részt a tevékenységben, a szokásalakításnak köszönhetően tiszteletben tartja a mesehallgatókat, csendben játszik.</p> <p>Az új, esztétikus eszköz kíváncsivá teszi a gyerekeket, a közös, játékos mondókázás, éneklés, furulyaszó vonzó lehetőség, "felhívás" a folyamatos csatlakozáshoz.</p> <p>A mindenkori motiváció hatékonyságát alapjában határozza meg az előzetes gyermeki élmény!!! A gazdag, színes, jó hangulatú mese-vers tevékenységek "emléke" a legjobb</p>

<p><u>3. A mese bemutatása</u></p> <p>A kismalac és a farkasok képeskönyvvel szemléltetett mesemondás</p> <p>A mesei hangulat elősegítésére az <i>Egy kis malac rőf-rőf-rőf</i> dal első versszakát eléneklem a mese kezdetekor és befejezésekor (keretes szerkezet)</p> <p>A mese szerkezeti váza, csomópontjai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Egy rengeteg erdőben éldegélt egy kismalac 2. Nagy, ordas farkas kéredezkedik be hozzá 3. A kismalac okosan zsákba faroltatja a farkast 4. Forró vízzel leforrázza 5. A bosszút forraló farkashordát csellem elkergeti <p>A meseélményt biztosító nyelvi-, stilisztikai elemek szerkezeti egységeként:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy kismalac; rengeteg erdő; ordas farkas</i> 2. <i>Eressz be édes-kedves malackám; Nem eresztlek biz én, mert megszelsz</i> 	<p>inspiráció!</p> <p>A mesei hangulatba való belehelyezkedést segíti az ismert, kedves dalbetét. De, ne törje meg a szöveg lendületét, az érzelmi színezet árnyalására szolgál</p> <p>Az irodalmi alkotásokat tartalmi és formai szempontból is elemezni kell, hogy ki tudjuk választani a gyermekek életkorának megfelelő, esztétikai-, pedagógiai- és nyelvi szempontból is értékes műveket.</p> <p>Végiggondolva a mese cselekményének szerkezetét (expozíció, konfliktus, bonyodalom, a cselekmény kibontása, tetőpont, megoldás) egyértelműen körvonalazódik a mondanivaló, kirajzolódnak a jellemek, motívumok, viszonyrendszerek. Ez segíti a jó műválasztást, memorizálást és az előadástechnikai eszközök kiválasztását is.</p> <p>Össze kell gyűjteni a mese szövegéből a jellegzetes nyelvi-, stilisztikai eszközöket: mesekezdő és -záró formulákat, költői képeket, alakzatokat, sztereotíp mesefordulatokat, szólásokat/közmondásokat,</p>
--	---

<p>3. <i>alattomba; ez se volt elég; meglásd egy ujjal se nyúlok hozzád; a zsákba farolt be</i></p> <p>4. <i>a kismalac se volt rest; levitte a szőrét, hogy egy szál se maradt rajta; addig hányta-vetette magát</i></p> <p>5. <i>jött vissza tizedmagával; tanakodni kezdtek, mitévők legyenek; már csak egy hibádzott; Forró vizet a kopasznak!; mind lepotyogott, kinek lába, kinek a nyaka tört; úgy elszaladt, hogy sose látták többet; többet felé se mentek a háza tájékának; Itt a vége, fuss el véle!</i></p>	<p>hangutánzó- és hangulatfestő szavakat, állandó jelzőket, régies/népies kifejezéseket.</p> <p>Meg kell tanulni ezeket a nyelvi eszközöket, mert általuk biztosítjuk a "mesenyelvet": gondolat és kifejezés egységét, választékos nyelvi-, kommunikációs mintát, további mesemondáshoz "alapanyagot".</p> <p>A nyelvi elemzés teszi lehetővé a gyerekek számára ismeretlen szavak, kifejezések és a "magyarázatuk" módszerének kiválasztását is (pl. szinonimák, magyarázó mellékmondatok beépítése a szövegbe, képi- tárgyi illusztrálás)</p>
<p>A bemutatás előadástechnikai jellemzői:</p> <ul style="list-style-type: none"> - folyamatos szemkontaktus - érlelt, értelmezett szövegmondás (kiemelés, tempó, hangerő) - karakter-formálás hanggal (farkas: mély, lassú; kismalac: magas, vékony, gyors) - kifejező gesztus, mimika használat - szöveg/kép egységének biztosítása - a meséhez fűződő, tükröződő pozitív, személyes kötődésem, kapcsolatom hitelesíti a mesemondásom!! <p><u>4. A tevékenység befejezése</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - A gyereke igénye szerint megismétlem a 	<p>A mese az óvodában élőszóbeli műfaj. Az előadás minősége meghatározza a befogadást. Ebben az életkorban még fontosabb a <i>ki és a hogyan</i> mondja, mint a <i>mit</i> mesél. Ezért olyan nagy az óvodapedagógus felelőssége: értékes alkotásokat kell hitelesen bemutatni!</p> <p>Érdemes saját jelölési rendszerrel "kipreparálni" a meseszöveget és csatolni a vázlatához: pl. a karakterek beszédstílusa; tempóváltás; kiemelés szünettel, hangerőváltással; a gesztus/mimika-használat helyének, módjának megjelölése.</p> <p>Így lehet csiszolni az előadástechnikai tudásunkon, beszédbátorságot és -biztonságot szerezni sok-sok gyakorlással.</p> <p>A gyermeki reakciókat figyelembe véve törekszem a tevékenység derűs hangulati lezárására, maradandó élményként való</p>

<p>mesét</p> <p>- A meséskönyv segítségével újra mondhatják/élhetik/teremthetik a mesét</p> <p>- Eljátszhatjuk a mesét.</p> <p>- A meseélményhez kapcsolódó egyéb irodalmi, zenei anyagok - mondókák, versikék, találósok, dalok - igény szerinti felidézése</p> <p>- A gyerekek kezdeményezésére beszélgetés a meséről</p>	<p>megőrzésére, az egyéni elképzelések, ötletek megjelenítésére</p> <p>Bátor gyerekek közönségnek mesélnek. Meseszerető, de félénk, visszahúzódó gyerek egyedül, magának meséli újra a történetet a könyvből. Ha szükséges, mindkét esetben segíteni kell a feltételek megteremtésében (pl. hely biztosítása)</p> <p>A mesedramatizáláshoz biztosítom az eszközöket: farkas és malac fejdíszek, zsák, barna és zöld anyagok a fa, építőelemek az ajtó, házfal <i>elkészítéséhez</i>. Elsőként mindig a gyereke ötleteire vagyok kíváncsi, azokhoz igazodik az újrajátszás. A gyermek igénye szerint veszek részt a dramatizálásban (szereposztás, rendezés, szövegmondás segítése).</p> <p>Előzetesen össze kell gyűjteni, és átismételni a csoport által ismert, tematikailag illeszkedő műveket, esetleg újakkal bővíteni azokat.</p> <p>A meséről való beszélgetés lényeges információkkal szolgál a gyerekek személyiségéről, aktuális érzelmi állapotukról, szövegértésükről.</p>
---	--

Felhasznált és ajánlott irodalom

- Dankó Ervinné: Irodalmi nevelés az óvodában. Okker kiadó, Budapest, 2004.
- Közelítések a meséhez. Szerkesztette: Bálint Péter, Didakt Kft., Debrecen, 2006.
- Változatok a gyermeklírára. Szerkesztette: Bálint Péter, Bódis Zoltán, Didakt Kft., Debrecen, 2006.
- Óvodai nevelés játékkal, mesével. Szerkesztette: Zilahi Józsefné, Sopron, 1996.
- Bujdosóné Papp Andrea: Hol volt, hol nem volt... Művészi élmény és gyermeki képességfejlesztés: mese a 21. század óvodájában, In. Határhelyzetben, szerk.: Bálint Péter, Didakt Kiadó, Debrecen, 2010. 31-55.
- Kádár Annamária: Mesepszichológia – Az érzelmi intelligencia fejlesztése kisgyermekkorban, Budapest, Kulcslyuk Kiadó Kft., 2013.
- Kádár Annamária: Mesepszichológia 2. – Útravaló kényes nevelési helyzetekhez. Budapest, Kulcslyuk Kiadó Kft., 2014.
- Vekerdy Tamás: Érzelmi biztonság. Mit kell(ene) tudnunk a gyerekekről és magunkról? Budapest, Kulcslyuk Kiadó Kft., 2013.
- Kim John Payne: Egyszerűbb gyermekkor. Hogyan neveljünk nyugodtabb, boldogabb, magabiztosabb gyerekeket? Budapest, Kulcslyuk Kiadó Kft., 2013.
- Szilágyiné Gálos Ildikó: Az olvasóvá nevelés megalapozása óvodás kortól kiskorú korig, Módszertani kézikönyv CD-melléklettel, SZTOE, Budapest, 2008.
- Végh Balázs Béla: A gyermekirodalom változatai, Kolozsvár, KOM-PRESS-Korunk, 2007.
- Gyermekirodalom. Szerkesztette: Komáromi Gabriella, Budapest, Helikon Kiadó, 2001.
- Bognár Tas: A mai magyar gyermekvers, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001.
- Bruno Bettelheim. A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Gondolat kiadó, Bp., 1988.
- Boldizsár Ildikó: Varázslás és fogókúra, Mesepoétika, Meseterápia, Mesekalauz, Meseterápia a gyakorlatban + 7 kötetes mesegyűjtemény Bővebben: http://meseterapia.hu/?page_id=57
- Tanulmányok, recenziók a Magyar Gyermekirodalmi Intézet, Csodacseruza, Fordulópont, Szitakötő, Égigérő, Gyermekkönyvölelő, honlapjáról

A zenei nevelés módszertana

Tamásiné dr.Dsupin Borbála főiskolai docens

1. A zenei nevelés célja, feladata, hatása

A zenei nevelés az óvodákban több mint fél évszázada Kodály Zoltán útmutatása alapján történik. Az óvodai zenei nevelés **célja** zenekedvelő, zeneértő gyermekek nevelése. **Feladata** az érdeklődés felkeltése, az élménynyújtás, a zenei készségek, képességek kialakítása (az éneklési, ritmikai, hallás-, zenehallgatás és mozgáskészség fejlesztése), a zenei ízlésformálás.

Az óvodai ének zenei nevelés módszertanának célja az óvodapedagógus jelöltek önálló zenepedagógiai munkára való elméleti és gyakorlati felkészítése. A tantárgypedagógiai ismeretek hozzásegítik a hallgatókat az óvodai zenei tevékenységek tervezéséhez, vezetéséhez szükséges zenei, zenepedagógiai, zenepszichológiai ismeretek elsajátításához, rendszerezéséhez és gyakorlati megvalósításához.

A tárgy feldolgozása előadásokon, szakmódszertani gyakorlatokon, valamint felvételelemzésekkel, szakirodalom feldolgozásokkal történik.

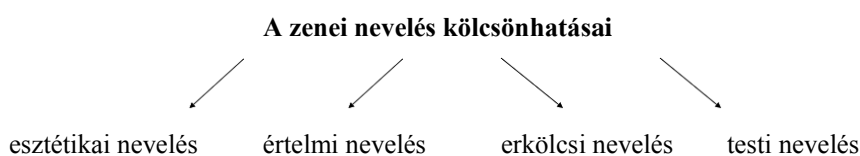
Anyaga:

- Zenei nevelési irányzatok:
 - Kodály koncepció
 - Alternatív zenei irányzatok
- Az óvodai zenei nevelés tevékenységi formái és módszertani kérdései
 - éneklési készség fejlesztése
 - ritmuskészség fejlesztése
 - halláskészség fejlesztése
 - zenehallgatási készség fejlesztése
- Személyiségfejlesztés zenével
- Érzelmi nevelés

- Speciális helyzetű gyermekek sajátos zenei nevelése
- A zenei nevelés tervezése, időkeretei
- Az óvodapedagógus módszertani kultúrája
- Az óvoda és környezetének együttműködése

Alkalmazott módszerek:

- Alapmódszerek: bemutatás, gyakorlás, ismétlés, beszélgetés, kérdve kifejtés
- Motiváló módszerek: körjáték, képességfejlesztő játék, felfedező játék, vita, projekt módszer

Esztétikai nevelés:

- megismerteti az értékes zenét, a jó előadást,
- zenei igényességre, ízlésformálásra, érzelmi gazdagodásra nevel,
- a zenei tartalom emocionális, vagyis **tudat alatti**, ösztönös átvétele.

Értelmi nevelés:

- tudatosság

Erkölcsi nevelés:

- a közösségi érzés fejlesztése
- a szabályok betartása az önfegyelmet, az erős akaratot, a pontosságot, az állhatatosságot fejleszti (a közös muzsikálásnál az egyéni célok összhangba kerülnek a közösség céljaival)

Testi nevelés:

- énekléskor a szabályos levegővétel kihat a szív működésre, vérkeringésre,
- az énekes játékoknál az egész test fejlődik,
- a hallószerv, a mozgási-, helyzeti-, látási-, tapintási érzékelés fejlődése.

A zenei nevelés hatásai

érzelmi fejlesztés értelmi fejlesztés testi fejlesztés személyiség fejlesztés

„A ritmus figyelmet, koncentrációt, határozottságot, beidegző képességet fejleszt. A dallam az érzés világát nyitja meg. Az erőfokok változása, a hangszín: hallószervünk élesítője. Az ének végül oly sokoldalú testi működés, hogy testnevelő hatása is felmérhetetlen...”¹

Énekes játékok fejlesztő hatása

nagymozgások egyensúlyérzék finommotorika oldaliság szem-kéz,
 (lateralitás) szem-láb
 ↓
 ritmuskészség
 koordináció

A körjátékokhoz kapcsolódó mozgások során az alábbi játékos táncmozdulatokat gyakoroltatjuk:²

3-4 éves kor	4-5 éves kor	5-7 éves kor
- térdrugózás - testsúlyáthelyezés kis terpeszben (ringás) - guggolás - dobantás - forgás egyedül - ugrálás páros lábon - combütés egyenletesen két kézzel - egyenletes taps	- köralakítás kézfogással, egyenletes járással - vonulások hullám és csigavonalban - kifordulás a körből, irányváltoztatás - kör szűkítése, tágítása: egyenletes lépés a kör középpontja felé és vissza - ringás állva és járás közben	- vonulások hullám- és csigavonalban, kapuk alatt átbújás, köralakítás - oldalzáró lépés egy irányba jobbra-balra - záró lépés előre-hátra - csárdáslépések (párban, kézfogással) - záró lépés hátra - lépés dobantással

¹ Kodály 1958: 8
² Wirkerné 2008, Gundyné 2007.

	<ul style="list-style-type: none"> - rugózás (egyenletes térdmozgás) - páros sarokemelgetés - sarokkoppintás előre váltott lábbal - helyben járás lábujjon és sarkon - forgás egyedül, párosan - szökellés - egymás megkerülése - páros forgás páros kézfogással - páros vonulás kézfogással - oldalzáró lépés dobbantással - záró lépés előre dobbantással - lassú höcögő 	<ul style="list-style-type: none"> - szökdelés karlengetéssel, tapssal, forgással - páros keresztezett kézfogás - szökellés páros kézfogással - forgás párban - páros forgás szökelléssel - sergés - kézgesztusok
--	--	--

A 7 éves gyermek személyiségjegyeinek alakulása óvodáskor végére, hozzákapcsolva, hogy mely népi játékok segítik e képességek, készségek kifejlődését.³

Testi érettség, motoros fejlettség	
- mozgása összerendezett, energikus	
Motoros képességek	
- erőnléte, állóképessége javul	- fogócskák, („Sánta pipás...”)
- képes ütemtartással járni	- énekes népi játékok
- nagymozgása összerendezett	- párválasztó játékok
- egyensúlyérzéke fejlett	- szökdelés, forgás, ugrás
- finommozgása könnyed	- rejtő-kereső játékok
- szem-kéz, szem-láb koordinációja jó	- táncos mozgások, egymáshoz igazodás
Értelmi képességek	
- érdeklődő	
- térbeli formák kialakítására képes	- énekes játékok

³ Tamásiné 2010: 123

<ul style="list-style-type: none"> - tapintásos észlelése pontos - a külső környezet hangjait felismeri - reprodukív, akusztikus, optikus, logikus emlékezete pontos - képzelete alkotói szinten van - figyelme hosszú idejű - megosztott figyelemre képes - gondolkodása elemi absztrakciós szinten tart - általánosításra, konkretizálásra, kiegészítésre képes - összehasonlításokra képes - felismeri az összefüggéseket - számfogalma a 10-es számkörben kialakul 	<ul style="list-style-type: none"> - egymás felismerése tapintás alapján az énekes játékokban - egymás hangjának, hangszerek hangjának felismerése - dallamok visszaéneklése, felidézése, térformák a körjátékokban - dallam- és ritmusimprovizációk - játékfűzerek - körjátékok - fogyó-gyarapodó játékok - számolós mondókák
<i>Érzelmi képességek</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - kiegyensúlyozott - alkalmazkodó, elfogadó társaival szemben - megértő és nyitott a felnőttekkel szemben - problémamegoldó képessége kialakul - szabálytudata kialakul és másokat is figyelmeztet rá - érzelmi megnyilvánulásai reálisak 	<ul style="list-style-type: none"> - körjátékok - ölbeli játékok - népi játékok
<i>Szocializáció</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - az alapvető udvariassági szokásokat betartja - szívesen vesz részt a közös tevékenységekben 	<ul style="list-style-type: none"> - páros játékok - körjátékok, zenei tevékenységek - páros játékok, körjátékok, mozgásos

<ul style="list-style-type: none"> - képes az együttműködésre, alkalmazkodásra - testrészeit felismeri, megnevezi - térben jól tájékozódik - pozitív énképe alakul ki - képes az önfegyelemre, sikerorientált - kezessége kialakul 	<ul style="list-style-type: none"> játékok - ölbeli játékok - különböző térformák - pedagógus dicsérete
<i>Anyanyelvi fejlettség</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - beszédértése jó - örömmel, szívesen beszél - szókincse gazdag - beszédstílusa megfelelő, tempó, hangsúly, beszédfolyamatosság, hangerő, hangszín, légzéstechnika - metakommunikációs kapcsolatteremtő és kapcsolattartó képessége kialakul – tekintet, gesztus, mimika, hangerő, hangszín, térköz 	<ul style="list-style-type: none"> - mesék, versek, mondókák elmondása - szókincsbővítés a népi játékok által - mondókák, kiszámolók, kérdés-felelet játékok - éneklés, mozgás közben - népi játékainkban

Tehát az óvodai zenei nevelés **elsődleges célja**, hogy a gyermekek koruknak megfelelő **magyar** zenei hagyományokra épülő, minőségi zenével találkozzanak és ez érzelmileg mélyen érintse meg őket. A kodályi pedagógiába értő módon beépített **alternatív lehetőségek** nem a Kodály koncepció ellen vannak, hanem annak erősítését szolgálják. Így egységben van a megőrzés és a megújulás.

Újító elméletekre és gyakorlatra szükség van, de azok pszichológiai, pedagógiai, módszertani törekvéseit ismerve, „tudva” szabad csak a gyakorlati munkában alkalmazni.⁴ Ellenkező esetben a szakszerűtlenség, illetve felületesség áldozatává válhat minden hivatásbeli és szakmai törekvés.

⁴ Dankó 2004: 6

Az óvodás korosztálynál óriási a felelősség, hogy mit építünk be zenei nevelésükbe. Nagy tapasztalatot és átgondoltságot kíván a feladat, értelmezni és kiválasztani a fontosat, az értékeset. A jó döntéseket az alapos elméleti tudás, a gyakorlat és a motiváció egyszerre segíti. „Az óvoda (...) az egyetlen olyan közoktatási intézmény, ahol még idő is van a zenei nevelésre”.⁵

Ez a kor a **legkedvezőbb** e képességek fejlesztésére, másrészt nagyon **érzékeny időszak** a hibás módszerekkel szemben is. **Ebben az életkori szakaszban elkövetett hibák sokkal tartósabbak, mint más időszakokban.** A velük foglalkozó pedagógus ezért minden területen legyen **példaértékű, pontos, pozitív minta** a gyermekek számára.

2. Az óvodai zenei nevelés anyaga

1. Mondókák

2. Népi játékok, amelyek

a. *szerkezet szerint:* bipódikusak, tripódikusak, tetrapódikusak.

b. *hangkészlet szerint:* - emelt hangú mondóka

- pentaton jellegű típus
- dó pentachord és hexachord jellegű
- átmenet a népdalok felé
- nagyhangterjedelmű penta és hexachord dallam
- idegen hatást mutató játékdalok

c. *játékcsелеkmény szerint:* - egyszemélyes játék és két gyermek játéka

- szerepjátszó, szerepváltó, párcserélő, versengő
- fogyó, gyarapodó
- vonulások
- kapcsolódó, átalakuló, különleges
- felnőtt játéka ölbeli gyermekkel

3. Kiegészítő anyag: egyszerű népdalok, gyermekeknek szánt műdalok, népdalokhoz írt

alkalmi szövegek, más népek dalai.

⁵ Hovánszki 2008: 131

3. Módszerek

3.1. Ritmusérzék fejlesztés

A zenei nevelésben a ritmusérzéknek, s az evvel összefüggő egyensúlyérzéknek a kialakulása **6-7 éves korra befejeződik**. A későbbi korokban e készségek csak **rendkívüli többletmunkával** és már csak **nagyon kis mértékben** fejleszthetők.

<i>Egyensúlyérzék fejlesztése</i> <i>állásban, járásban</i>		
3-4 évesek	4-5 évesek	5-6-7 évesek
- hintáztatók, höcögtetők, altatók, fejhajtogatók - guggolások - állás fél lábon - tárgy egyensúlyozása	- táncos jellegű mozdulatok (oldal kilépés, sarokemelés, sarok kirakás,ingás, forgás) - térdelés, fél térden való egyensúlyozás	- tánc közben minden olyan mozdulat, ami az egyensúlyi helyzetből kibillenti a gyermeket, - ugrás testfordulattal, - kendő, bot átugrása - szökdelés, testforgások, - fél lábon szökdelés

A ritmusérzék fejlesztés területei:

1. Metrumérzék
2. Ritmusérzék (a dalok, mondókák ritmusának megéreztetése)
3. Ütemérzék
4. Tempóérzék

E képességek csak tevékenység közben fejlődnek, tehát **folyamatos** cselekedtetésre kell épülnie. Ez egyrészt az életkornak megfelelően kiválogatott dal- és mondóka anyag, másrészt az erre épülő ritmikus mozgások és ritmusjátékok közben oldható meg.

1. Metrumérzék fejlesztés

A ritmusképzés alapja a metrumérzék fejlesztése, amit **egyenletes lüktetéssel** fejezünk ki. Az egyenletes lüktetés a mondókák, dalok szabályosan ismétlődő súlya. Az óvodai dal, mondóka anyagban az alaplüktetés negyed hangértékeket jelent. Három év alatt kell elérni, hogy minden gyermek megérezze a zene lüktetését és azt mozdulataival követni tudja.

Az egyenletes lüktetésnek az óvodai évek alatt állandóan jelen kell lennie hangzás, mozgás, látvány formájában. (öbéli játékokban, a kiszámolóknakban, a körjátékok közben stb.)

Az egyenletes lüktetés érzékeltetésére változatos játékokat találunk:

1. a *lüktetést megéreztető mozgások* öbéli játékaikon keresztül,
2. a *lüktetést kifejező ritmikus mozgások*.

Lüktetést megéreztető játékok	Lüktetést kifejező ritmikus mozgások
- Altatók	- A fej mozgásai, billegtetése: fejfördítés jobbra-balra
- Arcsimogatók	- Váll mozgásai: vállhúzogató, vállütés
- Ökölütögetők	- Ujjak mozgása: hajlítás-nyújtás (csiga, cica hívogató)
- Szítálás	- Karok mozgása: ringató, hintáztatás
- Ujjasdi-tenyeresdi	- Kéz mozgása: kézcsipés, ütések kézfejen, combon, talajon, mellkason, tapsolás,
- Kézcsipkedők	- Törzs mozgása: törzsfördítés
- Fürdető-csipkedő	- Lábak mozgása: hajlítás, nyújtás, dobogás, járás (körjátékok)
- Etető	- Hangszerek utánzása: hegedű, dob, furulya, zongora, triangulum, citera,
- Állatók	- Munkamozdulatok utánzása: főzés mozgásai: keverés, gyúrás, dagasztás, nyújtás, vágás; borsó, virágültetés, mérleg, kaszálás, lovaglás, malomkörzés,
- Tapsoltatók	- Állatok mozgása: gólya, ló, madár, katica, nyúl, béka,
- Orr érintgetők	
- Homlok érintgetők	
- Testrészekre mutogatók	
- Láblógatók	
- Dülöngélők	
- Lovagoltatók, höcögtetők	
- Háton, nyakban hordozók,	
- Hintáztatók karon, lábon, hintán	
- Gyógyítók	

	<p>Egyenletes lüktetés a körjátékokban</p> <ul style="list-style-type: none"> - Járás mozdulatai (az énekes játékokban) - Kiszámoló mozdulatok (a kiolvasókban) - Járás-guggolás (guggolós körjátékok) - Járás forgással (páros forgók) - Vállak érintése (várkörjátékok, kendős játékok) - Csárdás lépések - Szökdelés, sergés, forgás
--	---

2. Ritmusérzék fejlesztés

A ritmust hosszabb és rövidebb egységek időbeli egységek egymásutánjának nevezzük. Amikor a gyermek az egyenletes lüktetést már biztosan érzi, ~4-5 éves korban (középső csoportban) lehet kezdeni a dalok, mondókák ritmusának a megéreztetését.

A ritmuskészség fejlesztésének lépései:

- a dal-mondóka ritmusának megéreztetése,
- ritmusvisszhang,
- ritmuskifejezés belső hallással,
- mondóka, dal felismerése ritmusról,
- ritmus és metrum összekapcsolása.

Az alábbi mozgásokkal gyakoroltatjuk:

- tapssal – a gyermekek nevének tapsolása, kitalált szövegek ritmusának tapsolása,
- ritmushangszerekkel (dob, ritmuspálca, saját maguk készítette hangszereken),
- fakanál-bábbal történő ritmus kifejezés: a báb táncoltatása ritmikus kopogással az asztalon,
- kérdés-felelet-, ritmusposta-, távírdás játékkal.

3. Ütemérzék fejlesztése

A zene hangsúlyainak egymásutánja ütemekbe tagolja a ritmust. Gyermekdalaink többsége páros, kettes lüktetésű. Az első negyed hangsúlyos, a második hangsúlytalan. Az ütemhagsúly megéreztetésének alapja az egyenletes lüktetés. 4-5 éves korban emeljék ki a gyermekek a dalok kettes lüktetését ütemhagsúly szerint mozdulattal, tapssal,

ütőhangszerrel. 5-7 éves korban finoman, halkán emeljék ki a kettes lüktetést járással, tapssal, ütőhangszerekkel, ritmikus járással, játékos mozgással, énekes játékokkal az ütemkezdőhangsúlyai szerint csoportosan.

4. Tempóérzék fejlesztés

A tempóérzék fejlesztésének kettős feladata van:

- kialakítani és az énekes játékok közben megtartani az életkornak megfelelő tempót.

kiscsoport: • = 66-80

középsőcsoport: • = 80-92

nagycsoport: • = 92-102

- a használatosnál gyorsabb és lassabb tempó megfigyeltetése és alkalmazása.

középsőcsoport: gyors • = 100-110

lassú • = 72-80

nagycsoport: gyors • = 120

lassú • = 72

4-5 éves korban a fejlesztés lényege a gyors és lassú tempó megfigyeltetése és kifejezése mondókával, énekléssel, mozgással *egy dalon* végig azonos tempóval.

5-7 éves korban a gyermekek tudjanak egyenletes tempót tartani az óvodapedagógus indítása után éneklés, mondóka, mozgás közben. A cél, hogy óvodás kor végére tudjanak beszéddel, énekkel, tapssal, járással és egyéb mozgással gyors-lassú között különbséget kifejezni.

1.2. A zenei hallásfejlesztés

A hallásfejlesztés területei:

1. Hangmagasság iránti érzék fejlesztése
2. Hangerő iránti érzék fejlesztése
3. Hangszínek felismerése
4. Belső hallás fejlesztése

1. Hangmagasság iránti érzék fejlesztése

- Célja az éneklési készség alakítása a hangterjedelem fokozatos bővítésével.
 - a. a gyermek éneklőkészségének alakítása

- b. átlagos hangmagasság d' - h' vagy c' - a'
- c. hangterjedelem bővítése, magasabb-mélyebb kezdőhanggal (transzponálás)
- A hangmagasság különbségek megéreztetése (magas – mély ellentétpár)

3-4 évesek	4-5 évesek	5-7 évesek
oktáv távolságban, térben is mutatják	oktáv és kvint távolságban, térben is mutatják	oktáv, kvint és terc távolságban, 3 fokozatban térben is mutatják

A magasabb és mélyebb hangok érzékeltetésének menete:

Bemutató beszéd (mondóka), éneken:

- Megnevezés több módon: pl. vékony-vastag, majd magasabb-mélyebb szavakkal,
- felismerés és megnevezés, térben mutatás segítségével, közösen,
- felismerés, megnevezés, térben mutatás segítség nélkül,
- maguk is beszélnek, énekelnek magasabb, mélyebb hangon segítségével
- beszéd, éneklés magasabban, mélyebben önállóan. Dallamvonal követése térben, éneklés közben.

2. Hangerő iránti érzék fejlesztése

- Alapvetően a **halk-hangos** fogalompár megismertetése. A fogalompár tagjait egymáshoz viszonyítva mutatjuk be, beszéd, éneken, hangszeres játékon, zörejen.
- A hangerő, más néven dinamikai különbségek segítenek a hallás finomításában, zenei kifejezőképesség árnyaltabb lesz.

Hangerő különbségek megéreztetésének menete:

- Bemutató beszéd, (mondókák) éneken, (gyermekjátékdalok), hangszeren, zörejen.
- Megnevezés hangos – halk szavakkal.
- Felismerés és megnevezés, térben mutatás segítségével, közösen.
- Felismerés, megnevezés, térben mutatás segítség nélkül.
- Maguk is beszélnek, énekelnek halkabb – hangosabb hangon segítségével.

- Beszéd, éneklés, hangszeres kifejezés (ritmushangszerek) önállóan. Tempó és dinamika összekapcsolása.

Tempó és dinamika összekapcsolásának módjai:

- Halk – gyors
- Halk – lassú
- Hangos – gyors
- Hangos – lassú

/A halk ne legyen suttogás, a hangos ne legyen kiabálás/

3. Hangszínérzék fejlesztése

Két lényeges feladata van: a hallásfinomítás és a zenehallgatásra nevelés. Megvalósítás módja az **eltérő** és **hasonló** zörejek, ütő- és dallamjátszó hangszerek hangjának megfigyeltetése.

Hangszínek felismertetésének menete:

- Tárgy, hangszer **bemutatása, megszólaltatása, megnevezése** óvodapedagógus által.
- Tárgy, hangszer **megszólaltatása, megnevezése** óvodapedagógus – gyerekek.
- Tárgy, hangszer **megszólaltatása** elrejtve, **megnevezés** segítséggel.
- Tárgy, hangszer **megszólaltatása** elrejtve, **megnevezés**, csak gyerekek.

4. Belsőhallás fejlesztése

Előzményének tekintjük a halk-hangos éneklést és az énekes párbeszédet.

- Elsődleges célja a **zenei emlékezőképesség** fejlesztése.
- A zenei emlékezőképesség fejlesztése a daltanuláson alapszik.
 1. Gyermek felismeri, de nem tudja énekelni a dalt.
 2. Segítséggel közösen éneklük.
 3. Segítség nélkül csoport éneklük.
 4. Néhány gyermek éneklük.
 5. Egyedül éneklük.

A fenti menetbe illeszthető a fejlesztő játékkal együtt való éneklés, csoportosan majd később egyénileg is. Zenei emlékezőképesség következő szintje a **dalfelismerés**. A gyerekek egy jellemző eleméről felismerik a tanult dalt. Elsősorban ritmusáról, énekelte, hangszeren játszott, kezdő, záró, jellegzetes belső motívumáról, valamint játékszabályról,

eszközről, szövegrészletről, képről. A zenei emlékezőképesség fejlesztésének következő lépcsője a **visszhangéneklés**:

- Ismert dal éneklése visszhangozva, felváltva, óvodapedagógus-gyermek,
- ismert dalmotívum éneklése új szöveggel, visszhangozva,
- ismert dalszövegre új dallam éneklése visszhangozva,
- új szöveggel új dallammotívum éneklése visszhangozva. Először csoportban, majd egyénileg is (2-3 ütemnyi).

A zenei emlékezőképesség legmagasabb szintje az óvodai zenei nevelés keretén belül a **dallambújtatás**. Jól ismert dalt hangos éneklés után, a motívum utolsó negyedére adott hallható jelre (taps, koppantás) magában éneklő a gyermek, majd újabb jelre megint hangosan (motívumonkénti váltással).

1.3. A zenei formaérzék fejlesztés

A zenei formaérzék megalapozásához a legkisebb zenei egység hosszának, a **motívumnak** a megéreztetése a feladat. Egy zenei dallamban elhangzó négy egység megéreztetése és összekapcsolása mozgással. Ennek a készségnek a kialakítása hatással van a tiszta éneklésre, kérdés-feleletnél az alkotókészségre. Alkalmazása fejleszti a gyermekek megfigyelőképességét, emlékezetét, képzeletét, gondolkodását.

A formaérzék fejlesztés területei:

1. Motívumhangsúly kiemelése mozgással
2. Dallammotívum
3. Ritmusmotívum

1. Motívumhangsúly kiemelése mozgással

Az *egyenletes lüktetés* negyedenkénti kiemelést jelent, a *kettes lüktetés* az ütem tagolását. (súlyos-súlytalan) A gyermek értelmi és mozgásbeli reakcióidejének jobban megfelel, ha ennél hosszabb egységekben gondolkozunk és a **motívumok hangsúlyát** emeljük ki. Dallamilag, szövegileg is értelmesebb részeket kapunk a négy lüktetés összekapcsolásával, s mozgásnál is jobb azonos mozgást végezni egy motívumra. A

motívum még érthetőbb lesz, ha látható, térbeli távolsággal is összekapcsoljuk. (pl. járás a kör közepe felé négy lépéssel egy motívum alatt, majd ugyanennyivel hátrafelé, stb.) Nem kell számolni, vagy mozgásra utasítást adni, mert a zenében rejlő súlyokat éneklés közben a gyermekek maguktól is megérik, főleg ha helyes mintaadást látnak.

2. Dallammotívum

Egyik legegyszerűbb formája a **visszhangjáték**, amelynél a gyermekek megfigyelnek, majd utánoznak egy rövid kis dallamfordulatot. Mind a dallam-, mind a ritmusvisszhangjátékban a motívum hossza kétszer $\frac{2}{4}$, azaz négy lüktetés.

A kitalált szöveg, dallam, ritmus legyen változatos, játékos, humoros, s a válaszok mindig folyamatosan, az egyenletes lüktetést éreztetve hangozzanak el.

A **kérdés-felelet játék** már fejlettebb képességeket igényel, mert a kérdés és a válasz dallama és szövege eltér egymástól (köszönés, névéneklés, humoros, tréfás szövegek). A motívumok „nyitó” és „záró” jellegűek legyenek. Ha a gyermekek már olyan szinten vannak, hogy egyénenként is tudnak motívumokat alkotni, ezzel nagyon jól fejlesztjük a zenei emlékezőképességüket és alkotó fantáziájukat.

Az óvodapedagógus mindig előre tervezze meg a motívumokat, sőt szerencsés a motívumok egymásutánját is előre eltervezni és leírni.

3. Ritmusmotívum

A ritmusvisszhang akkor a legegyszerűbb a gyermekek számára, ha szöveget is mondunk hozzá. Kezdetben ezt is tervezze el az óvodapedagógus és csak később improvizáljon, ha már a gyakorlat bennünk is kialakította a motívumegység érzetét. A leggyakoribb szövegek lehetnek: a ritmustapssal köszönés, visszhang-gyakorlás, a gyermek nevének tapsolása. A ritmusmotívumok szövegét mindig kísérje mozgás és hang (taps, kopogás, stb), hogy a ritmus a gyermek mozdulataiban is erősítse a ritmusegységek megérzését. Fontos tényező, hogy a motívumokat mindig folyamatosan kell hangoztatni, hogy az egyenletes lüktetés ezúttal is végig alapot adjon a visszhangjátékhoz.

1.4. A zenei alkotókészség fejlesztés

A zenei alkotókészséget számtalan tapasztalás, zenei emlékkép előzi meg. Alapja az óvodapedagógus kitaláló, önkifejező törekvése, improvizáló kedve, amihez zenei műveltsége, humorérzéke ad mintát, vágyat a gyermekek improvizáló kedvének a kibontakozásához. Azok a gyermekek, akik óvónőjüktől sok ilyen példát látnak, azok spontán szívesen dúdolgatnak játék közben.

A *visszhangjáték* csak előkészítése az alkotókedvnek, a *kérdés-felelet* már tudatosabb szándékolt kitalálás, mert a gyermeknek kérésre, felszólításra kell azonnal választ adnia, s a válasz szövegét egy motívumhosszba beleilleszteni. A kérdés zenei „nyitottságát” és a válasz dallami „zárását” nem kell külön magyarázni, hanem inkább sok-sok mintát, modellt kell hallaniuk a gyerekeknek. A zenei nevelésnél nem csak dallamot, ritmust, hanem új játékot, vagy játékos mozdulatsort is kitalálhatnak a gyermekek (pl. a szünet jelzését különféle mozdulatokkal, stb)

Az óvodás korosztály alkotókedvének a fejlődése **csak** az óvodapedagógus ötletességén, kitaláló kedvén, szabad alkotó légkört teremtő képességén múlik.

1.5. A zene hallgatására nevelés

„Mindenkinek az a zene fekszik legjobban, amelyhez gyermekkorában szokott. A korán fejlesztett jó ízlés nehezen rontható el később. Ezért ügyeljünk az első benyomásokra. Az egész életre kiható.” (Kodály Zoltán)

Az óvodai zenehallgatás **célja**, hogy a gyermek figyelmét a dal, az ének, a hangszerjáték szépségével lekösse, felkeltse az érdeklődését a zenehallgatás iránt, valamint a zene türelmes, figyelmes hallgatására, élvezetére szoktassa. A zenehallgatási anyagot a művészi érték igényével kell összeválogatni. Az anyag az óvodapedagógus zenei műveltsége, éneklési készsége, kedve, hangszertudása szerint módosul.

A zenehallgatás anyaga:

- **játékdalok:** minden olyan dallamot előadhatunk, amelyik nem kerül megtanításra, de a tanítási anyaggal egyenértékű, amit a gyermekek nem tudnának hibátlanul előadni.
- **népdalok**
- **komponált gyermekdalok**

- **alkalmi szövegű dalok** (pl. Kis emberek dalai)
- **énekes mesék**
- **rokon és más népek gyermekdalai, népdalai**
- **műzenei szemelvények** (amelyek népdalszerűek, periodikus építkezésűek)

Zenehallgatás módja: énekes, hangszeres, és gépi előadás (nagy csoportban, mert nem közvetlen). A zenehallgatás bemutatásánál, előadásánál vigyázni kell:

- a frazeálásra (tagolásra)
- a dramaturgiai lehetőségekre (párbeszédnél)
- természetes gesztusokra (félelem, öröm, kíváncsiság, cinkos humor, stb.)
- a hangszeres előadásnál először énekelve ismerjék meg, majd azután hallgassák meg
- a hangszerjáték előadásmódja feleljen meg a dal jellegének.

Zenehallgatási alkalmak:

- ének foglalkozáson
- a nap bármely szakaszában.

A zenei élmény mélysége, időtartama összefügg azzal, hogy milyen környezeti élményhez kapcsolódik: a mesék világát színesíthetjük, a kirándulás élménye is jó alkalom, állatokról való beszélgetéskor, stb.

A zenehallgatás időtartama: egy dal 30-40 mp, s ha 2-3x megismételjük, akkor is percekig kell figyelnie a gyermeknek.

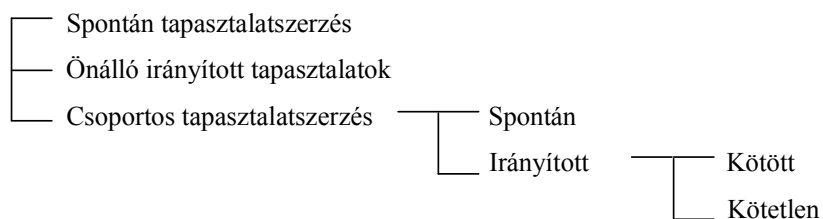
A zenehallgatás körülményei:

- Nyugodt légkör megteremtése,
- Ha szükséges legyen szövegmagyarázat, de csak az első bemutatás után. Megemlíthetjük a dal alkalmosságát pl. induló, altató.
- Csak akkor ismételjünk, ha a gyermekek szívesen hallgatják.
- Éneklés után hagyjunk időt a rácsodálkozásra.
- A gyermekek spontán megnyilvánulásait, megjegyzéseit vegyük tudomásul, de csak akkor válaszoljunk, ha a gyermek kérdez.
- A műről, vagy a zene keltette érzelmekről beszélni ennél a korosztálynál felesleges.

2. Szervezeti formák

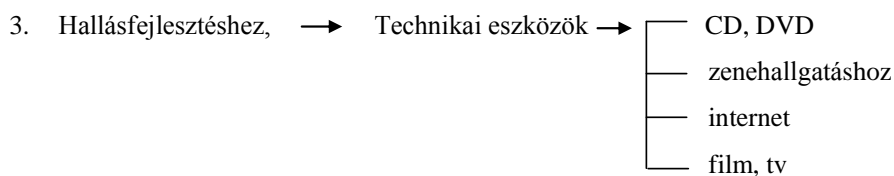
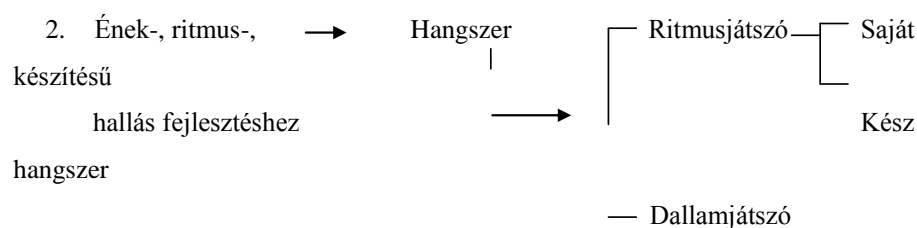
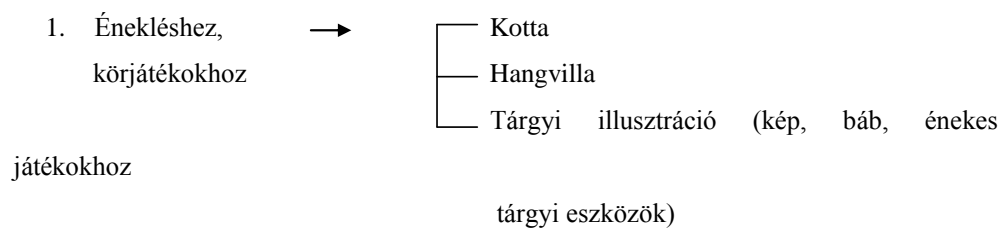
1. Nevelési folyamat: tevékenységre, önállóságra, sokoldalú tapasztalatszerzésre épül.
2. Tanulási folyamat: a nevelési folyamaton belül szűkebb, konkrétabb tartalommal van jelen.

Részei:

3. Komplex foglalkozás rendszere.
4. Vegyes – részben osztott – osztott csoport.

3. Eszközhasználat

4. Motiváció

1. A zenei anyag érzelmi sokszínűségének hatása.
2. Élményszerű éneklésen, hangszerjátékon, mozgáson alapuló zenei tevékenység.
3. Differenciált, játékos képességfejlesztés.
4. Zenei aktivitás biztosítása.
5. Az óvodapedagógus személye: énekhangja, hangszertudása.

5. A zenei foglalkozás tervezése

*„A keretek nem azért kellene, hogy közéjük szoruljunk,
hanem azért, hogy támasszanak bennünket!”*

A tervezés egy olyan munkaeszköznek minősülő tevékenység, ami nagyban segíti a tervező-nehézségmunkát.

A tervezés ellen szóló érvek: Sokan kételkednek a tervezés hasznosságában, mert

- formálisnak tartják,
- egyetlen terv sem valósítható meg 100%-ban,
- szakmai magánügy,
- a precízen tervező pedagógus is lehet eredménytelen,
- a tervezés megöli a spontaneitást,
- sok időt vesz igénybe és csak növeli az adminisztrációt.

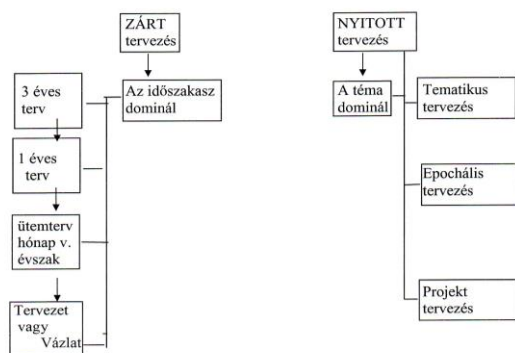
A tervezés mellett szóló érvek:

- A tervezés segíti a rendszerező-képesség kialakulását,
- mozgósítja a szakmai tudást: alaposabbá, mélyebbé teszi a gyermekismeretet, a korcsoporti sajátosságokat, a csoport összetételi jellegzetességeket,
- koncentrálna az élményszerző tevékenységre, a tapasztalatszerzésre, a motiválás fontosságára,
- figyelembe veszi az óvoda memóriacentrikus sajátosságát,
- nagyobb gondot fordít a zenei tevékenységformák jelentőségére.

A tervezési szintek:

- Óvodai Nevelés Országos Alapprogram (ONAP) országos irányadó oktatáspolitikai dokumentum, amely teret enged különböző pedagógiai törekvéseknek, és módszertani szabadságot biztosít.
- Helyi Pedagógiai Program (HP) szerteágazó praxist tartalmazó legitim program, amely irányítja és orientálja az adott nevelő közösséget.
- Csoport Nevelési tervezés

A tervezésnek döntően 2 fajtája ismert:

3 éves terv → Vázlatos tervezés **három** korcsoportnak.

1 éves terv → Vázlatos tervezés **egy** korcsoportnak.

Ütemterv → Időarányos tervezés 1 hónapra, negyedévre vagy évszakra.

Tervszerű énekfoglalkozások

Életkor	Kötetlen	Kötött vagy kötetlen	Időtartam
3-4 éves	1		10-15 perc
4-5 éves		1	20-25 perc
5-6-7 éves		2	30-35 perc

A tervszerű énekfoglalkozások időkerete

Életkor	Időintervallum	Foglalkozások száma
3-4 évesek	november 1. – május 31.	28 db
4-5 évesek	október 1. – május 31.	32 db
5-6-7 évesek	szeptember 15. – május 31.	34+34 = 68 db
3 év alatt összesen: 128 db		

Foglalkozás tervezése

- Egyhasábos vázlat → mit
- Kéthasábos vázlat → mit, hogyan (az oktatásban ezt használjuk)
- Tervezet → mit, hogyan + feltételezett kommunikáció

6. A zenei anyag kiválasztásának kritériumai

A dalanyag kiválasztásának szempontjai:

1. **Ütembeosztás.** Feladata, hogy megalapozzuk a zenei anyanyelvet, s megérezzessük a páros lüktetést.
2. **Ritmus, kezdőmotívum.** A dalokat globálisan tanítjuk, dallam, szöveg, ritmus, mozgás együttesében, A ritmikai fokozatosságot be kell tartani:

kiscsoport:

középső csoport: és

nagycsoport: és

3. **Hangkészlet, hangterjedelem, dallammotívum.**
kiscsoport: s-m, l-s-m, m-r-d, s-m-r-d, d-l-,s,
középső csoport: s-m-d, m-r-d-l,

nagycsoport: l-s-(f)-m-r-d, m-r-d-l,-s, r-d-l,-s,

4. **Ütemszám.** Sokkal élvezetesebb egy rövid dalt többször eljátszani az óvodapedagógus

segítsége nélkül, mint egy hosszú, több versszakos dalt.

5. **Szöveg.**

6. **Mozgásforma, játék.** Vegyük figyelembe a gyermekek életkori sajátosságait.

3-4 évesek: mozgásuk fejletlen, egyedül játszanak szívesen, a népi játékokat ülve, állva, utánzó mozgással játsszák, körbejárás, szerepcserélős

körjáték,

4-5 évesek: vonulós játékok: csiga, kígyó, kifordulós játékok,

5-6 évesek: bonyolultabb játékok: kergetőzés, párválasztó, alakoskodó, stb.

A zenehallgatási anyag kiválasztásának szempontjai:

- tematikailag illeszkedjen a foglalkozás célkitűzéséhez, az évszakokhoz, a gyermek hangulatához, stb.
- fokozatosság (csoportonkénti bontás)
 - 3-4 évesek:** játékdalok és mondókák (mozgással), dalok állatokról, virágokról, ünnepi hangulatot keltő dalok,
 - 4-5 évesek:** időjáráshoz, alkalomhoz kötődő dalok, több szakaszos, tréfás történetek, különböző hangulatot kifejező népdalok, könnyű egyszólamú műzenei szemelvények, dallamok (hangszerrel is)
 - 5-6 évesek:** 2 óvodapedagógus közös éneke vagy hangszerjátéka (kánon, kétszólamú feldolgozás), dalok énekes, hangszeres előadása, ismert népdalok bemutatása CD-ről.
- óvodapedagógus éneklési készsége, hangszerzetudása,
- a zenei anyag ízléses, művészi értékű legyen.

A zenehallgatási anyag kiválasztásánál *nincs* hangterjedelmi, ritmikai, szövegterjedelmi megkötés, mindez az pedagógus zenei képességén és előképzettségén múlik.

7. Komplexitás a módszertanokban

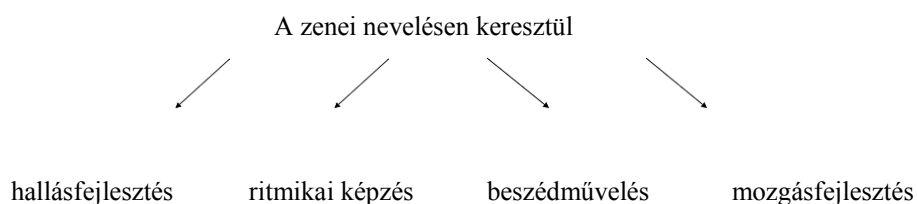
A művészeti ágak sajátosságai segítségével alakul, formálódik a gyermeki személyiség, valamint nagymértékben fejlődik a kommunikációs készség. Az óvodáskorú gyermek az irodalmi, zenei, vizuális és a hozzájuk kapcsolódó mozgásos tevékenységek során ízleli, ismeri meg a magyar nyelv gazdagságát, szépségét, kifejező erejét.

*„A gyermekkorban elmulasztott potenciális lehetőségek, a fizikai képességek fejlesztésének szenzibilitása, a későbbi életkori szakaszokban már **soha** nem tér vissza.”⁶*

Az óvodapedagógus feladata ezen értékek megismerése, megértése és továbbadása, s ez szerteágazó, egymásra épülő és egymással komplex módon összefüggő tevékenységrendszerek folyamatában valósul meg.

A 3-7 éves korosztálynál a népi kultúra és hagyomány átadás legfőbb célja

- szellemi örökségünk alapjainak az átadása,
- a személyiség teljes kibontakoztatása,
- a nemzeti érzés első építő köveinek lerakása,
- a műveltség megalapozása a hagyományos kultúra területéhez tartozó tevékenységek és játékok közben.

Ezért e korosztálynál **az énekes játékokat globálisan tanítjuk** dallam, szöveg, mozgás és játék együttesében. Célja a beszélt nyelv fejlesztésén túl a zenei és mozgásanyanyelv megalapozása.

⁶ Fejlesztő pedagógia, 1993: 3

IV.

Az ének-zenei gyakorlat szervezeti keretei

1. Egyéni gyakorlat (V. félév)

Az egyéni óvodai gyakorlat megkezdése előtt a hallgató előzetesen felkészül az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjának és a gyakorló óvoda Helyi Nevelési Programjának zenei tevékenységéből, s kijegyzeteli az erről írottakat. Áttekinti az óvodapedagógus által a gyermekcsoport számára készített pedagógiai programot, 3 éves, 1 éves ütemtervet, kiemelve azokból a gyermeki zenei tevékenységek tervezésére, szervezésére, vezetésére vonatkozó ismereteket. A szakmódszertani anyag áttekintésével felkészül az írásbeli tervezésre. Tájékozik a gyermekcsoport adott zenei tevékenységeihez kapcsolódó eszköz és hangszerkészletről, s felkészül annak gazdagítására (saját kezűleg készített eszközök, bábok, gyermekhangszerek, stb.).

Gyakorlati feladatok:

1. Az óvodapedagógus útmutatása és bemutatása alapján a hallgató bekapcsolódik a gyermekcsoport zenei feladatainak szervezésébe, irányításába.
2. Aktívan részt vesz a zenei játéktevékenység folyamatos biztosításába (élménynyújtás, eszközök készítése, stb.)
3. A félév folyamán legalább kétszer – segítséggel és önállóan – tartson ének-zenei foglalkozást.
4. Ismerje meg a gyermekek egyéni fejlesztési terveit, majd füzetébe rögzítse e dokumentum sajátosságait.
5. A levelező tagozatos hallgatók a gyakorlatvezető óvodapedagógus munkarendjét követve, de a 6 napból legfeljebb 1 napot tölthetnek délután.
6. A zárónap a 6. munkanapon történjen a gyakorlatvezető óvodapedagógussal való egyeztetésnek megfelelően.

A félévzárás módja: gyakorlati jegy (a gyakorlatvezető óvodapedagógus értékelése szerint)

A gyakorlat helye: nappali tagozaton a DEGYFK Gyakorló Óvodája

A gyakorlat helye: levelező tagozaton a hallgató által választott külső gyakorlólé hely

Zárónap: A 6. nap délelőttjén önállóan szervezze meg a gyermekek tevékenységét a játék, az ének-zene és a külső világ tevékeny megismerése keretében. A hallgató kövesse a gyermekcsoport szokásait, s ha ezek a tevékenységek együttesen jelennek meg a napirendben, akkor a hallgatónak is követnie kell ezt a szervezést. Ha külön-külön van jelen a két tevékenységforma, akkor a záró napon az ének-zene foglalkozás mellett a másik tevékenységet a gyakorlatvezető óvodapedagógus jelöli meg, melybe a hét más napján kell bekapcsolódnia, s abban részfeladatokat végeznie.

Írásbeli feladatok:

Megfigyelései és tervezései a már megkezdett gyakorlati naplóba kerüljön rögzítésre, az előző félévitől jól elkülönítve.

A megfigyelés irányai:

- A hallgató vegyen részt azon zenei élményszerző lehetőségek megszervezésében, melyek gyarapíthatják a gyermekek spontán és szervezett zenei játéktevékenységét.
- A spontán helyzetek tudatos kihasználásával tervezzen a zenei képességek célzott fejlesztésére zenei játékokat, valamint egyéb képességfejlesztő zenei játékokat a külső világ tevékeny megismerése témakörének feldolgozása közben is.
- Felkészülés a gyermeki zenei tevékenységek irányítására. A heti tervét a gyermeki zenei tevékenységek sajátosságait figyelembe véve tervezze meg.
- Az ének-zenei foglalkozásokra a módszertanban tanultak alapján, készítsen kéthasábos vázlatot. A foglalkozások fejlesztési feladatait, a foglalkozások anyagait a gyakorlatvezető óvodapedagógus adja ki a hallgatónak, az ütemtervben foglaltak alapján.
- A heti gyakorlat tapasztalatainak összegzése: A gyakorlatvezető óvodapedagógus az egyéni gyakorlatát töltő hallgatóval közösen napi rendszerességgel elemzi, értékeli a hallgató zenei tevékenységét, aki ezt rögzíti a füzetébe. A zárónapon – csoportos hospitálás keretében – a napi tevékenységét önállóan, a szakterminológia használatával – az egyes módszertanokhoz kapcsolódó elemzési szempontoknak megfelelően – kell megtennie.

Az ének-zenei módszertanhoz kapcsolódó elemzési szempontok:

- hogyan, milyen módon kezdeményez a hallgató;
- ének-zenei anyag, illetve a zenehallgatási anyag válogatásának szempontjai;

- a kitűzött feladat megfelel-e a gyerekek életkori sajátosságainak, képességeinek;
- milyen az óvodapedagógus hallgató énekhangja, alkalmaz-e hangszereket;
- milyen a gyerekek improvizációs készsége, mennyire veszi azt figyelembe a hallgató;
- a népi játékok megtanításának módszere megfelel-e a gyermekek életkori sajátosságainak;
- a dalanyag és a kitűzött feladat összhangja, egymásra épülése;
- hallás- és ritmusfejlesztés módszere;
- hangmagasság és a tempó milyensége stb.

2. Csoportos gyakorlat (I-V. félév)

A foglalkozó hallgató nevelőmunkájának, tevékenységének megfigyelése, fejlesztése, segítő szándékú elemzése, értékelése. Önelemzés, önértékelés készségének fejlesztése, szakirodalmak feldolgozása. A **hallgatók** – a csoportos gyakorlat idején – **lássanak minden félévben a gyakorlatvezető óvodapedagógus által bemutatott ének-zenei foglalkozást.**

3. Szaktárgyi gyakorlat

(Ének-zenei nevelés és módszertana IV.)

Az **óvodai zenei nevelés módszertanának** gyakorlatához a tantárgypedagógia ismeretek elsajátítása szükséges. Az óvodapedagógus-jelöltek felkészülnek a néphagyományra épülő óvodai zenei nevelés differenciált tervezésére, illetve játékos, élményszerű gyakorlati megvalósítására. A szükséges zenepedagógiai, esztétikai ismeretek gyakorlati alkalmazására, a zenei készségek, képességek, előadói képességek fejlesztésére. A tantárgy feldolgozása előadásokon, szakmódszertani gyakorlaton, egy gyakorlatvezető óvodapedagógus **bemutató ének-zenei foglalkozásának** megtekintésével, elemzésével, valamint felvétel-elemzésekkel, szakirodalom feldolgozással történik.

A tantárgy tartalmának leírása:

- A Kodály koncepcióra épülő zenei nevelés irányelveinek ismerete, néhány XX. századi zenei nevelési irányzat összehasonlításában. (Orff, Willems, Dalcroze zenepedagógia)
- Az óvodai zenei nevelés célja, feladatai.
- Az óvodáskorú gyermek zenei fejlődése, a zenei nevelés – fejlesztés tartalma.
- Az óvodáskorú gyermekek fejlettségének megfelelő zenei anyag kiválasztásának szempontjai.
- Az énekes-mondókás játékok és komponált gyermekdalok élményszerű megismertetésének folyamata, ajánlott módszerei és eszközei.
- A zenei képességfejlesztés területei, fejlesztésük játékos metodikája: éneklési készség, ritmusérzék fejlesztése, zenei hallás finomítása, zenei formaérzék, zenei kreativitás fejlesztése, zenehallgatásra nevelés.
- A zenei nevelés spontán alkalmi és tervszerű formái: kötetlen, kötött ének foglalkozások, komplex foglalkozások, zenei tevékenységek projektekhez kapcsolódva.
- Speciális helyzetű gyermekek sajátos zenei nevelése.
- A zenei nevelés sokszínűségének bemutatása alternatív óvodai programok ismeretében.

4. Összefüggő külső szakmai gyakorlat (VI. félév)

A területi óvoda sajátosságának megismerése. A gyermekcsoport ismeretében a gondozási-nevelési feladatok végzése. A 8 hetes szakmai gyakorlat során a mentor óvodapedagógus minta és az egyéni felkészülés alapján a napi tevékenységek egyre nagyobb önállósággal történő szervezése, vezetése a cél. Az írásbeli munka és gyakorlati feladatok elkészítésével naprakész állapotban a hallgató felkészülés a záróvizsgára.

VI.

Zenei foglalkozás tervezési mintavázlata

Hely:	Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar Gyakorló Óvoda /szaktárgyi gyakorlat/
Dátum:	2014-04-07
A foglalkozást vezeti:	Szilágyi Judit II. éves óvodapedagógus hallgató
A foglalkozáson részt vettek:	Móré Dóra, Szmolár Tamara, Tóth Bernadett, Lovász Nikolett - II. évfolyam
Korcsoport:	5-6-7 éves korú gyermekek

VÁZLAT

A tevékenység tárgya:	ének, ének zene, énekes játék
A zenei tevékenység feladatai:	1. Játékisméltés 2. Új dal megismertetése 3. Képességfejlesztés: 3.1 hallásfejlesztés (hangszínérzék fejlesztés) 3.2 ritmusérzék fejlesztés (egyenletes lüktetés) 4. Zenehallgatás
Zenei anyaga:	Jertek lányok játszani...ÉNÓ*: 170 Kiszáradt a diófa... ÉNÓ: 104 Fecskét látok... ÉNÓ: 188 Csicseri borsó... ÉNÓ: 153 Cini cini muzsika...(mondóka) ÉNÓ: 12

Egy boszorka van... T** : 295

*ÉNÓ = Forrai Katalin (2007): Ének az óvodában.
Editio Musica, Budapest

** T = Törzsök Béla (2004): Zenehallgatás az óvodában.
Zeneműkiadó, Budapest.

Módszerek: Beszélgetés, bemutatás, gyakorlás, ellenőrzés

Eszközök: hangvilla, gitár, furulya, xilofon, különböző termékek, fa építőkockák

KIDOLGOZÁS

A tevékenység felépítése	A tevékenység elemzése
Előzetes szervezési feladatok: Csoportszoba elrendezése Eszközök előkészítése Szellőztetés Nyugodt légkör megteremtése	A csoportszobát alaposan át kell szellőztetni, hogy friss levegő legyen. A szőnyeg feltekerése a zavartalan, balesetmentes játékot, az eszközök előkészítése pedig a tervezett tevékenység folytonosságát biztosítja. A zenei tevékenységekre a szaktárgyi gyakorlat keretén belül kerül sor.
<u>1. Játékismétlés</u> 1.1 Jertek lányok játszani... ÉNÓ: 170 Kezdőhang: á' = szó Gyakoroljuk: 3-4-szer 1.2 Kiszáradt a diófa... ÉNÓ: 104 Kezdőhang: á' = szó Dalfelismerítés: furulyázással Játékszabály felidézése: közösen	A dal kiválóan alkalmas, hogy játékba hívja a gyerekeket, érzelmileg ráhangolódjanak és meg tudjuk kezdeni a tevékenységet. A furulyát motivációs eszközként alkalmazom. Figyelemmel kísérem a játékszabály betartását, valamint az esztétikus mozgást.

<p>A szereplőket kijelöljük vagy kiszámoljuk. Gyakoroljuk: 3-4-szer</p> <p>1.3 Fecskét látok... ÉNÓ: 188 Kezdőhang: á' = szó Dalfelismertetés: xilofonnal Gyakoroljuk: 3-4-szer</p>	<p>A változatos hangszerhasználat a gyermekek figyelmének fenntartását biztosítja. A dalt a megfelelő mozdulatokkal tesszük játékosná. A gyermekdalok tartalmának természet-közeli kapcsolatát és a tavaszi megújulást bemutatja a Fecskét látok... és az új anyag – Csicseri borsó – kezdetű dal is.</p>
<p><u>2. Új dal megismertetése</u></p> <p>Csicseri borsó... ÉNÓ: 153 Kezdőhang: á' = szó. Bemutató: 1-2-szer Gyakorlás: 8-10-szer</p>	<p>Elénekelem a dalt a gyerekeknek 1-2-szer, majd közösen a játékaival együtt gyakoroljuk.</p>
<p><u>3. Zenei képességfejlesztés:</u></p> <p>3.1. Hallásfejlesztés: hangszínérzék fejlesztés</p> <p>Körbe ülünk a gyerekekkel. Három üvegben különböző hangszínű magvak találhatók. Az elsőben sárgaborsó, a másodikban kukorica, a harmadikban pedig napraforgó.</p> <p>Gyakorlás: 5-6-szor</p>	<p>Először a gyerekek előtt megrázom mindegyik üveget egyesével, így látható és hallható is a hangszín különbség, majd paraván mögött, elrejtve rázom meg az üvegeket, mert így már csak a hallásukra hagyatkozhatnak a gyerekek.</p> <p>A játék alkalmas a gyerekek hallásfejlesztésére. A paraván mögé elrejtés lehetőséget ad a differenciált hallásfejlesztéshez.</p>

<p>3.2. Ritmusérzék fejlesztés: Egyenletes lüktetés gyakorlása a Cini cini muzsika kezdetű mondóka segítségével (ÉNÓ: 12)</p> <p>Mozdulatok:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kéz a csipőn, térdhajlítás; 2. Kéz a csipőn, törzsfordítás jobbra-balra; 3. Sarok emelése egyenletesen; 4. Két fa kocka összeütése. 	<p>Igyekszünk mozdulatokkal minél színesebb, játékosabb módon kifejezni az egyenletes lüktetést.</p>
<p>4. Zenehallgatás</p> <p>Egy boszorka van... T: 295 Kezdőhang: e' = dó Énekes előadás gitár kísérettel.</p>	<p>Gitárkisérettel eléneklem a dalt, miután megfelelő légkört kialakítva, kényelmesen elhelyezkedtek a gyerekek. A zenehallgatás biztosítja a közös tevékenység élményszerű lezárását.</p> <p>A gyerekek kérésére 2-3-szor megismétlem a zenehallgatási darabot.</p>

Az óvodai vizuális nevelés módszertana

Dr. Lenkey-Tóth Péter adjunktus

1. Az óvodai vizuális nevelés célja, feladata és tartalma

„Politikát és hadviselést kell tanulnom, hogy a fiaim szabadon tanulhassanak matematikát és filozófiát. A fiaimnak pedig muszáj lesz matematikát, filozófiát, földrajzot, természetrajzot, hajóépítést, navigációt, kereskedelmet és mezőgazdaságot tanulni, hogy gyermekeik festészetet, költészetet, zenét, építészetet, szobrászatot, kárpitszövést és kerámiát tanulhassanak.” Mintegy két évszázada így képzelte a jövőt John Adams az Egyesült Államok második elnöke. Ma az „ükük ükunokák” lehetősége erre adott, de a társadalom és a szülők elvárása az, hogy matematikát, fizikát, gépészetet, informatikát, közgazdaságot és jogot tanuljanak gyermekeik. Valami „hasznosat” és nem valami „haszontalant”. Nem szeretném megkérdőjelezni a fentebb említett diszciplínák fontosságát, de hangsúlyozni szeretném, hogy kisgyermekkorban, sőt még később is, fontos és elengedhetetlen az értelmi, érzelmi és esztétikai nevelés kiegyensúlyozottsága a nevelés folyamatában. Hiszen a művészeti tevékenységek az értelmi képességek formálása és a gondolkodás fejlesztése mellett elsősorban az érzelmekre hatnak. Az alkotás folyamata és a vizuális élmények esztétikai és intellektuális érzelmeket hívnak elő, amelyek kiemelt szerepet játszanak az ízlésformálásban. Egy kiválóan megválasztott bábdarab, vagy egy esztétikusan elrendezett környezet a szép és a jó forrása, amely erkölcsi érzelmeket vált ki. A csoportmunka során, az együtt alkotás örömeiben pedig a szociális érzelmek jelennek meg. A művészet nemcsak önmagáért fontos, hanem mert olyan kapacitással bír, amely lehetőséget nyújt a készségek és képességek fejlesztésére, valamint olyan gazdag ismeretek tárháza, amely segíti a gyermeket az őt körülvevő világ megismerésében. Képesé válik látni, amit néz, hallgatni, amit hall, és érezni, amit megtapint. *„A művészet az emberi kommunikáció és a megértés alapvető, központi médiuma. A művészet az, ahogyan egymással beszélünk. Egykori és mai civilizációk nyelve, amelyen keresztül kifejezzük szorongásainkat, vágyainkat, reményeinket és felfedezéseinket. [...] A művészet a kulcsa a*

metaforikus hidak megépítésének, amely összeköt minket és saját kreatív erőnket a többiekkel.”⁷

1.1. Az óvodai vizuális nevelés célja

A vizuális nevelés a gyermek természetes, eredendő kommunikációs hajlandóságára és kíváncsiságára épít. Az óvodai vizuális nevelés célja a vizuális nyelv elsajátítása, amelyen keresztül a gyermekek érzéseiket, gondolataikat kifejezhetik, valamint a látás útján történő megismerő, befogadó és alkotó tevékenység fejlesztése. A vizuális kifejezőeszközök és a műalkotások megismerése segíti a gyermeket a képi világban való tájékozódásában és később a vizuális jelek értelmezésében. A változatos megfigyelések és a vizuális élmények révén kialakul bennük a világ szépségeire való rácsodálkozás képessége, amely egyre kifinomultabbá, érzékenyebbé teszi a kisgyermek percepcióját. A szervezett vizuális tevékenységek és a szabadrajzolás hozzásegítik a cselekvéses és a képi-szemléletes (vizuális) megismerésben, amely hatással van a gyermek egyéniségének kialakulására, valamint nagy szerepet játszik verbális és vizuális kommunikációs képességének kibontakoztatásában.

Az óvodai vizuális nevelés módszertanának célja, hogy az óvodapedagógus jelöltek önálló pedagógiai munkára való elméleti és gyakorlati felkészítése, amely értő alkalmazásával képesek legyenek vizuális tevékenységek szervezésére, irányítására és értékelésére. A hallgatók ismerjék meg az óvodai vizuális nevelés módszertanának tananyagát, szakirodalmát, a különféle módszertani irányzatokat és törekvéseket. Ismereteiket tudják gyakorlatban is alkalmazni és összekapcsolni az óvodai nevelés más színtereivel.

1.2. Az óvodai vizuális nevelés feladata

Az óvodai vizuális nevelés egyik legfontosabb feladata az olyan tevékenységek biztosítása, melynek során fejlődik a gyermekek esztétikai érzéke és szép iránti nyitottsága. Ezek lehetnek szervezett vagy spontán, a játéktevékenységek alatt vagy után kialakuló tevékenységek. Az óvodáskorú gyermek számára az érdekelődését felkeltő vizuális élmények és a változatos megfigyelési lehetőségek biztosítása, a minél változatosabb

⁷ Williams, Harold M. (1991): *The Language of Civilization: the Vital Role of the Arts in Education*. Address given before the President's Committee on the Arts and the Humanities, New York City, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED355133.pdf> (2015. február 13.)

anyagokkal és technikákkal való kísérletezés és az ezekben való jártasság megszerzése az utánpótlás révén a vizuális nyelv elsajátításának legfontosabb lépcsői.

Az óvodai vizuális nevelés feladatai alapvetően három, egymással szoros összefüggésben álló terület köré szervezhetők. Ezek közül az első a vizuális ingerek, élmények és alkotások befogadása, amely természetéből adódóan kapcsolatban áll a szemmel, így a látással és a külső világ érzékelésével, megismerésével. A második az alkotás, a kifejezés, amelynek háttérében a vizuális gondolkodás, a kognitív és érzelmi folyamatok állnak. A harmadik az anyag- és eszközismeret, amely nélkül elképzelhetetlen az alkotás, és ennek elsajátítása kisgyermekkorban még elválaszthatatlan a motoros funkciók fejlődésével és fejlesztésével.

megismerés és befogadás	alkotás és vizuális gondolkodás	anyag- és eszközismeret; motoros funkciók
a látáskultúra megalapozása	a síkbeli, térbeli ábrázoló, kifejező, közlő, alakító, konstruáló képességek fejlesztése	a látás és a kéz intelligenciájának kiművelése; a szem-kéz koordináció fejlesztése
a megismerés ösztönzése	a térszemlélet, a forma- és színdinamika, a szerkezeti érzék, valamint az anyagismeret kialakítása és fejlesztése	a gyermekek megismertetése az anyagok tulajdonságaival, megmunkálási és kifejezési lehetőségeinek sokféleségével, az eszközök használatával
a vizuális megismerő, befogadó képességek fejlesztése	a kreativitás, a problémafelismerő- és megoldó képesség, a képzelet, a képi gondolkodás, az ízlés, a nyitottság, az empátia és az érzelmi élet gazdagítása	korszerű médiumok kezelésének alapjaival való ismerkedés
megfigyelőképességük, tér- és időérzékük fejlesztése a látvány és a mozgás ábrázolásával, térbeli rendezéssel	a környezettudatos magatartás formálása	a kézügyesség és a finommotorika fejlesztése
a közlés és kifejezés képi formáinak megismertetése	a formakészlet gazdagítása	
képzőművészeti és népművészeti alkotások megismertetése	tér-, forma-, és színeképzeleteinek gazdagítása	
	a képi gondolkodás és a vizuális képzelet fejlesztése	

1.2.1. Az óvodapedagógus feladata a vizuális tevékenységgel összefüggésben⁸

- Az óvodapedagógus tudatos, tervszerű felkészülése a tevékenység alapja.
- Biztosítja a szükséges feltételeket: hely, idő, eszköz, anyag, valamint az előzetes élmény, tapasztalatszerzési lehetőségek átgondolásával az egész nap folyamán.
- Megfelelő szervezeti formák kialakítása a nap folyamán a gyermekek tevékenykedési vágyának kielégítésére.
- Nyugodt, oldott légkör, műhelyhangulat kialakítása az alkotó tevékenységekhez. Érvényesítse az alkotó játékosság elvét.
- Legyen aktív résztvevője és modellje a környezetalkításnak, a felfedezéseknek, gyönyörködés alkalmaival, ugyanakkor önállóságra serkentsen
- Személyiségében a tolerancia, az elfogadás domináljon, a gyerekek munkáit értékként kezelje.
- Serkentsse a kommunikáció gazdagodását: új fogalmak, oksági összefüggések felfedezését
- Ismertesse meg az eszközök használatát, a technikai eljárásokat.
- A tevékenységhez megfelelő térviszonyok /természetes fény/ biztosítása.
- Lehetőség szerint szabad levegőn történő tevékenykedés.
- Alakítsa ki a gyermekekben – mintaadással is a helyes testtartás igényét

1.3. Az óvodai vizuális nevelés tartalma

„A jelenkori kultúra látvány által dominált kultúra, így túlzás nélkül állítható, hogy a vizuális nevelés kulcsfontosságú szerepet tölthet be a jövő iskolájában.” – írja Bodóczky István könyve (Bodóczky, 2003:7) előszavában. A jelenlegi, posztmodern társadalom információelvű, technicista szemléletű világában a hagyományos képi ábrázoláson túl a vizuális kifejezés új formái is megjelentek, mint például a videó, az installáció és a számítógép segítségével létrehozott vagy manipulált képek. Ha azonban a vizuális művészetek tradicionális felosztását követjük, akkor tartalmát tekintve beszélhetünk képző- és iparművészetről, valamint építészetről. Ezt a régebbi óvodai alapprogramok (például az 1989-es) a képalakítás, plasztikai munka, építés vagy konstruáló tevékenység, kézművesség és díszítés felosztása alapvetően lefedte. A 363/2012. (XII. 17.) Korm.

⁸ A Debreceni Egyetem Gyakorló Óvodájának Pedagógiai programja alapján. Lásd: http://ovoda.degyf.k.hu/dokumentumok/DE-GYO_Pedprogram.pdf (2015. február 21.)

rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról viszont már a rajzolás, festés, mintázás és kézi munka köré szervezi a vizuális nevelés tartalmát, amely alapvetően csak elnevezésében különbözik az előzőektől, tartalmát tekintve nem. Erre az alapprogram pontosan utal is. „A rajzolás, festés, mintázás, építés, képalakítás, a kézi munka, mint az ábrázolás különböző fajtái, továbbá a műalkotásokkal, a népművészeti elemekkel, az esztétikus tárgyi környezettel való ismerkedés is fontos eszköze a gyermeki személyiség fejlesztésének.”⁹ Az ábrázolás minden formája lehetőséget nyújt a vizuális nyelv és az alkotás, kifejezés alapelemeinek elsajátíttatására. Az esztétikus tárgyi környezettel való ismerkedés tartalmazza az alapvető vizuális kommunikációs ismereteket, azaz a köznapinformatív tudományos képi közlésekkel kapcsolatos ismeretanyagokat, amelynek kiemelten fontos szerep jut a gyermek térbeli tájékozódásában és a külső világ megismerésében, értelmezésében. A tárgyi környezet jelenti a tárgy- és környezetkultúrát, amely a használati tárgyakkal, a tárgyalkotó művészetekkel és az építészettel kapcsolatos alkotó és elemző tevékenységeket tartalmazza. Az óvodai vizuális nevelés azonban még nem reflektál a modern technikai eszközök – a televízió, a számítógépes vagy tabletes játékok és képalakító programok – által létrejött vizuális világra, illetve a virtualitás képi információk értelmezésére, feldolgozására és alkotó-alakító felhasználására. Pedig érdemes lenne szembenézni ezzel a kihívással, hiszen az óvodáskorú gyermekek többsége már készségszinten használja ezeket az eszközöket. A modern média vizuális világa hatással van élményeire, kifejezőeszközeire és rajzi sémáinak kialakítására.

1.3.1. Az óvodai ábrázoló tevékenységek tartalma¹⁰

- A technikai eljárások, fogások megismertetése, rajzolás, festés, építés, plasztika, kézimunka területén. Változatos eszközöket, anyagokat, tereket használjanak a gyerekek.
- A gyerekek figyelme irányuljon rá a környezetükben lévő jelenségekre, esztétikai ítéleteket váltsanak ki belőlük.
- A tevékenységek során ismerkedjenek meg a népi hagyományok eszközvilágával, díszítőművészet motívum elemeivel.

⁹ A 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200363.KOR (2015. február 21.)

¹⁰ A Debreceni Egyetem Gyakorló Óvodájának Pedagógiai programja alapján. Lásd: http://ovoda.degyf.k.hu/dokumentumok/DE-GYO_Pedprogram.pdf (2015. február 21.)

- A gyerekek önfejlődése és az irányított pedagógiai fejlesztés összhangja érdekében szükséges és lehetséges a különböző technikai eljárások kombinálása, a többszöri gyakorlás lehetőségével készségeik fejlődnek, differenciált segítségnyújtással egyéni fejlettséghez és képességhez igazodva.
- Játékos problémahelyzetekben a szín-forma-térképzet fejlesztése során az érzékelés-észlelés és a testséma finomodik.
- A gyerekek ismerkedjenek műalkotásokkal, környezetükben lévő alkalmazott képzőművészeti tárgyak forma, színvilágával, hogy gazdagodjon képi gondolkodásuk, szép iránti nyitottságuk.

2. Az óvodai vizuális nevelés anyaga

„A vizuális nevelés tartalma a vizuális problémák logikusan szervezett rendszere. Ezek egymásra épülése – a pedagógiában tananyag-elrendezésként szerepel – a különböző életkorú gyermekcsoportokra vonatkozóan hasonló felépítésben, ismétlődő problémakörökkel, tevékenységformákkal, ugyanakkor gazdagodó részletekkel jelenik meg az Óvodai Nevelési Programban (ONEP). Szerkezete így egy koncentrikus, térben táguló spirálhoz, csigavonalszerű téri alakzathoz hasonlítható, melynek kezdőpontja a legfiatalabb óvodáskorú gyermekeknél található, majd egyre szélesedő formája az iskolai tanuláshoz vezet. Mindennek középpontjában a képességfejlesztés áll. Tervezéskor a vizuális problémákat kell a képességfejlesztéssel összhangba hozva megállapítanunk a feldolgozás sorrendjét.” (Kondacs és Podmaniczky, 1993:80) A vizuális nevelés sajátos jellegéből adódóan gyakorlati tevékenységeken keresztül fejti ki oktató-nevelő hatását. A gyakorlati, úgynevezett műhelymunka az óvodai vizuális nevelés lényege, ami összhangban áll a kisgyermek explorációs igényével, kíváncsi, mindenre nyitott attitűdjével és az óvodáskorra jellemző cselekvéses megismeréssel. *„A vizuális nevelés jellegzetessége, hogy az nem csupán a képi kifejezést, de magát a látást, a befogadást is elsősorban a képalkotás gyakorlásával iskolázza, hogy a vizuális műveltségértékeket alapvetően a gyakorlati tevékenységeken keresztül építi ki a gyermekekben. Ez további megerősítést is kap azzal, hogy a kisgyermek szeret mindent kipróbálni, megcsinálni, tapasztalatait a cselekvő tevékenységből nyeri.”* (Bodóczky, 2003:157) Az óvodapedagógus akkor jár el helyesen, ha megteremti a lehetőségét annak, hogy a gyermekek ábrázoló szándékuknak megfelelően szabadon választhassanak az elérhető

anyagok, eszközök és technikák közül. Mindezeket szem előtt tartva a következő módon strukturálható az óvodai vizuális nevelés tananyaga.

2.1. 3-4 éves korban

2.1.1. Vizuális nyelv

- Ismerkedés a természetes és mesterséges formákkal síkban és térben.
- Ismerkedés a színekkel, színazonosítás.
- Ismerkedés a vonalfajtákkal, minőségekkel.
- Ismerkedés a folttal és a textúrával; felületfajták és minőségek.
- Ismerkedés a tárgyak nagyságrelációival, anyagminőségükkel.
- Ismerkedés a vonal-, folt- és színritmus lehetőségeivel.

Megismerés és befogadás

- A vizuális nyelv alapelemeinek megismerése.
- Formák, vonalak és színek használata, megnevezése.
- Különböző anyagok élményszerű megtapasztalása, az élmények szóbeli megfogalmazása.

Alkotás

- Az elemek szétszórta elrendezése a képsíkon és térben, majd a képelemek, részformák elemeinek egymáshoz rendezése.
- A képmező betöltése.
- Játék közben színes anyagok, tárgyak szétválogatása, csoportosítása színek szerint.

2.1.2. Kifejezés, képzőművészet

- Személyes élmények, egyénileg választott témák, történetek kifejezése síkban és térben, rajzolással, festéssel, mintázással.
- Ismerkedés az alapvető anyagokkal és eszközökkel, a nyomhagyás különféle lehetőségeivel és formáival.
- Anyagkísérletek.

Megismerés és befogadás

- Képi elemek helyének meghatározása és rendezése.
- Rácsodálkozás a természet szép látványaira.
- Közös beszélgetés a szépek ítélt látványról, ábrázolt tárgyokról, élőlényekről, színekről, formákról.

Alkotás

- Személyes és közös élmények, képzetek megjelenítése rajzban, festményben, plasztikában.
- Az anyagok változatos alakítása: A plasztikai anyagok nyomkodása, ütögetése, gyurkálása, gömbölyítése, simítása, sodrása, mélyítése. Különféle papírok tépegetése, gyűrése, ragasztása. Különféle síkfelületek alakítása karcolással.
- Különféle termékek gyűjtése, rendezése, csoportosítása. Nyomhagyás agyagban, lenyomatok készítése papíron.
- Kísérletezés vonallal, folttal és színekkel.

2.1.3. Vizuális kommunikáció

- Vizuális jelek felismerése, megértése.

Megismerés és befogadás

- Elemi térviszonyok megfigyelése (lent-fent, jobbra-balra, elöl-hátul).
- Tájékozódás a kép síkján.
- Testmozgások, gesztusok legfontosabb jellemzőinek megállapítása.

Alkotás

- Térviszonyok jelzése a síkon: fent-lent, egymás mellett.
- Látványok megfigyelése, leírása (formák, arányok, színek, felületek).

2.1.4. Tárgy és környezetkultúra

- Tárgyak csoportosítása, rendezgetése, építése, tapintása, formájuk és rendeltetésük megfigyelése.
- Tárgykészítés, díszítés, környezetalakító tevékenység adott elemekből.

Megismerés és befogadás

- Forma- és színismétlések, ritmusok.
- Tárgyak térbeli helyének meghatározása.
- Tárgyak „működésének” megfigyelése, megbeszélése.
- Tárgyak csoportosítása, rendeltetésük, nagyságuk, színük, formájuk, anyaguk szerint.

Alkotás

- Különféle egyszerű bábok készítése rajzolással vagy adott elemekből ragasztással (pl. sík- és zacskóbáb)
- Térrendezés játékos feladatokkal.
- Építés szabadban, zárt térben egyéni elképzelések és téma alapján.
- Díszítés. A környezet szépítése.

2.2. 4-5 éves korban

2.2.1. Vizuális nyelv

- Ismerkedés a formákkal: tagolt forma, formaképzés színfoltokkal.
- Ismerkedés a színekkel: színkeverés, színharmóniák, színállandóság.
- Ismerkedés a vonalfajtákkal, minőségekkel, foltképzés különféle felületfajtákkal és minőségekkel. Faktúraalakítás síkban és térben.
- Ismerkedés a képelemek elhelyezésével: a képelemek elrendezése a szétszórt elrendezéstől az egyvonalas sorakoztatás felé.
- Ismerkedés a téri formával: a forma jellemző jegyeinek összehasonlítása, a formák felületi minősége, a formai jegyek megjelenítésének problémái (emberi alak, állatfigura stb.).
- Ismerkedés a téri formák közti arányviszonyokkal.
- Ismerkedés az építőelemek összeillesztésének lehetőségeivel: sorrend és módszer, alapvető egyensúlyi helyzetek (stabil, instabil).

Megismerés és befogadás

- A vizuális kifejezés alapelemeinek megismerése.

- A vizuális kifejezőeszközök használatának megfigyelése társai munkáiban, szóbeli megfogalmazása az óvodapedagógus segítségével.
- A kevert színek felismerése, megnevezése.
- Különböző anyagok élményszerű megtapasztalása, az élmények szóbeli megfogalmazása.

Alkotás

- Az elemek egyvonalas elrendezése képsíkon és egymásmellé rendezése a térben. Egyensúlyi helyzetek síkon és térben.
- A képmező harmonikusabb betöltése az optimális heterogenitás elve szerint.
- Jártasság szerzése a színkeverésben, a kevert színek használatában.
- Színkontrasztok ösztönös használata.
- Az első- és másodrendű színek világos és sötét fokozatainak használata.

2.2.2. Kifejezés, képzőművészet

- A gyermek alkotó-alakító tevékenységének gazdagítsa, további bővítése.
- Személyes élmények, egyénileg választott témák kiegészítése élményeikhez kapcsolható témajavaslatokkal, s ezekhez a legkifejezőbb technika ajánlása.
- Ismerkedés az további anyagokkal és eszközökkel, a nyomhagyás változatos lehetőségeinek kombinálása.

Megismerés és befogadás

- Képi elemek helyének meghatározása és rendezése.
- Rácsodálkozás a természet szép látványaira.
- Közös beszélgetés a szépnek ítélt látványról, ábrázolt tárgyokról, élőlényekről, színekről, formákról.

Alkotás

- Személyes és közös élmények, ajánlott témák megjelenítése rajzban, festményben, plasztikában.
- Szépirodalmi téma (pl. meseélmény) megjelenítése síkban, térben. Kitalált történetek, mesék illusztrálása.
- Művészi élmények (bábelőadás, mese, vers, zenemű) feldolgozása, megjelenítése. Síkbábok, hengerbábok, zacskóbábok készítése.

- Az anyagok még változatosabb alakítása, az összetettebb munkafogások elsajátítása (kúpos nyújtás, kicsípés, ragasztás). A plasztikai anyagok részletgazdagabb alakítása (díszítésére, karcolások, ujjbenyomások gyakorlása). Papírplasztikák készítése vágással, ragasztással, kasírozással. Plasztikus formák készítése különféle természetes anyagokból.
- Ritmusképzés különféle lenyomatokkal. Monotípiák és papírmetszet készítése
- Kísérletezés vonallal, folttal és színekkel különféle eszközök és anyagok felhasználásával.

2.2.3. Vizuális kommunikáció

- Látványelemek megfigyelése és értelmezése.
- Vizuális jelek felismerése, megértése.

Megismerés és befogadás

- Elemi vizuális jelek megfigyelése képeken és ábrákon.
- Tájékozódás a kép síkján és térben.
- A jelek vizuális tulajdonságai.

Alkotás

- Meghatározott célú vizuális közlések értelmezése, létrehozása játékos formában (pl. mesés történetekhez útvesztők, térképek tervezése). Térben való végigjárás, az útvesztő téri megtapasztalása.

2.2.4. Tárgy és környezetkultúra

- Ajándéktárgyak és játékkellékek készítése különböző anyagokból.
- Építés, konstruálás a természetben természetes anyagokból.
- Térbeli vizuális játékok készítése természetes anyagokból.
- A tér átrendezése, berendezése, variálása és részletgazdagabb konstruálás.
- Tárgykészítés, díszítés, környezetalakító tevékenység adott és egyénileg előkészített elemekből.

Megismerés és befogadás

- Forma- és színisméltlések, ritmusok.
- Tárgyak térbeli helyének meghatározása.
- Tárgyak „működésének” megfigyelése, megbeszélése.
- Tárgyak csoportosítása, rendeltetésük, nagyságuk, színük, formájuk, anyaguk szerint.

Alkotás

- Egyszerű tárgyak készítése saját célra és ajándékként: munkaeszközök; álarc; játékok, edényfélések, egyéb használati tárgyak könnyen alakítható anyagokból.
- Különböző bábok (pl. henger-, termés- és fakanálbáb) készítése.
- Térrendezés játékos feladatokkal.
- Építés szabadban, zárt térben egyéni elképzelések és téma alapján.
- Egyszerűbb makettek, installáció készítése.
- Díszítés. A környezet szépítése.

2.3. 5-6-7 éves korban

2.3.1. Vizuális nyelv

- Ismerkedés a formákkal: a formák gazdagítása újabb részformákkal, a formák díszítése, a formák karakterjegyeinek kifejezése.
- Ismerkedés a színekkel: színmegfigyelések kifejezése, díszítés színnel.
- Ismerkedés a képelemek elhelyezésével: a képelemek elrendezése sávosan, téri illúziókeltés alapelemeinek megjelenítése (pl. út).
- Ismerkedés a téri formával: karakteres formák létrehozása
- Díszítés változatos alapanyagokon az ismert és újabb formaelemekkel és elrendezéssel
- Ismerkedés a téri formák közti differenciáltabb arányviszonyokkal.
- Ismerkedés az építőelemek összeillesztésének lehetőségeivel: több térrészlet összekapcsolása; statikai viszonylatok (stabilitás, labilitás, alátámasztás stb.)
- Ismerkedés műalkotásokkal, azok vizuális kifejezőeszközeivel.

Megismerés és befogadás

- A vizuális kifejezés alapelemeinek készség szintű alkalmazása.

- A vizuális kifejezőeszközök használatának megfigyelése műalkotásokban, szóbeli megfogalmazása az óvodapedagógus segítségével.
- Színharmoniai felismerése, megnevezése az óvodapedagógus segítségével.

Alkotás

- Az elemek „térzetet” keltő elrendezése a képsíkon; „kiterített” terek ábrázolása.
- Jártasság szerzése a színkeverésben, a valóság hűbb színek használatában.
- Színharmoniai ösztönös használata.

2.3.2. Kifejezés, képzőművészet

- A gyermek alkotó-alakító tevékenységének további gazdagítása.
- Különböző hangulatú, érzelmkövetítő és élményalapú képek létrehozása.
- Kollázs és fotómontázs készítése élményhez kötött témákban.
- A mesékhez, versekhez, énekes játékokhoz, ünnepek eseményeihez köthető személyes és kollektív élmények ábrázolásai az egyénileg kedvelt témák mellett.
- Ismerkedés eddig nem ismert anyagokkal és eszközökkel, mindezek egyedi alkalmazása, egyéni, változatos kombinálása.
- Több alkalmon át tartó témaközpontú, projektjellegű alkotótevékenység.
- Csoportos alkotótevékenységek.

Megismerés és befogadás

- Vizuális műalkotások, természeti és ember alkotta látványok esztétikai minőségeinek jellemzése.
- Tetszésen alapuló személyes esztétikai véleményalkotás. Egyéni meglátások, asszociációk.

Alkotás

- Személyes és közös élmények, ajánlott témák megjelenítése rajzban, festményben, plasztikában különböző eszközökkel, és akár ezek kombinációjaként is.
- Szépirodalmi téma (pl. meseélmény) megjelenítése síkban, térben. Kitalált történetek, mesék illusztrálása különböző technikával és méretben.
- Művészi és személyes vizuális élmények megjelenítése különböző technikával és méretben.

- Az ábrázolt forma karakterjegyeinek megjelenítése síkban és térben.
- Különféle plasztikai anyagok részletgazdagabb alakítása. Egyszerűbb és bonyolultabb csoportkompozíciók alkotása.
- Nyomatképzés tematikus ábrázolásokhoz kapcsolódóan. Monotípiák és papírmetszet készítése
- Összetett felületképzés vonallal, folttal és színekkel.
- Dekoratív faktúraképzés kollázs technikával.

2.3.3. Vizuális kommunikáció

- Tájékozódás saját környezetében épületek, térelemek segítségével.
- Vizuális jelek, jelképek felismerése, értelmezése az óvodapedagógus segítségével, közös szóbeli beszélgetés a jelekről.
- Egyszerű közlő ábrák, magyarázórajzok értelmezése az óvodapedagógus segítségével.
- Valamilyen történet bemutatása képsorral.

Megismerés és befogadás

- Magyarázórajzok megfigyelése, értelmezése.
- Térelemek, helyzetek és, irányok megfigyelése, értelmezése
- A jelrendszerek vizuális alapelemeinek, tulajdonságainak megfigyelése.

Alkotás

- Történetmesélés (pl. képregény rajzolása; fotók sorba rakása).
- Egyszerű magyarázórajzok alapján műveletek elvégzése (pl. origami készítése, játékok összerakása).
- Téri helyzetek, irányok létrehozása (pl. építészeti makett készítés).
- Kártyák, plakátok, meghívók, leporellók készítése, díszítése különféle eseményekre.

2.3.4. Tárgy és környezetkultúra

- Tárgykészítés új technikai megoldásokkal és új, változatosabb anyagokkal; díszítés, környezetalakító tevékenység egyénileg kialakított elemekből.
- Bonyolultabb építmények készítése a természetben természetes anyagokból.

- Térbeli vizuális játékok készítése kisebb-nagyobb tárgyakból, természetes anyagokból.
- Anyagok és eszközök jellemzőinek, használatának megtapasztalása, műveletek végzése.
- Különféle kézműves tevékenységek megismerése.
- Barkácsolás alapvető munkafogásainak megismerése, barkácsolóeszközök használata.
- A tér átrendezése, berendezése, variálása és részletgazdagabb konstruálás.
- Tárgykészítés, díszítés, környezetalakító tevékenység adott és egyénileg előkészített elemekből.
- Iparművészeti jellegű, alkalomhoz, eseményhez, közös játékhoz kapcsolódó tárgyak és díszletek készítésének megismerése, megtervezése és kivitelezése az óvodapedagógus segítségével és önállóan.
- Konstruálás és téri összeállítás nagyobb méretű elemekből,
- Több napon át tartó projekt jellegű konstruálás.

Megismerés és befogadás

- Forma- és színismétlések, ritmusok.
- Tárgyak térbeli helyének meghatározása.
- Tárgyak „működésének” megfigyelése, megbeszélése.
- Tárgyak csoportosítása, rendeltetésük, nagyságuk, színük, formájuk, anyaguk szerint.

Alkotás

- Bábok és bábdíszlet készítése kitalált történetekhez, szépirodalmi alkotások bábszínpadi megjelenítéséhez; bábjáték.
- Jelmezkészítés saját célra, iskolai rendezvényekre.
- Egyszerű tárgyak készítése saját célra és ajándékként könnyebben és nehezebben megmunkálható anyagokból, illetve különböző anyagokból konstruálva, átalakítva.
- Különféle botos bábok és egyszerű marionett figurák készítése.
- Díszítmény (pl. textilmintá) tervezése megadott funkciókhoz, tárgyak díszítése.
- Tárgyak csomagolása.

1. Módszertani alapelvek

1.1. Módszerek

A vizuális nyelv, a kifejezés, képzőművészet, a vizuális kommunikáció, illetve a tárgy- és környezetkultúra fejlesztése az óvodai vizuális nevelésben sem képzelhető el külön-külön, egymástól elválasztva. Mint ahogy az előző fejezetben említettem a vizuális nevelés alapvetően gyakorlati tevékenység, így a képességek és készségek fejlesztésére csak és kizárólag a gyermek önálló alkotómunkája nyújt lehetőséget. A gyermek óvodai alkotói aktivitása lehet szervezett – kötelező vagy szabad részvételen alapuló – tevékenység, vagy a gyermek önálló, belső inspirációjából eredő *rajzolása, festése, vagy akár plasztikai, építő és tárgyalkotó munkája, amelynek nincs előre szervezett és tervezett kerete.* A vizuális nyelv és a vizuális kifejezőeszközök elsajátítása minden alkotótevékenység szerves, elválaszthatatlan része, így a különböző készségek és képességek fejlesztését sem érdemes egymástól elválasztva tárgyalni. A hatékony fejlesztésre csak akkor van esélyünk, ha a módszerek megválasztásánál figyelembe vesszük a gyermek életkori sajátosságait és egyéni fejlettségét, a vizuális tevékenység témáját és a foglalkozás munkaformáját. A pedagógus akkor jár el helyesen, ha a gyermekek érzelmi aktivitására alapozva játékos formában, megfelelő helyen és időben alkalmazza a különböző módszereket, amelyeknek fontos szerepe van a hatékony munkában, az oktatási és nevelési célok elérésében, valamint a gyermek alkotómunkájának gazdagításában és elmélyítésében.

1.1.1. Bemutatás

A bemutatáson a gyermekek számára új, ismeretlen technikák és eljárások munkafolyamatainak, egyes fázisainak, a technikai fogásoknak, trükköknek, a helyes anyag- és eszközhasználatnak a gyakorlatban történő szemléletes közlését értjük. Alkalmazása minden, fentebb említett esetben kötelező. Különösen fontos az új eszközök és technikák bevezetésénél, a gyermek tárgyalkotó és –alakító tevékenységében, valamint díszítőjellegű munkáinak kivitelezésénél. A bemutatás a szóbeli magyarázatnál hatékonyabb, ha a gyermek technikai vagy anyaghasználati nehézségekbe ütközik, vagy a rosszul végrehajtott munkafolyamatok és eljárások korrigálásában. A bemutatás módszerét ne használjuk a gyermek szabad alkotó-alakító tevékenységékor, mivel saját képzeletének, élményeinek megjelenítésében gátolhatjuk vagy nem kívánt mintát nyújthatunk. A bemutatásnál hangsúlyoznunk kell a technikai lehetőségeket és az esetenként előforduló

nehézségeket. A bemutatás módszerének alkalmazásához az óvópedagógusnak előzetesen fel kell készülnie, ugyanazokat az anyagokat és eszközöket kell kipróbálnia, amelyeket majd az óvodai tevékenység során is alkalmazni fog. Egyrészt csak így lehet hiteles, másrészt így feltehetően nem kerül olyan váratlan helyzetbe, amely a tevékenység sikerét is veszélyeztethetné. A bemutatás tehát a vizuális nevelés egyik legfontosabb módszere, mivel lehetőséget teremt az utánzásra és közvetve a kísérletezésre, amelyek során az óvodáskorú gyermek a legkönnyebben és a leghatékonyabban sajátíthatja el a vizuális nyelvet.

1.1.2. Szemléltetés

„A vizuális nevelésben a szemléltetés a vizuális feladathoz és témához kapcsolódó tárgyak, jelenségek, ábrák, folyamatok képszerű bemutatása.”(Boza, 1993:114) A szemléltetés alkalmazását érdemes a tevékenység típusához igazítani. A gyermek fantáziáit, képzeletét, élményeit kifejező alkotómunkájának, azaz személyes közléseinek esetében a szemléltetés nem feltétlenül szükséges – vannak, akik kifejezetten értelmetlennek tartják, mivel gátolja a képzeleti működést vagy éppen a mechanikus utánzás lehetőségét teremti meg. Ha a gyermek képi, plasztikai kifejezéseiben élményeinek előhívása nehezen megy, akkor az ábrázolás elősegítésére a mintaadó szemléltetés jó módszer lehet. Ebben az esetben sok különböző stílusú, de azonos tárgyú műalkotás reprodukcióinak bemutatása hasznos lehet, de a képek témája ne egyezzen meg azzal, amit a gyermek megjeleníteni kíván. A bemutatott vizuális anyaggal általunk alkalmasnak tartott kifejező megoldások felé terelgethetjük a gyereket. (Bakos, Bálványos, Preisinger és Sándor, 2000) A szemléltetésre ne hasonló korú gyermekek alkotásait használjuk. A tárgy- és környezetkultúra jellegű tevékenységek esetén a szemléltetés feltétlenül szükséges, amely amellyel, hogy érzékletesen láttatja az elkészítendő tárgyat még motiváló hatású is. Ez az úgynevezett inspiráló szemléltetés. Ez lehet képi, plasztikai vagy filmes anyag, magunk készített alkotás, de mélyebb, erőteljesebb ráhangolást érhetünk el múzeum- vagy műhelylátogatással. *„A képi kommunikáció útján történő szemléltetés maga is többet fog mondani, ha eredeti élmények után ismerős képek peregnek a szemünk előtt.”*(Bakos, Bálványos, Preisinger és Sándor, 2000:74) A szemléltetés történhet a szervezett vizuális tevékenységet megelőzően is, de mindig érdemes az alkotói aktivitás követlen előzményeként feleleveníteni vagy akár a gyermek munkája közben valamilyen képi anyaggal utalni rá. A szemléltető anyag csak akkor képes megfelelően hatni, ha a

gyermek megértik, ha életkori sajátosságait figyelembe véve állítjuk össze a lényegét kiemelve és a túlzó részleteket elkerülve. A szemléltető anyaggal támasztott további elvárásaink egyike, hogy esztétikus legyen, alkalmas az ízlés és a szemlélet formálására. *„Legyen akkora és olyan helyzetű, hogy mindenki jól láthassa, és lehetőleg egyidejűleg, hogy senki ne essék ki, senki ne maradjon le, mindenkinek egyforma esélye legyen a megszólalásra.”*(Bakos, Bálványos, Preisinger és Sándor, 2000:75) Ha a szemléltető anyag olyan jellegű, akkor természetesen körbe adható, minden gyerek megfoghatja és megvizsgálhatja.

1.1.3. Magyarázat

A magyarázat szóbeli útmutatást, tájékoztatást jelent, amely a bemutatás és a szemléltetés módszerét egészíti ki az új anyagok, eszközök és technikák bevezetésekor. Használhatjuk eddig még nem ismert fogalmak tisztázása esetén is. A magyarázat legyen rövid, érthető, egyszerű, lényegre törő és mindig vegyük figyelembe a gyermek életkorát és előzetes ismereteit.

1.1.4. Beszélgetés

A beszélgetés az óvodapedagógus és a gyermek leggyakoribb interaktív, kérdés-felelet típusú kapcsolata, amelyben mindkét fél tevékenyen részt vesz. A kiegészítendő kérdések az ábrázolandó tárgy vagy téma kibontására irányulnak. Minden korcsoportban, minden munkakeretben alkalmazzuk. *„Az élmények elmélyítését gyakran megelőzi maguknak az élményeknek a felidézése. Eszköze természetesen a beszélgetés lehet, kép nem, mert az érzékeket lekötő képek ilyenkor konkrétságukkal sokakban törölnék a fantáziában felidéződő, formálódó képet, képelemeket, vagy eleve gátolnák megszületésüket.”*(Bakos, Bálványos, Preisinger és Sándor, 2000:47)

1.1.5. Elbeszélés, mesélés

„A szóbeli közlés egyik fajtája. Az elbeszélés módszerén a különböző események, folyamatok és jelenségek eleven, szemléletes és érzelemgazdag kifejezését értjük. Alkalmazásának fontos követelménye a felépítés egyszerűsége, a beszéd érthetősége és

világossága.”(Boza, 1993:115) Az elbeszélésnek és a mesélésnek fontos szerepe van a gyermek belső képeinek kialakulásában és a fantáziájának szárnyalásában. Az elbeszélés akkor igazán hatásos, ha minél több jelzöt és hasonlatot használunk, ezáltal élményszerűbbé válik. Az elbeszélés legfőbb célja a gyermek érzelmi megragadása, amivel fokozzuk alkotó-alakító aktivitását.

1.1.6. Gyakorlás

A korábbi tevékenységek alatt szerzett ismeretek gyakorlását jelenti; a készségek, jártasságok elsajátítása, fejlesztése, illetve ezek szinten tartása, megőrzése. A gyakorlást is előre meg kell tervezni, vonzó témákkal, változatos eszközökkel lehet motiválni.

1.1.7. Ellenőrzés

„Az ellenőrzés a nevelési folyamatban a feladatok rendszeres, hibátlan, színvonalas teljesítésének biztosítására szolgáló módszer.”(Boza, 1993:115) Az óvodapedagógus minden olyan irányú cselekvése, amely a gyermek alkotó-alakító tevékenységére irányul, főként a helyes anyag- és eszközhasználatára. A pedagógus nemcsak a munkafolyamatra fókuszál, hanem a tevékenység megkezdése előtt felméri és megvizsgálja a tárgyi feltételeket. Ezeken túl ellenőrizni kell a szokások betartását (pl. kötény, „festős póló”, felvétele, ruhaujjak feltűrése), valamint a feladat megértését.

1.1.8. Értékelés

Az értékelés a gyermek teljesítményének minősítése, elemzése és összegzése mennyiségi és minőségi szempontból. Az értékelés *„a foglalkozás, a gyermeki tevékenység egész folyamatában végigvonul, melynek a gyermekek felé történő megnyilvánulási formája a buzdítás, a dicséret. [...] Az értékelésnek egyik döntő fontosságú funkciója, hogy az óvodapedagógus kapjon információt a gyermekek aktuális fejlettségi szintjéről, képességeik és készségeik fejlődési üteméről és irányáról.*”(Kondacs és Podmaniczky, 1993:71) Az óvodáskorú gyermek alkotó-alakító tevékenységének értékelése bizonyos tekintetben objektív és szubjektív is lehet, habár a teljesítmény konkrét, tárgyiasult formában jelentkezik, de ugyanakkor a gyermek személyes

közléseiben, önálló „képzőművészeti” kifejezésében nem a feladattudatosság dominál. *„Alapvető szabály az, hogy csak azt mérjük, ami objektíve mérhető. Hogy az objektív ítélet és a személyes vélemény (tetszés-nemtetszés) ne mosódjanak össze.”*(Bodóczy, 2003:207) Az értékelés irányulhat a gyermek alkotómunkához való viszonyára, az alkotás folyamatára és eredményére. Az értékelés a vizuális tevékenység alatt folyamatosan történik, a pozitív visszacsatolás erősíti a gyermek önbizalmát, motivációját és pozitív viszonyulást eredményez. *„Lehet emellett értékelni a foglalkozások után a gyerekek aktív részvételével is. Az értékelésnek fontos szerepe van az esztétikai nevelésben: megalapozza az értékrendet, az önértékelést, a vizuális esztétikai értékek szóbeli kifejezéséhez ad mintát, bővíti a szókincset.”*(Boza, 1993:115)

2. Szervezeti formák

Az óvodai vizuális nevelésnek két szervezeti formája van: a kötetlen és a kötelező foglalkozás. Mindkét szervezeti formában zajló tevékenységet az óvodapedagógusnak meg kell terveznie, tehát a kötetlen forma sem egy spontán ötletből vezérelt, improvizált kezdeményezés. A különbség a tevékenységformák időpontjában és a gyermekek önkéntes részvételéből adódik. Míg a kötelező foglalkozásnak az óvodai napirendben egy adott, meghatározott időpontja van, amelyhez alakítjuk a gyermekek szokásrendszerét, addig a kötetlen vizuális tevékenység időpontja a napirendben nem rögzített és a gyermekek számára a részvétel nem kötelező, bármikor csatlakozhatnak és kiléphetnek. Az óvodapedagógus *„a játékból kiindulva, azt meg nem zavarva akkor kezdeményezi a foglalkozást (valamilyen módon felkelti az érdeklődést, motiválja a gyermekeket a bekapcsolódásra), amikor azt pedagógiailag indokoltnak tartja, a gyermekek érdeklődésüktől függően vesznek részt benne, változtathatják helyüket, elmehetnek játszani, és az addig játékosok közül újabbak kapcsolódhatnak be. Napjainkban az óvodák jelentős része a gyermekek alapvető tevékenységét, a játékot tiszteletben tartó folyamatos napirendben szervezi az óvodai tanulást is, ezért gyakoribb a kötetlen foglalkozás.”*¹¹ Szervezése sok pozitívummal jár, hiszen az óvodapedagógusnak több lehetősége nyílik a differenciált nevelésre és fejlesztésre. A kötetlen szervezeti formát általában a 3-4 éves korcsoportban alkalmazzuk, de indokolt esetben megszervezhetjük más életkorú vagy vegyes csoportokban is.

¹¹ Tordáné Hajabács Ilona: Nevelési alapismeretek. <http://www.hagyományokhaza.hu/document/1283/original/00037482.pdf>

A kötelező szervezeti formában zajló tevékenységek szerkezet, felépítése alapvetően megegyezik a kötetlen foglalkozásokéval, de a kezdeményezés módja, a ráhangolás és a motiváció típusa, illetve időtartama eltérhet. „A kötelező foglalkozások bevezetése - homogén életkorú gyermekek esetében - általában a 4-5 évesek csoportjában válik aktuálissá. Biztosítani kell azonban a kellő átmenetet a mindenki számára kötelező foglalkozásokhoz.” (Kondacs és Podmaniczky, 1993:72) A kötelező szervezeti formában zajló tevékenységek körébe tartoznak az olyan speciális, külön szervezést igénylő foglalkozások, mint például a múzeumok, tárlatok vagy a népművészeti műhelyek látogatása, és a múzeumpedagógiai foglalkozásokon való részvétel.

3. Motiváció

„A motiváció szó a latin eredetű *movere* igéből ered, melynek jelentése mozogni, mozgatni. A motiváció a pszichológiában gyűjtőfogalom, motívumokból épül fel és minden cselekvésre, viselkedésre készítő belső tényezőt magában foglal. A motiváció meghatározza a szervezet aktivitásának mértékét, a viselkedés szervezettségét és hatékonyságát.”¹² A motiváció két típusát különböztetjük meg. Az *intrinsic* (önjutalmazó; belső; primer) motivációt maga a cselekvés, illetve annak öröme váltja ki; közvetlenül a tárgyra irányuló belső indítékről beszélhetünk, amely a felfokozott érdeklődésben és kíváncsiságban nyilvánul meg. Az *extrinsic* (eszköz jellegű; külső; szekunder) motivációt valamilyen külső tényező határozza meg, ez egy „a feladattól, a tevékenység tárgyától rendszerint független külső indíték. Ilyen a jutalom, dicséret, az érdek, a versengésben létrejövő önérvényesítés, a büntetéstől való félelem. [...] A külső motívumok hatása lehet erős, de többnyire szituatív, egy stabil, meghatározott személytől független tanulási magatartás kialakulásához csak az elsődleges, belső motiváció segíthet hozzá. Perspektivikus hatást a belső, az érdeklődésre-kíváncsiságra, kutatásra-keresésre ösztönző, a jelenségek megértésére irányuló aktivitás fejthet ki.”¹³ Az óvodai vizuális nevelés folyamatában is erre kell alapoznunk, mert csak így érhető el a gyermekek kellő motiváltságát, amely ily módon belső késztetésekből fakad. Fel kell ébreszteni a gyermek alkotóvágyát, mindezt úgy, hogy figyelembe vesszük a gyermek belső motivációit és szubjektív folyamatait. „*Felkészült pedagógusnak tudnia kell, hogy az élményre*

¹² Dr. Estefánné dr. Varga Magdolna, Dr. Dávid Mária, Dr. Hatvani Andrea, Dr. Héjja-Nagy Katalin és Taskó Tünde: Pszichológia elméleti alapok. <http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/index.html>

¹³ Kósáné Ormai V. – Porkolábné B. K. – Ritoók P. 1984. Neveléslektani vizsgálatok. Budapest, Tankönyvkiadó. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00014/1998-03-ta-Kim-Belso.html>

támaszkodva vagy azon túl mivel és hogyan motiválhat annak érdekében, hogy az inspiráció kibontakozzon, fölerősödjön. Motiválhat a közvetlen látvány élményével; az adott élményhez kapcsolódó élmények vagy kontraszt élmények felidézésével; más művészeti ágak alkotásainak élményével: verssel, dallal, zenével, fotóval stb.; az aktuális eszközök használatának, a technikának izgalmas bemutatásával.”(Bakos, Bálványos, Preisinger és Sándor, 2000:50)

A motiváció az óvodai vizuális nevelésben akkor sikeres és hatékony, ha valamilyen kapcsolatban áll a vizuális problémával, vagy a gyermek kifejező alkotása során a megjeleníteni kívánt élménnyel. A leghatékonyabb motivációs módszerek a bemutatás és a szemléltetés, de csak ha megfelelő helyen és időben alkalmazzuk. Alapozhatunk a gyermek eddigi ismereteire és eszközhasználati képességeire. Az élmények felidézésében lehet szerepe a mesének vagy versnek, míg az ének és a zene a fantáziaképek előhívásában, vagy a ritmus megjelenítésére inspirálhat. Tehát a motivációt nemcsak a gyermek belső motivációihoz, hanem a feladat típusához is igazítanunk kell, mert máskülönben csak a tevékenység hangulati előkészítéséről beszélhetünk, ami ugyan színesebbé teszi azt, de a vizuális tapasztalatszerzés eredményesebbé tételéhez nem járul hozzá.

4. Komplexitás a módszertanokban

A komplex vizuális nevelés gondolata az ezredforduló olyan új kihívásaiból született, amely a megnövekedett képi információk kezelésére és értelmezésére, a vizuális kommunikációra, illetve a média által közvetített verbális és vizuális közlések összetettségére irányult. Napjainkban már a kortárs művészeti alkotások sem csupán a hagyományos formai és kifejezésbeli megközelítésekre építenek, és nem ritka, hogy egy műalkotás társadalomtudományi, fizikai vagy matematika problémákra fókuszál. A komplex vizuális nevelés *„újdonsága abban állt, hogy ráirányította a figyelmet arra, hogy a vizuális művészeti nevelés gyakorlati feladatai egyidejűleg számos képességet fejlesztenek, igen sok különböző ismeret átadását szolgálják”*, (Bodóczky, 2003:151) és ez a szimultán hatás fokozza a foglalkozások hatékonyságát. A komplexitás legjellemzőbb módon a projektjellegű feladatokban valósul meg, mert egyidejűleg nem csak egy vizuális problémára irányul, hanem *„többféle képesség fejlesztésére, ismeretanyag átadására nyújtanak lehetőséget.”*(Bodóczky, 2003:151) A projektfeladatokon keresztül az ismeretek szerzése, a készségek kialakítása és képességek fejlesztése egy probléma köré szervezhető,

amelyek lehetőséget nyújtanak a különféle nevelési-oktatási területek integrálására is. Talán nem túlzó megállapítás, hogy az óvodai nevelés területei közül a játék és a vizuális tevékenység az, amely leginkább a teljesség irányába hat. A gyermek alkotó-alakító tevékenysége közben összefonódik a cselekvéses, a képi-szemléletes és a verbális-fogalmi megismerés, és kiváló lehetőség nyílik „a számos »áthallás«, a különböző helyekről szerzett információk, élmények hasznosítására, szerves egésszé kapcsolására. Olyan dinamikus kölcsönhatás jön létre az ismeretszerzés különböző területei között, amely megsokszorozza a tanítás hatékonyságát és növeli a tanulók motiváltságát.”(Bodóczky, 2003:154)

A hallgatói gyakorlatok feladatrendszere

1. Egyéni óvodai gyakorlat és próbanap

1.1. Az egyéni óvodai gyakorlat célja, követelményei

A gyakorlatvezető pedagógus nevelőmunkájának, tevékenységének megfigyelése, elemzése. A hallgató gyakorlati munkájának fejlesztése, segítő szándékú elemzése, értékelése. A hallgató önelemzés, önértékelés készségének fejlesztése. Az óvoda helyi nevelési programjának, az óvodai csoport Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka ütemtervének és az egyéni gyakorlata alatt megfigyelt tevékenységek vázlatának megismerttetése. A hallgató gyakorlati tapasztalatszerzése.

1.2. A hallgató tevékenysége hospitálása során a Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka tevékenységgel kapcsolatban

A hallgató az óvodai gyakorlat megkezdése előtt tekintse át az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramját, az adott óvoda helyi nevelési programját, különös tekintettel az adott félév feladataira. Frissítse fel azokat az elméleti ismereteit (általános pedagógia, vizuális nevelés módszertana), melyek gyakorlati feladatainak sikeres elvégzéséhez szükségesek. Azokat jegyzetelje ki, a gyakorlati naplójába. A szakmódszertani anyag átnézésével készüljön fel az írásbeli tervezésre. Jegyzetelje ki az óvodapedagógus által a gyermekcsoport számára készített nevelési tervet, kiemelve azokból a Rajzolás, festés,

mintázás, kézimunka tevékenységek tervezésére, szervezésére, vezetésére vonatkozó ismereteket.

1.3. A hallgató megfigyelési szempontjai

1. Technikai felkészülés, az infrastruktúra biztosításának módja és minősége
2. A kezdeményezés módja
3. Az érdeklődés felkeltésének módja, minősége
4. A szemléltetés módja és minősége
5. A technika, a gyakorlat bemutatásának módja és minősége
6. A vizuális nevelés módszereinek alkalmazása
7. A tevékenység irányításának módja és minősége
8. Az óvodáskorú gyerek munkájának segítése
9. A tevékenység közbeni értékelés módja, a sikerélmény biztosítása
10. A játékosság érvényesítése
11. A kreativitás fejlesztésének lehetőségei és módja
12. A különböző tevékenységi területek integritásának módja és esetleges lehetőségei
13. A tevékenység befejezésének színvonala
14. Az elkészült gyermekmunkák kezelése

1.4. A hallgató tevékenysége a próbanapja során

Készüljön fel a tevékenységre, előzetesen tervezze és szervezze meg a gyakorlatvezető óvodapedagógus segítségével, tanácsait megfogadva. Biztosítsa a tárgyi, technikai feltételek meglétét már a tevékenység előtti napon. A csoport szokásainak megfelelően teremtsen meg a lehetőséget a gyermekeknek, a rajzolás, mintázás, kézimunka tevékenység folyamatos végzésére. A tevékenység során erősítse a gyermekekben az alkotásra, az önkifejezésre való törekvést. Az egyes tevékenységeken belül ismertesse meg, és gyakorolják a különböző technikai alapelemeket, eljárásokat. Az egyéni fejlettséghez és képességekhez igazított feltételek biztosításával segítse a gyermekek képi-plasztikai kifejezőképességének, komponáló képességének alakulását.

1.5. A gyakorlatvezető óvodapedagógus tevékenysége a hallgató hospitálása közben

A gyakorlatvezető pedagógus ismertesse meg a hallgatóval a csoportra jellemző életkori sajátosságokat, jellemezze a gyermekek egyéni fejlettségi szintjét a vizuális tevékenységekben. Ismertesse meg a hallgatóval a Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka tevékenység éves ütemtervét, aktuális projektjét. Adjon a hallgatónak lehetőséget arra, hogy kijegyzetelje azokat. A hallgató lásson legalább egy a gyakorlatvezető óvodapedagógus által bemutatott Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka foglalkozást. Ismertesse ennek előzményeit, különösen akkor, ha egy projekt közbelső része. A bemutató foglalkozás előtt adjon lehetőséget a hallgatónak a tevékenységre való felkészülés megtekintésére, vonja be a szervezésbe, az eszközkészítésbe, a technikai előkészületekbe. Beszéljék át a tervezés lehetőségeit, a fejlesztés célját és a vizuális problémát. A tevékenység során prezentálja a kezdeményezést, valamint a motiváció lehetőségeit, módját. A tevékenység típusától függően alkalmazza a bemutatás és a szemléltetés módszerét, és érvényesítse a játékoság elvét. Igyekezzen bemutatni a különböző tevékenységi területek integritásának módjait és esetleges lehetőségeit. Változatosan alkalmazza a vizuális nevelés módszereit. Vonja be a hallgatót a csoportszoba díszítésébe. A hallgatóval közösen elemezze a tevékenységet, annak szerkezetét, felépítését, ellenőrizze és értékelje a hallgató megfigyeléseit. Segítsen a hallgatónak felkészülni a próbanapjára. A hallgató hospitálási naplóját folyamatosan ellenőrizze és a gyakorlat végén értékelje munkáját.

1.6. A gyakorlatvezető óvodapedagógus tevékenysége a hallgató próbanapján

Ellenőrizze le a hallgató felkészültségét, a tárgyi és technikai feltételek meglétét, a hallgató szervező és tervező munkáját. A tevékenység végén teljes körűen értékelje a hallgató írásbeli és gyakorlati munkáját. A tanítási gyakorlathoz kapcsolódó feladatok teljesítését a gyakorlatvezető óvodapedagógus értékeli írásbeli formában, továbbá egyetlen összegző (ötfokozatú) gyakorlati jeggyel. Az értékelés kiterjed a gyakorlaton való részvétel egészére, a bemutatóóra, a kapcsolódó dokumentumok használatára, készítésére, a megtartott tevékenység és a reflektív elemzések szakterületi és módszertani jellemzőire. Az értékelés alapját az óvodapedagógusi kompetenciák jelentik. Az értékelés épít a hallgató saját szakmai céljaira, fejlődésük megfigyelésére, a kapott visszajelzésekre.

2. Csoportos óvodai gyakorlat

2.1. A csoportos óvodai gyakorlat célja, követelményei

Az egyéni gyakorlatát záró hallgató megfigyelése a rajzolás, festés, mintázás, kézimunka tevékenység alatt

2.2. A hallgatói csoport feladata

A zárónapját tartó hallgató nevelőmunkájának, tevékenységének megfigyelése, elemzése. A zárónapját tartó hallgató gyakorlati munkájának fejlesztése, segítő szándékú elemzése, értékelése. A hallgatók gyakorlati tapasztalatszerzése.

2.3. A hallgatói csoport megfigyelési szempontjai

1. Mikor, milyen játszócsoportoknál/gyereknél és hogyan kezdeményezett? Figyelembe vette a gyerekek aktuális játékát, egyéniségét, hangulatát? Sikeres volt a motiváció?
2. Mi volt a tevékenység célja, feladata?
3. Milyen előzetes szervezési feladatokat végzett (hely, eszközök előkészítése)? Ezek minősége milyen hatással volt a tevékenységre?
4. Milyen tárgyi feltételeket biztosított az alkotáshoz? Megfeleltek-e ezek az eszközök, anyagok a gyerekek fejlettségének, számának?
5. Milyen módszereket alkalmazott a tevékenység során? Alkalmazta a differenciálás lehetőségeit?
6. Hogyan irányította, segítette a gyerekek alkotását?
7. A pedagógusi kommunikáció, magyarázat, értékelés jellemzői a tevékenység alatt.
8. Hogyan támogatta a szabad aktivitást, az önállóságot, a kreativitást, az alkotó fantáziát (odafigyelés, pozitív visszajelzések stb.)?
9. Hogyan fogadták a gyerekek a kezdeményezést, milyen érzelmi reakciók kísérték a tevékenységet? Mennyi ideig kötötte le a figyelmüket?

2.4. A gyakorlatvezető óvodapedagógus feladata

A gyakorlatvezető óvodapedagógus irányítja a hallgatók tevékenységét, segíti felkészülésüket a gyakorlati munkára és a vizuális nevelés módszertana elméletének

gyakorlati alkalmazásában. Szervezi és irányítja a hallgatói csoporttal közös értékelést, ha szükséges építő jellegű kritikával él, és gyakorlati tanácsokat ad a hallgatók részére. Ellenőrzi a zárónapját tartó hallgató felkészültségét, a tárgyi és technikai feltételek meglétét, a hallgató szervező és tervező munkáját. A tevékenység végén teljes körűen értékeli a hallgató írásbeli és gyakorlati munkáját.

3. Szaktárgyi óvodai gyakorlat

3.1. A szaktárgyi gyakorlat célja

A szakmódszertan és a szaktárgyi gyakorlat célja, hogy az óvodapedagógus hallgatók megismerjék az óvodai vizuális nevelés módszertanának elméletét és gyakorlati tapasztalatot szerezzenek a Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka tevékenységek tervezésében, szervezésében és vezetésében. A gyakorlat az elméletben megismert módszertani tevékenységekre reflektál, lehetőséget kínál a vizuális tevékenység főbb elemeinek többféleképpen történő kipróbálására. A gyakorlat megalapozza az egyhetes összefüggő egyéni és a nyolchetes külső szakmai gyakorlatot. A szaktárgyi óvodai gyakorlat célja, hogy a hallgatók tapasztalatot szerezzenek, kompetenciáik fejlődjenek a vizuális nevelés módszertanának területein, a tevékenységek tartásában, és lássanak példát egy-egy tevékenység és módszertani elem többféle megközelítésére.

3.2. A hallgató tevékenysége a szakmódszertani órákon

A hallgatók megismerik az óvodai vizuális nevelés módszertanának tananyagát, szakirodalmát, különféle módszertani törekvéseit. A tevékenység szervezéséhez szükséges módszertani ismeretek elsajátítása a vizuális nevelés területén és gyakorlati alkalmazása. Az előadásokon figyelnek, jegyzetelnek; a szemináriumi órákon a szaktárgyi gyakorlattal összefüggő gyakorlati és írásbeli feladatokat elkészítik, jártasságot szereznek az egyes technikák és eljárások végrehajtásában. A szaktárgyi gyakorlathoz kapcsolódó tevékenységek tanórai elemzésében aktívan részt vesznek. A hallgatói csoport keretében a szakmódszertan oktató tanár irányításával és támogatásával szituációs gyakorlatokat végeznek.

3.3. A szakmódszertan oktató tanár tevékenysége a tantermi órákon

A szakmódszertant oktató tanár az előadások keretében ismerteti az óvodai vizuális nevelés elméleti kérdéseit, módszertanát, a vizuális nevelés tárgyi feltételeit és különféle irányzatait. Összehasonlítja a minősített óvodai programok vizuális nevelésre vonatkozó részeit. Gyermekrajzok formai, fejlődéslélektani elemzésével megismerteti a hallgatókat az óvodáskorú gyermek ábrázolásának jellegzetességeivel. A szemináriumi órák keretében felkészíti a hallgatókat az óvodai gyakorlatra, bemutatja az ábrázolás anyagait, eszközeit, technikáit és műfajait. A szaktárgyi gyakorlathoz kapcsolódó tevékenységek tanórai elemzését vezeti. A tanórák keretében a hallgatói csoport bevonásával szituációs gyakorlatokat végeztet.

3.4. A hallgató tevékenysége az óvodai szaktárgyi gyakorlaton

A gyakorlat során a hallgatók megismerkednek az óvoda és az óvodai csoport sajátosságaival, működési kereteivel; ismerkednek a szaktárgyi munka jellemzőivel, megismerik a gyakorlatvezető óvodapedagógus éves ütemtervét, az egyes vizuális projektek tartalmát. Megismerik a gyakorlatban résztvevő óvodai csoportokat, a vizuális tevékenységek céljait, azok fejlesztési feladatait és tartalmát. Gyakorolják a tevékenységek megtervezését és megszervezését, kezdeményezés és a motiváció formáit, illetve a foglalkozás vezetését mikrocsoportokban. Az adott tevékenység keretében egy tematikus egység önálló végigvezetése a cél. Minden hallgatónak legalább egy tevékenységet kell megtartania egy óvodai mikrocsoportban. A tevékenységet nem tartó hallgatók kötelesek megfigyeléseket végezni, azokat írásban rögzíteni.

3.5. A hallgatók megfigyelési szempontjai

1. Technikai felkészülés, az infrastruktúra biztosításának módja és minősége
2. A kezdeményezés módja
3. Az érdeklődés felkeltésének módja, minősége
4. A szemléltetés módja és minősége
5. A technika, a gyakorlat bemutatásának módja és minősége
6. A vizuális nevelés módszereinek alkalmazása
7. A tevékenység irányításának módja és minősége
8. Az óvodáskorú gyerek munkájának segítése

9. A tevékenység közbeni értékelés módja, a sikerélmény biztosítása
10. A játékosság érvényesítése
11. A kreativitás fejlesztésének lehetőségei és módja
12. A különböző tevékenységi területek integritásának módja és esetleges lehetőségei
13. A tevékenység befejezésének színvonala
14. Az elkészült gyermekmunkák kezelése

3.6. A gyakorlatvezető óvodapedagógus tevékenysége az óvodai szaktárgyi gyakorlaton

A gyakorlatvezető óvodapedagógus segíti a hallgatók tevékenységét, felkészülésüket a gyakorlati munkára. A szakmódszertant oktató tanár és a gyakorlatvezető óvodapedagógus egyeztetnek a gyakorlat tematikájáról, feladatairól és a vizuális tapasztalatszerzés céljáról. A gyakorlatvezető óvodapedagógus biztosítja a szaktárgyi gyakorlat tárgyi feltételeit, segíti a hallgatókat a szervezésben, az óvodai csoport bemutatásában, a gyermekek belső motivációira alapozva ötleteket adhat a kezdeményezés és a motiváció módjairól, lehetőségeiről. A tevékenység tanórai elemzését és értékelését segíti gyakorlati tanácsaival. A gyakorlatvezető óvodapedagógus a szaktárgyi gyakorlat első napján bemutató foglalkozást tart, és ismerteti az óvodai csoport életét, időbeosztását. A hallgatók óvodai vizuális tevékenységeihez és a kompetenciájuk fejlődéséhez kötődő folyamatos reflektív beszélgetésekben részt vesz, és elemző értékeléseket ad. A hallgatók óvodai csoportban végzett munkájukért, szakmai támogatásukért a gyakorlatvezető óvodapedagógus felel, de őt mindenben támogatja a szakmódszertant oktató tanár, a gyakorló óvoda és a képzőintézmény is.

3.7. A szakmódszertant oktató tanár tevékenysége az óvodai szaktárgyi gyakorlaton

A szakmódszertant oktató tanár megfigyeli és ellenőrzi a tevékenységet és a hospitáló hallgatók munkáját és felkészülésüket a gyakorlati munkára. A szakmódszertant oktató tanár a gyakorlatvezető óvodapedagógussal egyeztetve meghatározza a gyakorlat ütemtervét, feladatait és fejleszteni kívánt hallgatói kompetenciákat. Megszervezi a hallgatók gyakorlati munkáját és beosztását. A szakmódszertant oktató tanár a hallgatók szakmai támogatásában aktívan részt vesz.

4. Külső szakmai óvodai gyakorlat

4.1. A külső szakmai óvodai gyakorlat célja

A külső szakmai óvodai gyakorlat célja, hogy megalapozza a jelölt szakmai fejlődését. A gyakorlat alapvető célja, hogy a jelöltek pedagógusi munkájukhoz reflektív módon viszonyuljanak, készüljenek fel a gyermekek megismerésére, az óvodai csoport sajátosságaira alapozott vizuális tevékenységek tervezésére, szervezésére, irányítására és értékelésére. Cél annak elősegítése, hogy az óvodapedagógus jelöltek valós tapasztalatot szerezzenek, és megtanulják saját munkájukért, szakmai fejlődésükért a felelősséget vállalni.

4.2. A hallgató tevékenysége a külső szakmai óvodai gyakorlaton

Ismerje meg a gyermekcsoport szokásait, a gyermekek belső motivációit, eddigi alkotó-alkotó tevékenységüket. Fokozatosan igyekezzon átvenni a mentor óvodapedagógus gyermekcsoportban végzett feladatait (szervezés, tervezés, irányítás terén.) A nyolc hét során tartson legalább hat Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka tevékenységet, amihez készüljön kéthasábos vázlatokkal, illetve írjon feljegyzéseket a gyakorlati naplóba, és a mentor óvodapedagógussal véleményeztesse. Kezdetben a vizuális tevékenység tervezéséhez és szervezéséhez kérje a mentor pedagógus segítségét, később próbáljon önállóan megfelelni a feladat nyújtotta kihívásoknak. Vegye figyelembe a mentor óvodapedagógus tanácsait, kéréseit, és írásbeli, illetve gyakorlati munkájában valósítsa meg azokat. Alkalmazza a vizuális nevelés módszertanáról tanult elméleti ismereteit és gyakorlati tapasztalatait. A hallgatónak törekednie kell a vizuális kultúra változatos formáinak megismertetésére, az életkornak és a gyermeki fejlettségnek megfelelő feladatok és technikák kiválasztására. Lehetőség szerint törekedjen a differenciált irányításra, az egyéni foglalkozásra. A vizuális tevékenységek alatt készült gyermekmunkákból készítsen kiállítást, járuljon hozzá az óvoda és a csoportszoba esztétikus kialakításához, díszítéséhez.

4.3. A mentor óvodapedagógus tevékenysége a külső szakmai óvodai gyakorlaton

Az óvodapedagógus jelölt a megbízott mentor óvodapedagógus folyamatos szakmai támogatása mellett végzi szakmai gyakorlatát, aki segíti a hallgató azon kompetenciáinak fejlesztését, amelyek szükségesek az óvodai csoport tényleges ismeretén alapuló, illetve a hosszabb távú vizuális tevékenységekkel összefüggő feladatok és fejlesztések elvégzéséhez. Ilyenek lehet például a hosszú távú tervezés, többhetes vizuális projektek előkészítése, szervezése, ütemterv készítése. A mentor óvodapedagógus olyan szituációkat teremt, amelyben a hallgatónak lehetősége nyílik, hogy a vizuális nevelésről tanult elméleti ismereteit a gyakorlati tevékenységekben széleskörűen alkalmazni tudja. A mentor óvodapedagógus a külső szakmai óvodai gyakorlat első hetén bemutató foglalkozást tart, amelyet a hallgatóval közösen elemez. A gyakorlat további részében változatos – a rajzolás, festés, mintázás, tárgy- és környezetkultúra, a díszítés és a vizuális kommunikáció területeit is érintő – vizuális tevékenységek lebonyolítására teremtsen lehetőséget. A mentor folyamatosan elemző, értékelő beszélgetéseket szervez, amelynek során reflektál a hallgató gyakorlati tapasztalataira. Konkrét támogatást nyújt a vizuális tevékenységek során megélt, nehézséget okozó nevelési és módszertani helyzetek elemzésében, a megoldási módok kidolgozásában. A gyakorlathoz kapcsolódó vizuális tevékenységek teljesítését a mentorpedagógus írásban értékeli.

5. Mintavázlat

RAJZOLÁS, FESTÉS, MINTÁZÁS, KÉZIMUNKA

A tevékenység helye:	Debreceni Egyetem Gyakorló Óvoda Körte csoport
A tevékenység ideje:	2014. január 29.
A tevékenységet vezeti:	Kapitány Sándorné Bartha Beáta
Korcsoport:	5-6 éves gyerekek csoportja
A tevékenység anyaga:	„Téli élményeim”
A tevékenység feladatai:	Vizuális tapasztalatszerzés: <ul style="list-style-type: none">• Az anyag viselkedésének megismerése.• Színkeverések megismerése• Festőpaletta használata Képességek kialakítása fejlesztése: <ul style="list-style-type: none">• Alkotóképesség• Vizuális gondolkodási képesség• Szem-kéz koordináció• Technikai képességek
A tevékenység tárgya:	Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka
A tevékenység eszközei:	A/4-es és A/3-as rajzlap, tempera (több színben), ecset, rajztábla, fotókarton, paletta

Szervezeti forma:

kötetlen kezdeményezés

Kidolgozás

1. A kezdeményezés

feltételeinek megteremtése

- Az asztalok elrakása a csoportszobából.
- A megfelelő szintér kialakítása
- A festőpólok kikészítése, felvételének segítése

A feltételek megteremtése a foglalkozás zavartalanságát biztosítja.

A szervezésnél a csoport létszámának megfelelő férőhelyek előkészítése szükséges.

A segítségadás szempontjából alakítom a technikák elhelyezését

2. A kezdeményezés lehetséges módjai

- Beszélgetőkör: téli élmények felidézése
- Az eszközök elhelyezésének motiváló hatására hagyatkozva
- Téli képek nézegetése

A motiváció a gyermekek érzelmein át az aktivitást befolyásolja.

A gyerekek technikák iránti érdeklődése határozza meg a tevékenységben elfoglalt helyét. Az elvégzett munkát követően, a helycsere lehetősége a szokásoknak megfelelően működik.

Az érzelmi ráhangolódás, a sikeres munkakezdés alapja

3. A tevékenység bemutatása

A figyelem felhívás a festés különböző lehetőségeivel történik, ennek irányítását az „anyagok” különbözősége határozzák meg.

A tevékenységek szóbeli és tevőleges bemutatása utánzásra készítő, példa értékű a gyerekek munkakedvének kialakulásában.

Az ecset megfelelő használatára, a festék viselkedésének megfigyelése különböző papíron, függőleges felületen, vízszintes felületen.

A hagyományoknak megfelelő szokások folytatására törekszem.(ecsetek tisztítása, palettákon való színkeverésre való ösztönzés.)

A különböző technikák folyamatos

Az egyéni ötletek, elképzelések segítése, a fantázia és kreativitás fejlesztése.

4. Irányítás formája

A tevékenységek egyidejű irányítása alapos átgondolást igényel. Az előkészületek pontossága meghatározza a tevékenység kimenetelét. A folyamatos bekapcsolódások és helyváltogatások kiemelt figyelmet kívánnak.

5. Az irányítás szempontjai

- Ecsetfogás helyessége
- Festőpaletta fogása
- Színek sokszínű alkalmazása
- Felület kitöltés
- Az esetleges folyamatos bekapcsolódások kiemelt figyelmet kívánnak

6. A tevékenység értékelése

Az értékelés a tevékenység közben folyamatos, egyénenként történik. A gyermekek ismeretében a segítségnyújtás differenciált.

7. A tevékenység befejezése

A kész munkák elhelyezése az előtérben, az eszközök elmosása, elrakása folyamatosan a munkák befejezésének megfelelően, a gyerekek bevonásával történik. Az asztalok elrakásához vállalkozó gyerekek

figyelemmel kíséréte mellett az egyéni ötletek megvalósítására ösztönzőm a gyerekeket.

A tevékenység fenntartása érdekében a dicséret, ösztönzés, buzdítás, beszélgetés módszerét alkalmazom, egyénre szabottan. Egyéni ötletek megvalósítására ösztönzőm a gyerekeket.

A megosztott figyelem, a munka megfelelő végzésére, a befejezésére és az újabb munka elkezdésének koordinálására vonatkozik

A használat során a megfelelő ecsetfogás kiemelt szempont a tevékenységben

Az értékelés a gyermekek fejlődési szintjének megfelelően történik, szempontjainál az aktivitást, fantáziát, a tiszta munkát, a szín-forma használatot, a segítőkészséget... vesszük figyelembe.

Biztosítom, hogy a szülők és más gyerekek is megtekinthessék az elkészült alkotást. A pozitív megerősítés, dicséret újabb munkára ösztönzi a gyerekeket.

segítségét kérem.

Felhasznált irodalom

- Bodóczy István (2003): *Vizuális nevelés*. Magyar Iparművészeti Egyetem, Budapest
- Boza Erzsébet (1993): *Az óvodai nevelés vizuális módszertana*. Budapesti Tanítóképző Főiskola Vizuális Nevelési Tanszék, Budapest
- Bakos Tamás – Bálványos Huba - Preisinger Zsuzsa - Sándor Zsuzsa (2000): *A vizuális nevelés pedagógiája a 6-12 éves korosztályban*. Balassi Kiadó, Budapest
- Bálványos Huba (1998): *Esztétikai-művészeti ismeretek, esztétikai-művészeti nevelés*. Balassi Kiadó, Budapest
- Bálványos Huba (1998): *Vizuális megismerés, vizuális kommunikáció*. Balassi Kiadó, Budapest
- Dr. Estefánné dr. Varga Magdolna - Dr. Dávid Mária - Dr. Hatvani Andrea - Dr. Héjja-Nagy Katalin - Taskó Tünde: *Pszichológia elméleti alapok*.
<http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/index.html>
- Kondacs Mihályné – Podmaniczky Mária (1993): *Vizuális nevelés az óvodában*. Calibra, Budapest
- Kósáné Ormai V. – Porkolábné B. K. – Ritoók P. 1984. Neveléslélektani vizsgálatok. Budapest, Tankönyvkiadó. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00014/1998-03-ta-Kim-Belso.html> (2015. február 21.)
- Szappanos István (1986): *Rajzolás, festés, tárgyalakítás az óvónőképző intézetek számára*. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest
- Tordáné Hajabács Ilona: *Nevelési alapismeretek*.
<http://www.hagyományokhaza.hu/document/1283/original/00037482.pdf>
- Williams, Harold M. (1991): *The Language of Civilization: the Vital Role of the Arts in Education*. Address given before the President's Committee on the Arts and the Humanities, New York City, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED355133.pdf> (2015. február 13.)
- 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200363.KOR (2015. február 21.)
http://ovoda.degyfk.hu/dokumentumok/DE-GYO_Pedprogram.pdf (2015. február 21.)

Mozgás/Testnevelés módszertan

Fazekas Jánosné testnevelő tanár

ELŐSZÓ

A kézikönyv ezen fejezete az óvodai mozgást/testnevelést érintő kérdéseket tartalmazza, a teljesség igénye nélkül. Olyan testnevelés módszertani ismereteket elevenít fel, melyek alapvetően fontosak az óvodapedagógus hallgatók képzése/gyakorlatának irányítása során, illetve néhány olyan tudnivalót is tartalmaz, mely az utóbbi évek korszerű törekvéseit mutatja be.

Tartalmazza az óvodai testnevelés mozgásrendszerét, hasznos tanácsokat/mintát, ad a tervezés megvalósításához. Hangsúlyozza a mozgásos játékok, személyiségfejlesztésben, illetve motoros képességek fejlesztésében betöltött szerepét.

A kézikönyvet jó szívvel ajánlom óvodapedagógus kollégáimnak. Azoknak, akik az összefüggő gyakorlat során vezetik/irányítják az óvodapedagógus hallgatók munkáját. Ily módon is betekintést nyerhetnek a hallgatók által elsajátított ismeretek körébe. Azoknak is, akik szakmai munkájukban érvényesíteni szeretnék a már kipróbált gyakorlat mellett az új

Tartalomjegyzék

1. A testnevelés módszertan oktatásának sajátosságai, tartalmi összetevői

1.1 Tematika az óvodapedagógus hallgatók számára, a testnevelés módszertan oktatásához

2.) Az óvodai testnevelés célja, feladata és eszközei

2.1 A 3-7 éves gyermekek mozgásos tevékenységének anyaga

2.2 A mozgásos tevékenység tervezése

2.2.1 A fejlesztés alapját képező motoros képesség meghatározása

2.2.2 A nevelési feladat meghatározása

2.2.3 A foglalkozás anyagának kijelölése

2.2.4 A rendelkezésünkre álló évi foglalkozásszám

2.2.5 A foglalkozás helyének kiválasztása

2.2.6 Az évszakok adatai lehetőségek figyelembe vétele

3.) Ütemterv minta (részlet)

4.) Kéthasábos vázlat minta

1.) Az óvodai testnevelés módszertan oktatásának sajátosságai, tartalmi összetevői

A testnevelés módszertan oktatása a hallgatók számára egy féléven keresztül 3 órában történik. A 2013-2014-es tanévben tanulmányaikat kezdő hallgatók a második félévben sajátíthatják el azokat az alapvető elméleti ismereteket, melyek elengedhetetlenül szükségesek a 3-7 éves korú gyermekek mozgásának fejlesztéséhez, személyiségének alakításához.

A három óra közül két órában az elméleti tananyag elsajátítása történik meg, míg a harmadik óra a szaktárgyi gyakorlatnak ad teret. Ennek keretében van lehetősége a hallgatóknak az elsajátított elméleti tudás párhuzamos megvalósítására a gyakorlatban.

Mindezek mellett a hallgatók az adott félévben legalább egy évfolyamszintű bemutatót láthatnak a gyakorló óvoda óvodapedagógusa közreműködésével. Az egyéni óvodai gyakorlat során láthat a hallgató mindennapi testneveléseket, illetve a gyermekek életkorától függően testnevelés foglalkozásokat is. Mint láthatjuk a hallgatóknak tág lehetősége nyílik a tapasztalatszerzésre.

A fenti megállapítások tükröződnek abban a tematikában is, mely részleteiben is bemutatja, hogy milyen sorrendben, milyen elméleti tartalommal, és milyen módszerek alkalmazásával igyekszünk a hallgatók számára érthetővé, elsajátíthatóvá tenni a testnevelés módszertan ismeretanyagát.

1.1 Tematika az óvodapedagógus hallgatók számára, a testnevelés módszertan oktatásához

Hét	Tematikai egységek	Hallgatói feladatok	Szakirodalom	Megjegyzés
-----	--------------------	---------------------	--------------	------------

1.	A tárgy sajátosságainak kiemelésével, ismerkedés a félév anyagával, követelményeivel. Testnevelés-elméleti alapfogalmak: A testgyakorlatok fogalma, tartalma, formája, szerkezete			
2.	Az óvodai testnevelés szervezeti formái: Testnevelés foglalkozás, mindennapi testnevelés, testnevelés szabadidőben	Az eddig tapasztalt gyakorlati példákön keresztül a szervezeti formák sajátosságairól <u>beszélgetés</u> kezdeményezés e	Az óvodai nevelés Országos Alapprogramj a Bp. MKM 1996 jav. 2009.	A beszélgetést irányító szempontok: - óvodapedagógusi személyiségjegyek, - az irányítás verbális sajátosságai, - metakommunikáció , és annak formái
<p>Szaktárgyi gyakorlat: Látogatás a Gyakorló Óvodában. Az óvodai testnevelés lehetséges szintereinek, és eszközállományának megismerése. (Udvarrészek, teraszok, tornaterem és a kapcsolódó szertár eszközei, stb.) Hallgatói feladatok: A látott szinterek alaprajzának, ill. az óvodai testnevelés során alkalmazható eszközök rögzítése.</p>				
3.	A motoros képességekről általában. A kondicionális képességekről részletesen, fejlesztésük lehetőségei az óvodában		Maxin Imre: A testnevelés elmélete és módszertana Dialóg Campus Kiadó, 2002	
<p>Szaktárgyi gyakorlat: Hospitalás mindennapi testnevelésen (együtt az egész csoport), a látottak pontos rögzítése. Hallgatói feladatok: Szakmai folyóiratokban mindennapi testnevelésre vonatkozó irodalom gyűjtése. A látottak lejegyzése előre elkészített megfigyelőlapon történik.</p>				
4.	A koordinációs képességek. Egyensúlyozás; kinezetikus differenciálóképesség, téri tájékozódási képesség, ritmus képesség, reakció képesség fejlesztésének lehetőségei az óvodában		Maxin Imre: A testnevelés elmélete és módszertana Dialóg Campus Kiadó, 2002	

	<p>Szaktárgyi gyakorlat: Csoportos hospitálás a gyakorló óvoda udvarán, ahol a szabadidőben történő mozgásfejlesztés lehetőségeit tekinthetik meg a hallgatók. Hallgatói feladatok: Előzetesen, a hallgatók közreműködésével rögzített megfigyelési szempontok alapján, a látottak elemzése.</p>			
5.	<p>Az óvodai testnevelés mozgásrendszerének felosztása. A rendgyakorlatok, előkészítő gyakorlatok.</p>		<p>Pisztróka Gyöngyvér: Testnevelés elmélet Budapest-Pécs, 1998, Dialóg Campus Kiadó</p>	
	<p>Szaktárgyi gyakorlat: Csoportos hospitálás testnevelés foglalkozáson, a látottak rögzítése (egységes megfigyelőlapon).A megfigyelőlapok tartalmának elemzése.</p>			
6.	<p>Az óvodai testnevelés mozgásrendszerének felosztása. A főgyakorlatok. Torna, atlétika, labdás főgyakorlatok felosztása, technikája, tanításának menete.</p>		<p>Pisztróka Gyöngyvér: Testnevelés elmélet Budapest-Pécs, 1998, Dialóg Campus Kiadó</p>	
	<p>Szaktárgyi gyakorlat: Gyermekek (4-6 fő) közreműködésével a tornához kapcsolódó testgyakorlatok technikájának bemutatása</p>			
7.	<p>A testnevelési játékok jelentősége, felosztása, tanításának menete.</p>	<p>Testnevelési játékok gyűjteményének elkészítése</p>		
8.	<p>Az Országos Alapprogram „mozgás” fejezetének feldolgozása. A foglalkozások szervezésének módjai.(Foglalkozásmodellek)</p>		<p>Az Óvodai nevelés Országos Alapprogramj a Bp. MKM 1996</p>	

9.	Az óvodai testnevelésben alkalmazott módszerek, az ismeretközlés, a gyakorlás irányításának módszerei.			
10.	Bemutató foglalkozáson való részvétel és annak előre megadott szempontok szerinti elemzése értékelése.	Jegyzetelés kéthasábos formában a foglalkozás menetének megfelelően.		
11.	SZÜNET			
12.	A hibák csoportosítása. A hibák okai, megelőzésük módjai, a hibajavítás szempontjai			
13.	Foglalkoztatási formák. A differenciálás lehetőségei és érvényesülése. Testnevelés a vegyes életkorú csoportokban.	Film megtekintése a foglalkoztatási formák szemléltetése érdekében.	Pisztróka Gyöngyvér: Testnevelés elmélet Budapest-Pécs, 1998, Dialóg Campus Kiadó	
14.	Mozgás, testnevelés a különböző alternatív és helyi programokban.			
15.	A testnevelés tervezésével kapcsolatos ismeretek. (ütemterv, vázlat készítés)		Pisztróka Gyöngyvér: Testnevelés elmélet Budapest-Pécs, 1998, Dialóg Campus Kiadó	

2.) Az óvodai testnevelés célja, feladata és eszközei

A testnevelés - a testi nevelésen belül- olyan tervszerű és rendszeres ráhatás, amely a testgyakorlatok, mozgástevékenységek oktatásával a személyiség sokoldalú képzését és a mozgásműveltség fejlesztését szolgálja. A testnevelés gyakorlata, művelése társadalmi igény és szükséglet.

A testnevelés **általános célja**: a testnevelés, a testkultúra műveltség tartalmának közvetítésével művelt ember formálásához való hozzájárulás

A testnevelés **közvetlen célja**:- az egészség fejlesztése, - a test edzése, - a testi és szellemi teljesítőképesség fokozása.

Az **óvodai testnevelésben**, a **közvetlen cél** a természetes mozgáskészségek fejlesztése, melyet az alapvető mozgásformák és a mozgásos játékok rendszeres gyakorlásával, érhetünk el. Eközben szerteágazó mozgástapasztalatokat szerezhetnek a gyermek. Mindez, segíti a gyermekek mozgásbiztonságát, és lehetőséget teremtenek a mozgásműveltség további fejlesztéséhez. Az óvodai testnevelés a sokoldalú mozgástapasztalatok biztosításával járul hozzá a kívánt cél eléréséhez.

Az óvodai testnevelés célja minden óvoda számára egységes kell, hogy legyen (még ha azokat különböző utat választva érik is el), ezek a következők.

Az óvodai testnevelés járuljon hozzá:

- az egészséges életmód keretében a mozgásigény kielégítéséhez;
- segítse elő a mozgásszervek fejlődését, a helyes testtartás kialakítását, a testtartási hibák megelőzését, a lábboltozat erősítését;
- fokozza a gyermekek edzettségét;
- fejlessze a testi képességeket;
- biztosítsa az életkornak megfelelő mozgástapasztalatok megszerzését;
- alakítsa ki a gyermekekben a rendszeres mozgás szeretetét.

Az Óvodai nevelés országos alapprogramja és az azzal összhangban lévő helyi óvodai nevelési programok egymásra épülő, szakmailag összehangolt rendszert képeznek. Az egyes intézmények szakmai önállósága, az óvodai nevelés sokszínűsége mellett azonban érvényesülnek azok az általános igények, amelyeket az óvodai neveléssel szemben a társadalom a gyermek érdekeinek figyelembevételével megfogalmaz.(Rétsági)

Mindez megfogalmazódik az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjának Mozgás fejezetében, melyet alább tanulmányozhat teljes terjedelemben.

Mozgás

A rendszeres egészségfejlesztő testmozgás, a gyermekek egyéni fejlettségi szintjéhez igazodó mozgásos játékok és feladatok, a pszichomotoros készségek és képességek kialakításának, formálásának és fejlesztésének eszközei. Az óvodáskor a természetes hely-, helyzetváltoztató-, és finommotoros mozgáskészségek tanulásának, valamint a mozgáskoordináció intenzív fejlődésének szakasza, amelyeket sokszínű, változatos és örömteli, érzelmi biztonságban zajló gyakorlati formákkal, játékokkal szükséges

elősegíteni. Mindezek nagymértékben hozzájárulnak a tanulási képességek, kompetenciák kialakulásához, fejlődéséhez.

A mozgásos játékok, tevékenységek, feladatok rendszeres alkalmazása kedvezően hatnak a kondicionális képességek közül különösen az erő és az állóképesség fejlődésére, amelyek befolyásolják a gyermeki szervezet teherbíró képességét, egészséges fejlődését. Fontos szerepük van a helyes testtartáshoz szükséges izomegyensúly kialakulásában, felerősítik, kiegészítik a gondozás, és egészséges életmódra nevelés hatásait.

A gyermek természetes mozgásigényére figyelemmel, a játékba, azon belül a szabad játékba ágyazott mozgástevékenységeket, az óvodai élet egyéb tevékenységeibe komplexen beépített testmozgást kiegészítik az irányított mozgástevékenységek, amelyek együtt hatnak a gyermek személyiségének fejlődésére (pl. pozitív énkép, önkontroll, érzelemszabályozás, szabálykövető társas viselkedés, együttműködés, kommunikáció, problémamegoldó gondolkodás).

A spontán, a játékba, azon belül a szabad játékba ágyazott mozgástevékenységeknek, az egészségfejlesztő testmozgásnak az óvodai nevelés minden napján, az egyéni szükségleteket és képességeket figyelembe véve, minden gyermek számára lehetőség kell biztosítani. Törekedni kell a gyermekeket legjobban fejlesztő, kooperatív mozgásos játékok széleskörű alkalmazására, a szabad levegő kihasználására. (1. melléklet a 43124/2012. számú kormány-előterjesztéshez)

Az óvodai mozgás/testnevelés az alábbi eszközök segítségével érheti el célját:

- a testgyakorlatok: a testnevelés feladatainak megoldására alkalmas, tudatos és tervszerűen alkalmazott cselekvésmódok, mozgásos cselekvések.
- a természet erői: (levegő, víz, napfény) a szabadban, friss levegőn tartott testgyakorlatok hatékonysága jól szolgálja a testnevelés célját. Úgyszintén a hőmérséklet ingadozásai a szervezet megedzését, alkalmazkodó képességét fokozzák. Javítja az anyagcserét, jó hatással van a vérképző szervekre. Ennek megfelelően minél gyakrabban célszerű a mindennapi testneveléseket, illetve a testnevelés foglalkozásokat is a szabadban tervezni, vezetni. Természetesen ki kell alakítani azokat a szokásokat melyek védik a gyermekek egészségét az esetlegesen szélsőséges időjárási viszonyoktól.
- higiéniai feltételek: a gyakorlóhely, illetve az alkalmazott eszközök az egészségügyi feltételeknek feleljen meg. Portalanítani a termet, szellőztetni, megkövetelni a tiszta

sportcipő és öltözet használatát. Fontos a tornaszerek, kézi-szerek épségének ellenőrzése, hogy ezzel is elejét vegyük az esetleges sérüléseknek.

2.1 A 3-7 éves gyermekek mozgásos tevékenységének anyaga

Az óvodai testnevelés mozgásrendszerét az alábbi testgyakorlatok alkotják:

RENDGYAKORLATOK		Allások (alap-, vigyázz-, pihenj állás) Testfordulatok (balra-, jobbra át!, hátra arc!) Menet ütem-, ill. lépéstartással Alakzatok (vonal-, és oszlopsor, kör és ezek többsoros változatai, valamint szétszórt), és alakzatváltoztatások (fordulattal, kilépéssel, fejlődéssel, szakadozással, nyitódással, zárkózással stb.)
ELŐKÉSZÍTŐ VAGY GIMNASZTIKAI GYAKORLATOK	Szabadgyakorlati alapformájú	Szabadgyakorlatok Kéziszer-gyakorlatok Páros-, társas gyakorlatok Padgyakorlatok Bordásfalgyakorlatok
	Természetes gyakorlatok:	Természetes járás Különböző járásmódok Futásgyakorlatok feladatokkal
TORNA JELLEGŰ GYAKORLATOK	Természetes támaszgyakorlatok	Mászás, kúszás, csúszás Egyensúlyozó járás (fordulattal is!)
	Talajtorna gyakorlatok	Hossztengely körüli gurulás (párosan is) Bukfenc (gurulóátfordulás) előre, különböző kiinduló helyzetekből is Tarkóállás és előkészítő gyakorlatai hátra bukfenc (gurulóátfordulás hátra) és előkészítő gyakorlatai Kézállás előkészítő gyakorlatai
	Függésgyakorlatok	Mászások létrán, rácson, bordásfalon különböző módokon Függés létra fokain, vízszintes létrán, rúdon, gyűrűn Függésben különféle lábmozgások lengés gyűrűn
	Szerugrások	Mélyugrás Felfelé történő ugrás Padon végezhető különböző előkészítő ugrásgyakorlatok: (nyusziugrás , nyusziugrás

		leterpesztéssel, zsugorkanyarlati átugrás
ATLÉTIKAI JELLEGŰ GYAKORLATOK	Futások	Közepes iramú futás Belegyorsuló futás Tempóváltoztatással futás Gyors futás állórajtból
	Ugrások	Helyből távol, illetve magas Nekifutásból távol, ill. magas
	Dobások	Hajítás vízszintes és függőleges célba Hajítás távolba
JÁTÉK JELLEGŰ FŐGYAKORLATOK		Gurítás helyben és haladással társnak
		Labda feldobás-elkapás
		Labda leütés-elkapás
		Folyamatos labdavezetés helyben és haladással
		Dobás kétkezes alsó, egykezes alsó, felsődobás labda elkapás
TESTNEVELÉSI JÁTÉKOK		Futójátékok
		Fogójátékok
		Versengések
		Sorversenyek
		Váltóversenyek

A mozgásrendszerben azokat a testgyakorlatokat találjuk, melyek segítségével, a 3-7 éves korú gyermekek motoros képességét, mozgásügyességét, mozgáskultúráját fejleszthetjük, alakíthatjuk. [Fontosnak tartanám az egyes testgyakorlatok technikai végrehajtására vonatkozó ismeretek közlése mellett, a leggyakrabban előforduló hibák, azok kiküszöbölésére irányuló segítségadási formák közlését is, de minderre a terjedelmi korlátok miatt erre jelen esetben nincs lehetőségem.] Természetesen alapvető az alapos, minden lényeges szempontot figyelembe vevő tervezés.

2.2 A mozgásos tevékenység tervezése

Az egyes tevékenységek tervezése során a kiindulási pontot az **Alapprogram** adja, majd annak tartalmával megegyezően készíti el az óvoda a *Helyi Programját*, mely a továbbiakban meghatározó dokumentumként funkcionál.

Így alapul szolgál az **ütemterv**hez melynek elkészítése a gyermekcsoport fejlődéséért közvetlenül felelős óvodapedagógus kompetenciája. A megfelelő szakmaisággal megtervezett éves terv/ütemterv a fejlesztő munka záloga, a napi foglalkozásokra való felkészülés alapja. *Az ütemterv összekötő kapocs az alapprogram mozgás fejezete, és a konkrét foglalkozási vázlatok között.*

Többfokozatú (többlépcsős) munkaműveletek végrehajtása során valósítható meg a testnevelési **foglalkozások tervezése**. A tervezés egyben tervszerűséget is jelenthet, mely fontos tényezője az óvodában folyó pedagógiai munkának. Többek között meghatározója lehet a céltudatos, folyamatos, rendszeres fejlesztésnek, mely az érintett korosztály mozgásalakítása szempontjából messzemenőig indokolt. Természetesen a tervezési munkát olyan „rendezőelvek mentén kell elvégezni, amelyet didaktikai alapelvek, a testnevelés tárgy sajátosságai, a motoros tanulás törvényszerűségei határoznak meg”(Maxin I.2007)

Az összetett tervező munkához részfeladatok kidolgozásán keresztül juthatunk! Ilyen részfeladatok lehetnek:

A fejlesztés alapját képező motoros képesség meghatározása.

A nevelési feladat meghatározása.

A foglalkozás anyagának kijelölése.

A rendelkezésünkre álló évi foglalkozásszám.

A foglalkozás helyének kiválasztása.

Az évszakok adta lehetőségek figyelembe vétele.

A szakemberek szerteágazó részfeladatokat fogalmazznak meg a tervezés munkamenetében. A részfeladatok mássága mellett a rendezőelvek (pedagógiai, pszichológiai, szakterminológiai) szinte valamennyi szerző olvasatában azonosak. A fenti általam fontosnak tartott feladatok sorrendben történő kivitelezése, a munkamenet egymásutániségának betartása nagy segítség lehet az óvodai testnevelés tervezésében.

A továbbiakban a fent jelzett szempontok tárgyalására kerül sor, mely végigtanulmányozása, a tervezésben való jártasság kialakulásához elengedhetetlen. Az egyes gondolatok taglalása során néhány eddigi ismeretanyag felelevenítésére is sor kerül, más esetben viszont csak utalás történik, a már tudott összetevőkre.

2.2.1 A fejlesztés alapját képező motoros képesség meghatározása

Ahhoz, hogy - a már ismert motoros képességeknek megfelelően – az adott testnevelés foglalkozáson fejlesztő munka történjen, feltétlenül meg kell határozni azt a konkrét képességet, melyet az adott ütemtervi ciklusban (egy év; fél év, vagy attól rövidebb időszak) kívánunk fejleszteni. Fontos ezt hangsúlyozni azért, hiszen – mint tudjuk – az egyes motoros képességek fejlesztése mereven nem választható el egymástól. Több

egymást követő testnevelés foglalkozáson fejlesztjük ugyanazt a motoros képességet, mégis mindegyik alkalommal más módon, más eszközzel, más mozgásanyaggal stb.-vel valósítjuk azt meg. Különösen akkor igaz a fenti megállapítás, ha a test általános fejlesztését igyekszünk megvalósítani. Márpedig az óvodai testnevelés foglalkozásokon ez az egyik alapvető feladat.

A finomítandó kondicionális és koordinációs képességek körének meghatározása, alapjául szolgál a testnevelés tervezésének. Törekedni kell arra, hogy a megfelelő **időt** biztosítsunk az egyes képességek alakulásához. A tervezőmunka során (hosszabb ciklusok tervezése esetén) konkrétan meg kell jelölnünk a képességeket.

Összetetté teszi a tervezésnek ezt a fázisát az a tény, hogy szinte valamennyi motoros képesség fejlesztésével számolnunk kell minden életkorban. *A különbség a képességfejlesztés mértékében érhető utol, amely pedig az egyes mozgásanyagok végrehajtásának minőségében tükröződik*

2.2.2.A nevelési feladat meghatározása

A testnevelés során, a nevelési feladatok maradéktalan megvalósítása feltételezi azoknak a nevelési alapelveknek az ismeretét, melyek az óvodai nevelést irányítják. Ilyen alapelvek: a játékoság elve; a tevékenység elve; az élményszerűség elve; a differenciált fejlesztés elve; a komplexitás elve; a gyermeki szabadság biztosításának elve; a spontaneitás és az irányítottság elve; a zökkenőmentes átmenet elve. (Kovács Gy.-Bakosi É.2004)

A testnevelés feladatainak meghatározása során már rögzítettük, hogy „...a testnevelés általános feladatai a személyiségfejlesztésre irányulnak oly módon, hogy a gyermeki személyiség struktúra valamelyik elemét kívánják alakítani a mozgástevékenység által. Ez vonatkozhat a megismerési folyamatokra, a figyelemre, az érzelemre, az erkölcsi-akarati tulajdonságok és a szép iránti érzék kialakítására.” (Dr. Farkasi I.2004) Sajátos a testnevelés abból a szempontból is, hogy mással nem pótolható eszköztárat biztosítanak a felsorolt nevelési lehetőségek kivitelezésére. „A kisgyermek nevelése elsősorban a szokásszerű cselekvésekre épül. A legtöbb szülő és minden óvodapedagógus, minden gyermekkel foglalkozó felnőtt, értékrendjének megfelelően határozott viselkedési és magatartási formák megalapozására törekszik”(Kovács Gy-Bakosi É. 2004) A tervezésnek ebben a fázisában át kell tehát gondolni azokat a szokásokat, viselkedésmódokat, erkölcsi és esztétikai értékeket, melyek fokozott módon jelentkezhetnek az adott időintervallumban.

Párhuzamot kell vonni a nevelési feladat és a választott mozgásos tevékenység és nem utolsó sorban a gyermek között. A kitartó, az alapelvek által szabályozott ráhatás eredményt kell, hogy hozzon.

Szeretném ráirányítani a komplex fejlesztés meghatározó jelentőségére a figyelmet, mely az óvodai tevékenységek közötti szintézist is hangsúlyozza. Olyan egyszerű, a gyermek számára különösen a kezdeti önállósodás során nem is annyira egyértelműen „kis feladatra” gondolok, mint pl. az öltözködés. Szokások sorozatát alakítjuk az öltözködés kapcsán. Öltözködik a gyermek az óvodába történő megérkezéskor, az udvarra való ki/bejövételkor, a csoportszobában a hőmérséklethez igazítva levehet ruhadarabot, a délutáni lefekvéskor lecseréli ruháit a kényelmes pizsamára, és testnevelés foglalkozáshoz átöltözik tornaruhába. Biztosan nem említettem minden alkalmat, de már a felsorolt lehetőségek nagy száma is igazolja, hogy magának az öltözködési szokások alakításának sok-sok lehetősége van az óvodában. Bátran kimondhatjuk, hogy jól egymásra épített feladatokkal rögzült öltözködési szokásokat lehet kialakítani 5-6 éves korra.

Ugyanez a komplexitás tapasztalható pl. az eszközök előkészítése, mozgatása, helyrerakása során is. Pl. *Eszközök előkészítése*: (kapcsolódjanak be a különböző eszközök előkészítésébe, szívesen rendezzék át a szükséges helyet stb.) Vagy az együttmozgás élményének felfedeztetése során elsajátított szokások. *A mozgástevékenység végzése során*: (tanulják meg, hogy a különböző játékok stb. végzése során hogyan tudnak egymás testi épségére vigyázni, sajátítsák el a különböző kézi szerek biztonságos használatát, vegyék észre a mozgás szépségét, éljék át az együttmozgás örömét, gyakorolják a siker és kudarcélmény lereagálásának technikáit stb.)

Hasonló módon érdemes a játékok, a szervezési feladatok, az eszközök/kézi szerek alkalmazása stb. közben adódó nevelési lehetőségeket végiggondolva konkrét, adott foglalkozáson megvalósítható feladat megfogalmazásra törekedni.

2.2.3 A foglalkozás anyagának kijelölése

Ez alatt a művelet alatt, azokat a mozgásanyagokat szükséges felsorolni, melyeket az adott tervezési ciklusban a gyermekekkel elsajátítani igyekszünk, annak érdekében, hogy a kitűzött képességfejlesztést megoldhassuk. A mozgásanyag kiválasztása aprólékos, komoly szakmai tudást igénylő feladat az óvodapedagógus részéről, hiszen olyan ismereteket kell alkalmaznia, melyek átfogják a tantárgy-pedagógiai, a pedagógiai, pszichológiai

ismereteket, egyaránt.

A mozgásanyag kijelölésének egyik leghatékonyabb módja lehet, ha az óvodai mozgásrendszer felosztását követjük. (Ugyanez lehet a metodika abban az esetben is, ha nem új gyermekcsoport számára készítünk mozgásterveket. Ekkor azonban számolnunk kell a gyermekek által már ismert mozgásanyagokkal.)

A mozgásrendszeren belül is legcélszerűbb a **testnevelési játékok** megválasztásával kezdenünk, hiszen ismert és elfogadott tény, hogy 3-7 éves korban a gyermekek motoros képességei leginkább e mozgástevékenységen keresztül fejleszthetők. A következő lehet a **gimnasztikai** feladatok behatárolása, majd a **főgyakorlatok** felsorolása.

Amit feltétlenül tudnunk kell a konkrét tervező munka megkezdésekor!

Testnevelési játékok	Előkészítő gyakorlatok Gimnasztika	Főgyakorlatok
Feltárni milyen játékokat ismernek már a gyerekek? A gyermekcsoport fejlettségi mutatóihoz és a fejlesztés irányvonalához igazítva, konkrétan meghatározni az ez évben megtanítandó új játékok körét.	Melyek azok a <i>gyakorlatcsoportok</i> , amelyeket ebben az évben feltétlenül meg kell, hogy ismerjenek a gyerekek. Milyen <i>kézi-szereket</i> ismernek, illetve melyeket ismertetem meg velük ebben az évben? Alkalmazok-e valamilyen <i>tornaszert-kéziszert kombinációt</i> ? (pl.: pad-babzsák; kisszék-babzsák; ülőpárna-babzsák stb.)	<i>A torna, atlétika és a labdás</i> főgyakorlatok közül melyek azok amelyek végzéséhez megfelelő motoros képességi szintekkel rendelkeznek már a gyermekcsoportomban lévő gyerekek. (illetve a dolog visszafelé is igaz, milyen mozgásanyaggal formálható még inkább az adott motoros képesség az adott gyermekcsoportban.)

2.2.4 A rendelkezésünkre álló évi foglalkozásszám

Az évi foglalkozásszámot pontosan meghatározza az adott óvoda helyi nevelési programja. Ismert előttünk, hogy az óvodai testnevelés kötelező foglalkozás. Ennek megfelelően általában heti két, illetve heti egy foglalkozással kell számolnunk. (Szerencsére több óvodában tartanak heti három, vagy esetlegesen mindennap testnevelés foglalkozást) Heti egy foglalkozás mellett általában 32 foglalkozással számolunk, míg heti két foglalkozás esetén ennek kétszeresével, azaz 64 foglalkozással. (A foglalkozásszám meghatározásánál már nincs a hetek között az ünnepek, az esetleges szünnapok stb. miatt kiesett hetekre jutó mozgás) A foglalkozásszám tisztázása lényeges abból a szempontból,

hogy a már összegyűjtött mozgásanyag feldolgozására elegendő időnk legyen. Többek között ezt is elősegíti a már megismert foglalkozásszervezések/foglalkozásmodellek alkalmazása.

A különböző szervezésű/modellű foglalkozások éves szinten való megoszlása:

Foglalkozás felépítés	S-J-S (LÉK)	S-J-G-J-S (LÉK)	S-J-Fgy-J-S (LÉK)	S-J-G-Fgy-J-S (LÉK)
Éves foglalkozásszám arány	1/3	1/3	1/3	

Rövidítések magyarázata: S-sorakozás; J-játék; G- gimnasztika; Fgy- főgyakorlat; LÉK- levezető járás, értékelés, köszöntés;

Szeretném ismételten ráirányítani a figyelmet a testnevelési játék fontosságára, megjelenésére az egyes foglalkozásokon! Mint látható minden foglalkozáson legalább 2 alkalommal is előfordulhatnak játékok.

2.2.5 A foglalkozás helyének kiválasztása

A testnevelés foglalkozás helye objektív feltételként adott, ha csupán annyit értünk alatta, hogy az intézmény rendelkezik-e tornaszobával, tornateremmel, tágas udvarral (mely alkalmas a foglalkozás hatékony megtartására). A kérdést természetesen így is érthetjük, és megállapíthatjuk, hogy ma már az a „kevés” óvoda, ahol nem áll rendelkezésre a felsoroltak valamelyike.

A „tágas udvar” – ha hiányzik – sajnos igen nehezen pótolható, ha viszont rendelkezésünkre áll, akkor mindenképpen ki kell használni a testnevelés foglalkozások színhelyül. Nem feledkezhetünk meg azonban a környezeti tényezők mérlegeléséről sem. Itt olyan összetevőkre kell gondolni, mint a talajminőség; az időjárási viszonyok (napos időben az árnyékviszonyok, védettség a szél, eső ellen), a levegőszennyezettség; zajviszonyok stb. (Mindezekkel kapcsolatban elengedhetetlenül fontos ismereteket tartalmaz az Egészségtan - tantárgy idevonatkozó fejezete.) Tehát valamennyi mozgás gyakorlásához optimális az udvar, azonban a hazai időjárásviszonyok, illetve korlátozott lehetőségek következtében elengedhetetlen az egyéb helyekben való gondolkodás is. Az óvodapedagógus akkor jár el helyesen, ha törekszik a „benti” foglalkozások számát a minimálisra csökkenteni.

Ismerkedjünk meg a hely és a tartalom kapcsolatának egy másik lehetséges módjával is. Mivel a variációs lehetőségek száma kimeríthetetlen, ezért csak néhány követhető, a helyi sajátosságokhoz illeszthető lehetőséget tekintünk át.

Az udvaron lévő rögzített játékeszközök, ülőkék, stb. valamint a különböző növények (sövények, fák stb.) beépítése a foglalkozás menetébe. Változatosságot, érdekességet, színességet kölcsönöz a foglalkozásnak. Lehetőséget teremt az a különböző irányban való futásokra, kerülésekre, átbújásokra stb.

A méretek tekintetében is biztosítani kell azt a távot, amely szükséges ahhoz, hogy fejlesztésről beszélhessünk. Pl. belegyorsuló futás gyakorlása esetén szükség van legalább 30m-40m-nyi távolságra. Elszomorító lehet az a látvány, amikor az egyébként, tágas udvarral rendelkező óvodában csak azért, mert „így szoktuk meg” összetömörítve a gyermekeket, kis helyen kell megszerveznie az óvodapedagógusnak a gyermekek gyakorlását.

Beépíthető a felhasznált eszközök közé a különböző játékszerek, pl. roller, kerékpár, homokozó játékok, stb. Mindezzel játékosabbá, ötletesebbé, figyelemfelkeltőbbé stb. tehetjük a foglalkozást. (Pl. váltóverseny során műanyaglapát átadásával válthatják a gyermekek egymást, autósjáték során dömperral jelölhetjük a „garázst”, stb.)

A fenti felsorolással rá szerettem volna mutatni azokra a lehetőségekre, melyek az óvodapedagógus nagyfokú kreativitása mellett szinte határtalan lehetőséget biztosít a minél színesebb, változatosabb és ez által hatékonyabb mozgás szervezésére.

2.2.6 Az évszakok adta lehetőségek figyelembe vétele

A szabadban tartott testnevelés foglalkozások számtalan előnnyel bírnak a zárt térben (tornaterem, tornaszoba, csoportszoba stb.) szervezett foglalkozásokkal szemben. A hazai időjárási viszonyok alapvetően megszüntik a szabadban tölthető időtartamot. A tavaszi és őszi időszakban azonban a foglalkozásokat az udvaron kell tartani. Ennek megfelelően elsősorban az atlétika mozgásanyagát és a testnevelési játékok meghatározott (nagy hely igényű) részét mindenképpen célszerű erre az időszakra szervezni.

Kétségtelen, hogy a szervezési feladatok alaposabb átgondolást kívánnak. Míg a

tornaterem, tornaszoba, csoportszoba a hely szempontjából „azonos” feltételekkel bír, addig az udvaron sokszínűbb, alakíthatóbb feltételekkel számolhatunk. Ilyen a változatosságot biztosító összetevő pl. nem mindig ugyanazt az udvarrészt választhatjuk, lehetőség van a beépített játékszerek, növények „felhasználására” stb. Számolnunk kell még a külső „zavaró” körülmények jelenlétével. Ilyenfajta szituáció lehet, ha több gyerekcsoport is tartózkodik az udvaron, egy-egy felhívóbb hang /repülő, szirénázás, stb./ vonja magára a gyermekek figyelmét, idegen érkezik az óvodába, és még számos egyéb is befolyásolhatja a foglalkozás megszokott folyamatát. Ezekben az esetekben a természetes viselkedés a legnyilvánvalóbb, az óvodapedagógus és ez által a gyermekek számára is. Az udvaron tartott testnevelés foglalkozások szokásalakításának egyik feladata lehet a fent említett „természetes viselkedés” alakítása.

Az ismertetett szempontoknak megfelelően összegyűjtött anyagból a különböző rendezőelveknek megfelelően elkészíthetjük az ütemtervet.

Célszerű az alábbi oszlopokat feltüntetni:

- Idő

Jól követhetővé válik a heti foglalkozásszám, illetve kiderül az is, hogy az évszaknak megfelelően állította-e össze a foglalkozást.

- A foglalkozás feladata

A képességfejlesztés mellett a nevelési, valamint az fejlesztési feladatok is megfogalmazásra kerülnek teljes részletességgel.

- A foglalkozás anyaga

Az időrendi sorrendnek megfelelően konkrétan fel kell tüntetni a foglalkozás egyes anyagait.

- A foglalkozás modellje

Meghatározásában jól követhetők a változatos foglalkozás-szervezések, valamint az anyag feldolgozásához leginkább célszerű modell társítása.

- Megjegyzés

Az év során folyamatosan írhatjuk le azokat a jegyzeteinket, melyek a foglalkozás megtartása után, hasznosítható információ tartalommal rendelkeznek a későbbi munkánkhoz.

3.) Ütemterv minta (részlet)

A következőkben tekintsünk át egy ütemterv részletet, melynek összeállításában tükröződik a fenti összeállítási szempontok megvalósítása. Az általam javasolt tervezést azért célszerű követni, mert olyan alapot szolgál a féléves/éves munkához, mely mindenképpen segíti az óvodapedagógust olyan pedagógiai alapelvek betartásában, mint folyamatosság, tudatosság, egyéni bánásmód érvényesítése, stb. Ugyanakkor olyan módszertani elvek is megvalósulnak, mint a transzferhatás, az egyszerűbb testgyakorlatoktól a bonyolultabb irányába haladás stb.

IDŐ	A FOGLALKOZÁS FELADATA	A FOGLALKOZÁS ANYAGA	MODELL	MEGJEGYZÉS
10. 4.hét	1.a. Állóképesség és reakció képesség fejlesztése. b. A páros fogó játék szabályainak megismertetése. 2. Egymás mozgásához való igazodás fejlesztése	Tűz, víz, repülő, helikopter Páros fogó Sorverseny kerüléssel	S-J-S (LÉK)	
11. 1.hét	1.a. Ua., mint az előző foglalkozáson. 2. Türelemre nevelés egymás mozgásának összehangolásával.	Futás közben különböző feladatok Akadálypálya Szabadjáték Fecskék a villanydróton	S-J-Fgy-J-S (LÉK)	
11. 2.hét	1.a. Ritmusérzék és egyensúlyérzék fejlesztése 2. Ua., mint az előző foglalkozáson.	Rejtsd el a labdát Labda feldobás elkapás, leütés, elkapás Sorverseny labdával, pad kerüléssel.	S-J-Fgy-J-S (LÉK)	

11. 3 . hét	1.a. Egyensúlyérzék és ritmusképesség fejlesztése. 2. A mozgás esztétikájának felismerése	Autók, labdával a kézben Kisszék, labda gyakorlat Szabadjáték Menekülj a székre	S-J –G-J-S (LÉK)	
11. 4. hét	1.a. Ua., mint az előző foglalkozáson. b. Hossztengely körüli gurulás gyakorlása 2. A testnevelési foglalkozásokhoz kapcsolódó magatartási szokások rögzítése.	Tűz, víz repülő, csónak Hossztengely körüli gurulás Szabadjáték Mackók a barlangban	S-J-Fgy-J-S (LÉK)	
12. 1. hét	1.a.Ua., mint az előző foglalkozáson 2. A versenyszellem fokozása	Néma repülő Kakasok a szemétdombon Szoborjáték Sorverseny, pad kerüléssel	S-J-S (LÉK)	

A jól átgondolt, nagy körültekintéssel elkészített ütemterv alapvetően megkönnyíti a napi felkészülést. Egyik záloga a megfontol, alapos szakmaiságot tükröző mindennapi munkának, melynek nem kis hozadéka lehet a gyermekek egészséges testi fejlődése, mozgástapasztalatainak, mozgásélményeinek megsokszorozása. A hallgatói felkészítés során a kéthasábos vázlatírást sajátítják el. Lássunk erre is egy mintát!

4.) Kéthasábos vázlat minta

V Á Z L A T

A foglalkozás helye:

A foglalkozás tárgya:

Testnevelés

A foglalkozás ideje:

2014. október

Korcsoport:

5 -7 éves gyerekek

A foglalkozást vezeti/
a vázlatot készítette:

Fazekas Jánosné

A foglalkozás feladata:

1.a.: Az egyensúlyérzék, és a téri tájékozódási képesség fejlesztése.
b.: A természetes támaszgyakorlatok gyakorlása, változott körülmények között.
2. A játékok és a főgyakorlat végzése során a

	szabályok betartásával, a szabálytudat alakítása.
<u>A foglalkozás anyaga:</u>	"Méhek a virágágyásban..." "Méhek az esőben ..." Ülésben csúszás rézsútos padon felfelé, Hason fekvésben csúszás rézsútos padon felfelé " Sorverseny három csapatban ..."
<u>A foglalkozás módszerei:</u>	gyakorlás, magyarázat, bemutatás, bemutattatás, ellenőrzés, értékelés
<u>A foglalkozás modellje:</u>	S-J-FGY-J-L,É,K
<u>A foglalkozás eszközei:</u>	csuklópánt (a gyermekek létszámával megegyező számú) svéd pad(3 db.), zsámoly(6 db.), virágformák (a gyermekek létszámával megegyező számú) „méhkirálynő” (fakanálbáb)
A FOGLALKOZÁS FELÉPÍTÉSE	A FOGLALKOZÁS ELEMZÉSE
	<u>Előzetes szervezési feladat:</u> A foglalkozáshoz szükséges eszközök előkészítése,a teremben olyan módon, hogy az ne szűkítse le a gyermekek mozgásterét, ugyanakkor a gyors mozgathatóságával biztosítsa a tevékenység folyamatosságát.
<u>1.) Sorakozás egysoros vonalban</u>	<u>Ismeretközlés módszere:</u> magyarázat, beszélgetés <u>Gyakorlásvezetés módszere:</u> utasításra történő gyakorlásvezetés
<u>2.) „Méhek a virágágyásban...”</u>	<u>Ismeretközlés módszere:</u> magyarázat, beszélgetés <u>Gyakorlásvezetés módszere:</u> Játékos és utasításra történő gyakorlásvezetés
<u>A játék leírása:</u> A gyermekek („méhecskék”) szétszórt alakzatban futkároznak a kijelölt játéktéren, majd a „méhkirálynő” (fakanálbáb), megjelenésekor a virágformákból kialakított „rétre” kell futniuk, és azon törökülésben elhelyezkedniük.	<u>Ellenőrzés (hibajavítás):</u> Vonatkozik: kijelölt játéktér betartására, a futástechnikára, a szabályok betartására.

<p>3.) „Méhék az esőben...”</p> <p><i>A játék leírása:</i> A gyermekek („méhecskék”) szétszórt alakzatban futkároznak, jelre különböző testhelyzeteket vesznek fel, melyekben közös, hogy a virágformát a fejük fölé kell tartani, védve ezzel testüket az eső elől.</p> <p>Testhelyzetek:</p> <ul style="list-style-type: none"> * hajlított ülés * hason fekvés * guggolás * szögállás <p>4.) Főgyakorlat</p> <p>a.) Ülésben csúszás rézsútos padon felfelé (2x)</p> <p>b.) Hason fekvésben csúszás rézsútos padon felfelé (2x)</p>	<p><u>Elemzés:</u> A futójáték szabálya már ismert a gyermekek számára, az eszközt és a játékhelyzetet változtattam meg. Mindezzel igyekszem megalapozni az együttmozgás jó hangulatát, az aktivitás mértékét.</p> <p><u>Szervezési feladat:</u> Az előző játék befejezéseként minden gyerek egy-egy virágformát vesz a kezébe</p> <p><u>Ismeretközlés módszere:</u> magyarázat, beszélgetés</p> <p><u>Gyakorlásvezetés módszere:</u> Játékos és utasításra történő gyakorlásvezetés</p> <p><u>Ellenőrzés (hibajavítás), mely vonatkozik:</u> a testhelyzetek legrövidebb időn belüli felvételére, játék közben egymás elkerülésére, a tér megfelelő kihasználására.</p> <p><u>Foglalkoztatási forma:</u> csoportonkénti csoport foglalkoztatás</p> <p><u>Szervezési feladat:</u> Három csoport kialakítása a foglalkozás kezdetén már kiosztott csuklópántok színei alapján.</p> <p><u>Ismeretközlés módszere:</u> magyarázat, beszélgetés</p> <p><u>Gyakorlásvezetés módszere:</u> utasításra történő gyakorlásvezetés, játékos gyakorlásvezetés</p> <p><u>Ellenőrzés (hibajavítás), mely vonatkozik:</u> a megfelelő mozgás pontos technikai végrehajtására, a kiegészítő feladatok sorrend betartására, azok pontos, magabiztos végzésére.</p>
---	--

Kiegészítő feladatok:

- * hátsó lefüggés a jelzett bordásfal fokon, biciklizés,
- * „virágok” között kúszás hátrafelé hullámvonalban,
- * felfordított számolyba be- kilépés,
- * számolyra fel- lelépés,
- * páros lábon, tetszőleges kartartással szökdelés a sor végére.

5.) Sorverseny, tárgykerüléssel három csapatban

Feladatok:

- * pad, és számoly megkerülése futással
- * ülésben csúszás hátrafelé padon, majd futással számoly megkerülése, és futás vissza
- * nyuszi ugrás padon, majd futással számoly megkerülése, és futás vissza
- * mászás hátrafelé padon, majd futással számoly megkerülése, és futás vissza
- * pad, és számoly megkerülése futással

6.) Levezetés, értékelés, köszöntés

Elemzés:

A főgyakorlat és a kiegészítő feladatok végzése során a gyermekek egyensúlyérzéke és a téri tájékozódási képességük fokozott mértékben fejlődik.

A csoportok 2x-2x való gyakorlása biztosítja a megfelelő gyakorlást és intenzitást a gyermekek számára.

Szervezési feladat:

A kiegészítő feladatokhoz használt szerek gyermekek segítségével történő elrakása. A három csoport elvezetése a játéktérre.

Ismeretközlés módszere:

magyarázat, beszélgetés, bemutatattás

Gyakorlásvezetés módszere:

utasításra történő gyakorlásvezetés, játékos gyakorlásvezetés

Ellenőrzés (hibajavítás), mely vonatkozik

az egyes játékfeladatok pontos végzésére, a szabályok betartására.

Elemzés:

A bemutatattás módszerének segítségével felelevenítjük a sorverseny szabályait.

Próbajátékot játszunk, mely segítségével meggyőződök a játékszabályok megértéséről.

Értékelés:

Az egyes játékfeladatok végrehajtását követően az első célba érő csapat 3 virágot, a második 2 virágot a harmadik 1 virágot kap jól látható helyre téve.

Győztes az a csapat, amelyik a játék végére a legtöbb virágot összegyűjti.

Szervezési feladat:

Lazítás közben köralakítás, a padok körül.

Ismeretközlés módszere:

Magyarázat, beszélgetés

Gyakorlásvezetés módszere:

utasításra történő gyakorlásvezetés

Elemzés/értékelés:

A foglalkozás egész időtartama alatt folyamatosan értékeltem, így a foglalkozás végén csak rövid, nevelői célzatú, ösztönző

Felhasznált irodalom:

Az óvodai nevelés Országos Alapprogramja Bp. MKM1996 jav.2009.

Fazekas Jánosné(2013): Újszerű felépítési formák az óvodai testnevelésben. In: Prisztóka Gyöngyvér et al. (szerk.): Testnevelés, testmozgás. Segédanyagok, ötletek foglalkozástervek a 3-10 éves gyermekek mozgásfejlesztéséhez: Tornaruhában egyformák vagyunk?. Budapest: RAABE Tanácsadó és Kiadó Kft. pp. C 1.3/1-12. ISS N2063-3505

Gaál Sándorné-Dr. Bencze Sándorné: A testnevelés mozgásanyagának feldolgozása a 3-10 éves korosztály számára.

Maxin Imre. A testnevelés elmélete és módszertana Dialóg Campus Kiadó, 2002

Pisztróka Gyöngyvér: Testnevelés elmélet Budapest-Pécs, 1998, Dialóg Campus Kiadó

Magyar György: A testnevelés és sport elmélete és módszertana 1-4. osztály számára Esztergom 2003.

A külsővilág tevékeny megismerésének módszertana matematikai tartalommal

Vargáné dr. Nagy Anikó adjunktus

Olvasztóné Balogh Zsuzsanna tudományos segédmunkatárs

Balogh Beáta óvodapedagógus

I. A környezeti nevelés módszertanának célja, feladata, hatása

Az Óvodai nevelés országos alapprogramja a következőket írja az óvodai élet tevékenységi formái között a külső világ tevékeny megismeréséről és a matematikai tapasztalatszerzésről:

„A gyermek aktivitása és érdeklődése során tapasztalatokat szerez a szűkebb és tágabb természeti-emberi-tárgyi környezet formai, mennyiségi, téri viszonyairól. A valóság felfedezése során pozitív érzelmi viszonya alakul a természethez, az emberi alkotásokhoz, tanulja azok védelmét, az értékek megőrzését. A gyermek, miközben felfedezi környezetét, olyan tapasztalatok birtokába jut, amelyek a környezetben való, életkorának megfelelő, biztos eligazodáshoz, tájékozódáshoz szükségesek. Megismeri a szülőföld, az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi hagyományok és néphagyományok, szokások, a családi és a tárgyi kultúra értékeit, megtanulja ezek szeretetét, védelmét is. A gyermek a környezet megismerése során matematikai tartalmú tapasztalatoknak, ismereteknek is birtokába jut és azokat a tevékenységeiben alkalmazza. Felismeri a mennyiségi, alaki, nagyságbeli és téri viszonyokat: alakul ítélőképessége, fejlődik tér-, sík-és mennyiségszemlélete. Az óvodapedagógus feladata, hogy tegye lehetővé a gyermek számára a környezet tevékeny megismerését. Biztosítson elegendő alkalmat, időt, helyet, eszközöket a spontán és szervezett tapasztalat-és ismeretszerzésre, a környezetkultúra és a biztonságos életvitel szokásainak alakítására. Segítse elő a gyermek önálló véleményalkotását, döntési képességeinek fejlődését, a kortárs kapcsolatokban és a környezet alakításában, továbbá a fenntartható fejlődés érdekében helyezzen hangsúlyt a környezettudatos magatartásformálás alapozására, alakítására.” (363/2012. Korm. Rendelete az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról).

II. A hallgató kialakítandó kompetenciái

A tantárgy célja a KKK szerint:

A.) A jelöltek megismertetése az óvodai környezeti nevelés feladataival, tartalmával, módszereivel és munkaformáival. A hallgató a gyermek természettudományos gondolkodásának alakításában, a környezet tevékeny megismerésének lehetőségeivel.

A környezeti nevelés tervezésére, szervezésére és irányítására, valamint a környezettudatos magatartás formálására való felkészítés.

B.) Mindazon ismeretek elsajátítása, amelyek az óvodai matematikai nevelés során szükségesek.

A jelöltek képessé tétele arra, hogy a matematikai és a pedagógiai tudásuk segítségével felfedezzék a gyermekekkel a környező valóságot, annak matematikai jelenségeit, összefüggéseit.

Problémamegoldó gondolkodásuk, kreativitásuk fejlesztése.

Nevelésközpontú szemléletük megszilárdítása.

III. Tevékenységek a kompetenciák kialakulásához

A.)

- A környezeti nevelés feladatai. A környezeti nevelés, mint a képességfejlesztés eszköze.
- A pszichikus funkciók jellemzői és meghatározó szerepük. A gondolkodás fejlődése, műveletei, torzulásai. Az ismeretszerzés és alkalmazás folyamata, "mozzanatai", alapelvei.
- A környezeti nevelés és a környezetvédelem: a gyermek és környezete: ökológiai összefüggések, partnerkapcsolatok a természetben, fenntarthatóságra nevelés az óvodában; szelektív hulladékgyűjtés. A család szerepe a feladatok megvalósításában.
- Tevékenységek a környezeti nevelésben, különös tekintettel a játéokra és az egyszerű természettudományos kísérletekre.
- Gyermekmunka az udvaron, a gyakorlókertben és az élősarokban.
- Szemléltető és segédeszközök a környezet megismerésére nevelésében.
- Korszerűsítési törekvések és alternativitás a környezet megismerésére nevelésében. Zöld óvodai programok.

- Jeles napok a természetben: hagyományok: néphagyomány, zöld, jeles napok.
- A környezeti nevelés tartalma, témakörei. A tartalom elrendezésének általános, a feldolgozás speciális szempontjai: eltérő szokások, hagyományok megismerése, a kulturális másság tolerálása, elfogadtatása.
- A természetes környezetben tartott foglalkozások, megfigyelések. Az állatkert lakói. A környezet megismerésére nevelés tervezése: projektkészítés, tematikus ütemterv összeállítása. A konkrét foglalkozásra és tevékenységek irányítására való felkészülés.

B.) A matematikai nevelés módszertanának tárgya, feladatai, helye a képzés rendszerében. A matematikai nevelés és módszertanának egymásra építettsége.

A matematikai nevelés eszközei, a kiválasztást és alkalmazást meghatározó tényezők. A matematikai nevelés módszerei. A matematikai nevelés tervezése, elemzése. A tervezés komplexitása. A matematikai nevelés anyaga, témaköreinek összefüggései. A fejlődés és fejlesztés egysége, az életkori sajátosságok figyelembe vétele. Differenciálás, egyéni bánásmód. Az óvodapedagógus részvétele a tanulási folyamatban. Matematikai játékok.

Az elmélet és gyakorlat kapcsolata, a megfigyelés és elemzés főbb szempontjai:

- Matematikai nevelés spontán lehetőségei különböző tevékenységben, különböző nevelési területen.
- Képességfejlesztő játékok szerepe a matematikai nevelésben.
- Gondolkodási műveletek vizsgálata, tájékozottság vizsgálat.

A külső világ tevékeny megismerése a Debreceni Egyetem Gyakorló Óvoda Helyi Programjában (http://ovoda.degyfk.hu/dokumentumok/DE-GYO_Pedprogram.pdf. 2015. január 10.)

A.)

Cél: A környezeti nevelés áthatja az óvodai nevelés egész folyamatát.

Feladat: A gyermekek életkoruknak, egyéni képességeiknek, érdeklődésüknek megfelelő szintű ismereteket szerezzenek az őket körülvevő világról, a világ jelenségeiről, természeti és társadalmi környezetükről. Pozitív érzelmi viszony alakuljon a természethez az emberi alkotásokhoz, ismerkedjen velük.

A tevékenység tartalma

A környező világ megismerése tartalmi elemei: természeti, társadalmi, családi és tárgyi kultúra, szülőföld (lakóhelyi környezettel), jelenségekkel, folyamatokkal való ismerkedés, tapasztalatszerzés, helyi hagyományok ápolása, környezetvédelem, környezettudatos magatartás megalapozása.

Életkori jellemzők, melyeket figyelembe veszünk a külső világ tevékeny megismerése során:

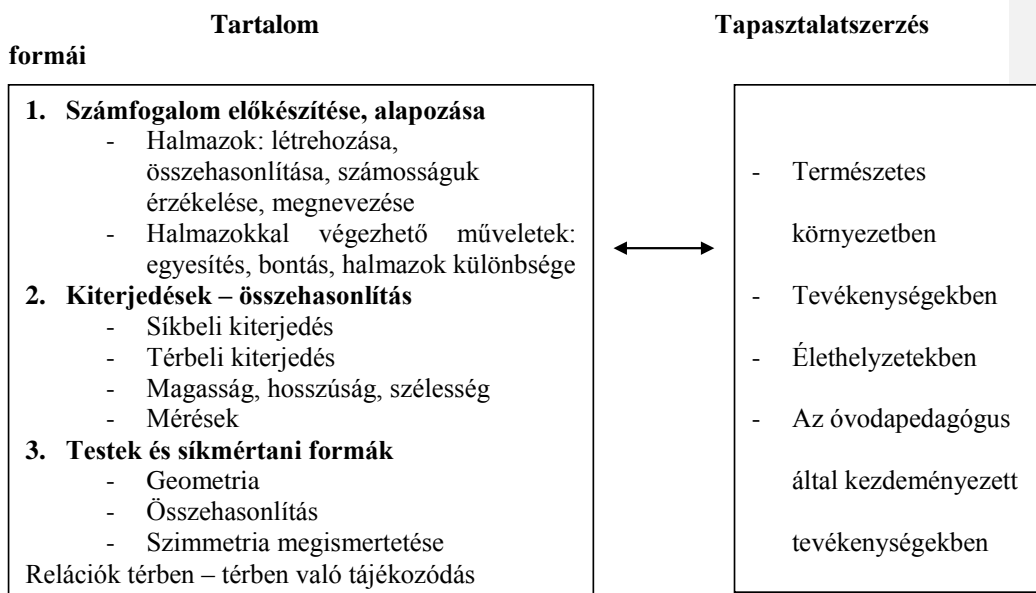
- A gyermek érzelmi alapon válogat a család, az óvoda által nyújtott hatásokból. Ezért törekednünk kell arra, hogy a gyermeket olyan hatások érhék, amelyek környezetük felfedezésére, a rácsodálkozásra ösztönzik őket.
- Megismerő tevékenységét érzelmei, kíváncsisága és tevékenységi vágya vezérli. Nemcsak tevékenykedni akar, de ismereteit, tapasztalatait is tevékenységei által szerzi. Lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a tapasztalás és folyamatos tevékenység (játék, munka, tanulás) közben érzékelje a környező valóságot és dolgozza fel ezt a maga számára.
- A gyermek motivált állapota lehetőség arra, hogy segítsük a megismerő, felfedező, kísérletező tevékenységét, segítsük abban, hogy fedezze fel, és cselekvően részt vegyen környezetének alakításában.
- A világból annyit ismer meg, amennyit érzékszerveivel felfog. Szervezzük úgy az óvodai életet, hogy mód legyen szemlélődni az őt körülvevő világról, világ rejtelméről lehetőleg minden érzékével megtapasztalhatta azt.
- A gyermek szinkretikus gondolkodása következtében a környezetet a maga egészében, körvonalában, totalitásában érzékeli, a számára érdekeset emeli ki, ez lesz számára a dolgokhoz, jelenségekhez tartozó lényeges – ezért fontos feladat az ok-okozat megláttatása.
- A világ felfedezése a képszerű szemléletes gondolkodás fejlődése segíti a nyelvi-kommunikációs képesség fejlődését.
- Ismereteit, tapasztalatait társaival közösen szerzi az együttműködés során, így társas kapcsolatainak bővülése olyan erkölcsi tulajdonságok fejlődését segíti, mint pl. segítségnyújtás, együttérzés, önzetlenség, figyelmesség, egymás sikerének elismerése.
- A gyermek pszichikus fejlődése a külvilággal való kölcsönhatásban alakul. Minden, amit lát, hall, tapasztal, amivel tevékenykedik, ismerkedik, új magasabb szintű képességek kibontakozását eredményezik.

- A természetre figyelő, óvó-védő, környezettudatos szemlélet és magatartás, a személyiségfejlődés legfőbb mutatója.

Óvodapedagógus feladata

- A természetre és emberi alkotásokra figyelő óvó-védő szemlélete alapján együttműködésre épülő tevékenységeket szervezzen a gyerekek számára.
- A gyermekek belső szükségleteire építve sokszínű, komplex tevékenységeket biztosítson, életkori sajátosságok és egyéni eltérések figyelembevételével.
- Vegye figyelembe a gyermekek cselekvő aktivitását.
- Használja ki a természetes élethelyzeteket.
- Szabad, spontán szerzett tapasztalatok rendszerezésével – az ok-okozati összefüggések megvilágítása.
- A tágabb környezet megismerése érdekében szervezzen sétákat, kirándulásokat erdőn, mezőn, vizen szerzett élmények és tapasztalatok biztosítása.
- A környezetvédelem a környezettudatos magatartás megalapozása, kialakítása kiemelt feladata legyen!

B.) A matematikai nevelés tartalma

A matematikai nevelés elsősorban gondolkodásfejlesztés. A gondolkodás azokra a tapasztalatokra épít, amelyeket a megismerő tevékenysége során szerez.

1. A számfogalom előkészítése, alapozása

Érzékelés-észlelés: A megismerő tevékenység alapja az észlelés. Fontos, hogy az óvodai élet során olyan helyzeteket teremtsünk, hogy a különböző érzékszervek segítségével sokszínű tapasztalatokat szerezhessenek.

A számfogalom kialakulása egy érési folyamat eredménye. Ennek a lappangó rendszernek a fejlődését kívánjuk segíteni. Halmazokat, mennyiségeket mérnek össze. Ezek a tevékenységek magukban hordozzák a párosítást az ugyanannyi és ugyanakkora előállítását. A jellegzetes darabszámok (2 kéz stb.). Kis számok gyakran előforduló összképek (dobókocka) felismerése és számlálás nélküli megnevezése. A darabszám változásokkal utazgatnak a számkörök között.

A fejlődés jellemzője, hogy a gyermekek érdeklődése 5 éves kor körül a természetes számok iránt jelentősen fejlődik. A halmaz elemeinek számlálásával párhuzamosan ismerkednek a sorszámokkal, szemléletes gondolkodásuk segítségével matematikai műveleteket végeznek (bontás, hozzáadás, elvétel stb.). Az óvodai élet utolsó évében képesek egyszerűbb matematikai műveleteket verbálisan is elvégezni, egyszerűbb helyzetekben matematikai nyelven kommunikálni.

Halmazképzés

Válogassanak, csoportosítsanak, osztályozzanak, látás, hallás, tapintás alapján felfedezett tulajdonságok szerint (lágú-kemény, szín, forma, kellemes-kellemetlen stb.).

Halmazok rendezése számosság szerint:

- Halmazok számossága: több, kevesebb, ugyanannyi.
- Halmaz- és részhalmazképzés, két halmaz ugyanannyivá tétele.
- A halmazok közötti azonosság, különbözőség bizonyítása – egy-egyértelmű hozzárendelés, párosítás.
- Adott halmaz számosságának kifejezése számlálással – tőszámok.
- Sorszámok – egyetlen elem helye a sorban.

Halmazokkal végezhető műveletek:

- A számképzetek eredményes kialakítása.

- Halmazok egyesítése számosságuk vagy más tulajdonságuk alapján.
- Halmazok különbsége.
- Halmazok bontása: halmaz- részhalmaz.

2. Kiterjedések - összehasonlítás

A gondolkodás fejlődésében leggyakoribb az összehasonlítás műveletének alkalmazása. Az azonosságok és különbségek felfedezéséhez szükséges az analízis-szintézis, általánosítás, absztrahálás, gondolkodási műveletek alkalmazása. Ezeket a gondolkodási műveleteket végzik a gyermekek a szétválogatások és a sorba rendezések során (szín, alak, térfogat, súly stb.). A gyakori tapasztalások segítik a képzetek alakítását, majd ezekből a képzetektől alakulnak a fogalmak (gömbölyű, szögletes, könnyebb-nehezebb stb.). Miközben ismerkedik, tapasztal, ítéleteket alkot, logikai kapcsolatokat talál.

- Síkbeli kiterjedés (hosszúság, szélesség)
- Térbeli kiterjedés (hosszúság, szélesség, magasság)
- Magasság, hosszúság, szélesség
- Mérések – mindig valamivel való összehasonlítás: hosszúságmérés, területmérés, térfogatmérés, súlymérés

3. Testek és síkmértan formák (geometriai tapasztalatszerzés)

Az óvodás gyermek számára a geometriából annyi ismerhető meg, amennyi az érzékszerveivel felfogható.

- Taktilis érzékelés segítségével megismerkednek különböző térbeli, síkbeli formákkal /konvex, konkáv/ megtapasztalják ezen testekkel való felhasználási, építési lehetőségeket.
- A különböző tárgyak egymáshoz való viszonyaiban fokozatosan felfedezik a tájékozódási lehetőségeket /névutók/.
- Találkozzanak tükrös tevékenységekkel.

A megismerés a térbeli tapasztalásokon keresztül absztrahálódik síkbeli viszonyokká.

- Geometria: gömb, téglatest, kocka, kör, téglalap, négyzet
- Alapja az összehasonlítás
- Szimmetria megismertetése – tükörkép játék

Relációk térben – térben való tájékozódás

- Nem önálló tevékenységként jelentkezik – bármely téma szerves része
- Elöl, hátul, alul, felül, előtte, mögötte, közöttte, alatta, felette, elé, mögé, alá, fölé
- A helyes kifejezést kérdőszavak használatával segítjük: honnan?, hová?, hol?

Az óvodapedagógus feladata:

- A gyermekek érdeklődését segítse felkelteni a környezet matematikai jelenségei iránt.
- Alakítsa, szervezze úgy a gyermekek tevékenységét, hogy a gyermek több érzékszervét fejlesztve, cselekvő aktivitására építve képesek legyenek a problémamegoldó gondolkodásra.
- Differenciált fejlesztés – az egyéni képességek figyelembevételével.
- Érdeklődésével segítse a divergens gondolkodás kialakulását.
- Sakkjátékokkal, táblás játékokkal való ismerkedés működteti az alapvető kognitív lelki folyamatokat és funkciókat, ezért ismertesse azokat a mindennapokban.

IV. A gyakorlat szervezeti keretei

1. Egyéni gyakorlat

EGYÉNI HOSPITÁLÁS IV. félév 2x3 nap		
Cél, követelmény	A hallgató tevékenysége	A mentor/gyakorlatvezető óvodapedagógus tevékenysége
<p>A hallgató képessé váljon a tevékenységek önálló tervezésére, szervezésére, vetetésére</p>	<p>A spontán helyzetek tudatos kihasználása mellett, tervezzen a kommunikációs képességek célzott fejlesztésére anyanyelvi játékokat, valamint egyéb képességfejlesztő játékokat (a külső világ tevékeny megismerése témakörében), melyeket rögzítsen a gyakorlati naplójában is.</p> <p>Ismerje fel azokat az alkalmakat (játékban, sétákon stb.), amikor a külső világ tevékeny megismerése témakörében alkalma nyílik komplex ismeretet nyújtó játékok és egyéb tevékenységek tervezésre, szervezésére, vezetésére. Rögzítse elképzeléseit a tanultaknak megfelelően vázlat formájában.</p> <p>Legalább egy alkalommal, nagy önállósággal szervezzen a gyermekek számára a projekthez, ütemtervhez, kapcsolódó, vagy annak részét képező élményszerző sétát, gyűjtőmunkát stb.</p>	<p>A gyakorlatvezető óvodapedagógus a hospitáló hallgatóval közösen napi rendszerességgel elemzi, értékeli a jelölt tevékenységét, aki ezt rögzíti a füzetébe.</p> <p>Közösen a gyakorlatvezető óvodapedagógussal az adott hallgató számára készült - heti tervet készítenek közösen a gyakorlatvezető óvodapedagógussal, mely az útmutatóban foglalt feladatait jól áttekinthető módon tartalmazza.</p> <p>A zárónapon a napi tevékenységét önállóan a szakterminológia használatával (az egyes módszertanokhoz kapcsolódó, illetve az útmutatóban leírt szempontoknak megfelelően) kell megtennie.</p>

	A tágabb és szűkebb környezet tevékeny megismerésére szervezzen képességfejlesztő játékokat.	
	Szabad időben tervezzen és vezessen matematikai gondolkodtató, logikai képességet fejlesztő játékokat.	

EGYÉNI HOSPITÁLÁS és ZÁRÓNAP				
Cél, követelmény	A hallgató tevékenysége		A mentor/gyakorlatvezető óvodapedagógus tevékenysége	
Képes legyen a meghatározott dokumentumok értelmezésére és rögzítésére.	HOSPITÁLÁS	Az óvodapedagógus által elkészített nevelési terv, ütemterv, egyéb anyaggyűjtés stb. adott időintervallumra eső részének áttanulmányozása, a hospitálási füzetbe való átvezetése, részfeladatok megfogalmazása.	Az óvodapedagógus az általa elkészített nevelési tervet, ütemtervet, a csoport egyéb dokumentumait a hallgatóval együtt tanulmányozza.	
A tervezett és a spontán helyzetek önálló megvalósítása.	ZÁRÓNAP	A hallgató tevékenysége	A mentor/gyakorlatvezető óvodapedagógus tevékenysége	A gyakorlatvezető oktató/módszertant oktató tanár tevékenysége
		A gyakorlat utolsó napjának délelőttjén (zárónapon) nagy önállósággal szervezze a gyermekek tevékenységét a játék, és a külső világ	A gyakorlatvezető óvodapedagógus által is jóváhagyott írásbeli felkészülésnek megfelelően valósítja meg a zárónapi	Az oktató támogató segítséget nyújt az észrevételei alapján.

	<p>tevékeny megismerése keretében. Megoldja az adódó nevelési helyzeteket, feladatokat, szem előtt tartva a szokásalakítás gyermekcsoportra vonatkozó sajátosságait. A környezetismeret, matematika tevékenységek irányításában is kövesse a hallgató a gyermekcsoport szokásait. Ha ezek a tevékenységek együttesen/komplex módon jelennek meg a napirendben, akkor a hallgatónak is követnie kell ezt a szervezést.</p>	feladatokat a hallgató.	
--	---	-------------------------	--

2. Csoportos gyakorlat

CSOPORTOS GYAKORLAT IV. félév/óra		
Cél, követelmény	A hallgatói csoport tevékenysége	A mentor/gyakorlatvezető óvodapedagógus tevékenysége
	A hallgatói csoport az óvodapedagógus irányítása mellett a tapasztalatokat, élményeket szakmódszertani ismereteik és szakirodalom alapján dolgozzák fel.	A hallgatói csoport irányítása a gyakorlati útmutató alapján.

3. Módszertani gyakorlat

I. SZÁMFOGALOM MEGALAPOZÁSA

3-4 ÉVES GYERKEK CSOPORTJA	4-5 éves gyerekek csoportja	5-6-7 éves gyerekek csoportja
<p>– Ismerkedés a környezetünkben lévő tárgyakkal, azok tulajdonságaival.</p> <p>Külső világ tevékeny megismerése: közvetlen környezetében (csoportszoba tárgyai, saját tárgyainak felismerése, beazonosítása).</p>	<p>Tulajdonságaik alapján jól megkülönböztethető tárgyak válogatásával halmaz (elsőként két halmaz) létrehozása.</p> <p>A halmaz elemeinek számlálása.</p> <hr/> <p>Külső világ tevékeny megismerése: virágok, levelek, ruhadarabok, termések, járművek, játékok...stb. – az aktuális témának, projektnek megfelelően</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Színek, formák világa” • „Én és a ruhám!” • „Öltöztess fel a fát!” 	<p>Tulajdonságaik alapján jól megkülönböztethető tárgyak válogatásával halmaz (több halmaz) létrehozása.</p> <p>Becslés, a több, kevesebb, ugyanannyi fogalmának gyakorlása.</p>

<p>– Ismerkedés a szűkebb környezet tárgyaival, azok megnevezése.</p> <p>Külső világ tevékeny megismerése:</p>	<p>1. Halmazokkal végezhető műveletek gyakorlása:</p> <p>– egyesítés, bontás, halmazok különbsége, előre megadott szempont alapján.</p> <p>A halmazokba sorolt tárgyak tulajdonságaik alapján történő műveletek gyakorlása:</p> <p>Tárgyak, gyerekek, személyek, síkidomok rakosgatása, halmazba helyezése.</p> <p>A halmazképzés során a sokszínűség, a sokoldalúság feldolgozása a kitűzött feladatok megértéséhez járulnak hozzá.</p> <p>PL: zenére mozogva keresik a helyüket a gyerekek. Változtatott körülmények között helyzetfelismerés gyakorlása.</p> <p>A több, kevesebb ugyanannyi fogalmának gyakorlása.</p>	<p>2. Halmazokkal végezhető műveletek gyakorlása:</p> <p>– egyesítés, bontás, halmazok különbsége, előre megadott, illetve szubjektív szempontok alapján</p> <p>Tárgyak, gyerekek, személyek, síkidomok rakosgatása, halmazba helyezése.</p> <p>A számlálással a több, kevesebb, ugyanannyi, semennyi fogalmának gyakorlása.</p>
--	--	---

	<p>Külső világ tevékeny megismerése: tárgyak felismerése, zsákbamacska, zöldségek, gyümölcsök, magvak, termések, termények</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Mi micsoda” • „Mi van a zsákomban” • „Száll a madár ágról ágra” • „Gyümölcssaláta készítése” • „Vitaminsaláta” • „Egészségnapok” • „Piacon jártunk” 	
<p>Síkbeli formák rakosgatása az építőelemek között, az „ugyanolyan” alakú, színű elemek kiválasztása.</p>	<p>Halmaz és részhalmazképzés, két halmaz ugyanannyivá tétele.</p> <ul style="list-style-type: none"> – síkidomokkal, – építőelemekkel, – használati tárgyakkal, ruházattal történő gyakorlás. 	<p>Halmaz és részhalmazképzés, két halmaz ugyanannyivá tétele, összehasonlítása.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Játék a síkidomokkal, egy-egyértelmű hozzárendelés. A bizonyítás műveletének gyakorlása. – Tőszámlálás gyakorlása, becslés. – Páralkotás (tárgyakkal, személyekkel). – Páros számok (halk-hangos számlálás)

	<p>Külső világ tevékeny megismerése: mesterségek, évszakok szerinti ruházat, különféle, változatos anyagokkal való ismerkedés</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Kismesterek: építs, tervezz!” • „Szülők, nagyszülők foglalkozása” • „Régi és új mesterségek” • „Érints meg: durva, kemény, puha” • „Folt hátán folt” 	<p>halmazképzés szabadon a gyerekek által megnevezett tulajdonságok alapján.</p> <p>Külső világ tevékeny megismerése: élethelyzetekből kiemelt párok feldolgozása, ruhaneműek párosítása</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Én és a párom” • „Ki kinek a párja” • „Zokniprojekt” • „Testrészeink”
<p>A halmazok közötti azonosság előkészítése. „Ugyanolyan” keresése a játékok között. (babaszobában, építősarokban)</p> <ul style="list-style-type: none"> – szín szerint – forma szerint <p>Külső világ tevékeny megismerése: ismerkedés az alapszínekkel, nevükkel</p> <p>Projekt javaslat:</p>	<p>Halmazok közötti azonosság és különbözőség előkészítése tárgyak tulajdonságainak beazonosításával.</p> <ul style="list-style-type: none"> – szín és forma szerint – a használat szerint (öltözet, evőeszköz, ruházat, évszakokhoz kapcsolódó eszközök...) – gyümölcsök, zöldségek válogatása – állatok beazonosítása különböző szempont alapján 	<p>Halmazok közötti azonosság és különbözőség előkészítése tárgyak tulajdonságainak beazonosításával.</p> <ul style="list-style-type: none"> – szín és forma szerint – a használat szerint (öltözet, evőeszköz, ruházat, évszakokhoz kapcsolódó eszközök...) – munkahely szerint – állatok csoportosítása lakóhely, körülmények, esetleg nehezebb feladatok

<ul style="list-style-type: none"> • „Színes világ” • „Gondoltam egy színre” • „Színek, formák világa” 		<p>(szárazföldi) alapján.</p> <p>– stb.</p>
<p>Külső világ tevékeny megismerése: otthon és az óvoda udvara közötti különbségek, tapasztalatszerzés a helyekkel és használati tárgyakkal, munkaeszközökkel, szabadidős lehetőségek tárgyai, eszközei, munkafajták, tevékenységek a gyakorlókertben, udvarrendezés, nagytakarítás, állatkerti kirándulás, erdei séta, tanösvények,</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Takarítás világnapja” • „Víz világnapja” • „Gondoskodom rólad” • „Etetlek, mert szeretlek” • „Állatkerti örökbefogadás” 		

A halmaz elemeinek számlálása a csoport adottságainak megfelelően.(számkör)	Adott halmaz számosságának kifejezése számlálással, tőszámnevek gyakorlása).	Adott halmaz számosságának kifejezése számlálással, tőszámnevek gyakorlása).
<p>Soralkotások előkészítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tárgyak rakosgatása szubjektív szempontok szerint – A sor fogalmának kialakítása (sorakozó, mozgás stb. által használt kifejezések alkalmazásával.) 	<p>Soralkotások, sorszámok gyakorlása:</p> <ul style="list-style-type: none"> – soralkotások szubjektív szempontok szerint – soralkotások előre megadott szempontok alapján – adott elem megtalálása a sorban (tulajdonságainak alapján) – adott elem megtalálása a sorban a számlálás (hányadik elemre gondoltam?) segítségével – ritmikus sor készítése két/három elemmel 	<p>Sorszámok, egyetlen elem helye sorban:</p> <ul style="list-style-type: none"> – soralkotások előre megadott szempontok alapján – adott elem megtalálása a sorban a számlálás (hányadik elemre gondoltam?) segítségével – soralkotások csökkenő és növekvő mennyiségekkel (síkidomok nagyság szerinti rendezése, súly szerint, vagy: mindig egyel hosszabb..) – soralkotás a síkidomok összemérésével – síkmértani formák – ritmikus sor készítése több elemmel – a számszomszédok megnevezése (közvetlen szomszéd) – kombinatorika (logikai készség fejlesztése ismert tárgyakkal.

II. KITERJEDÉSEK

<p>– Síkbeli kiterjedés (hosszúság, szélesség)</p> <p>– Térbeli kiterjedés (hosszúság, szélesség, magasság) mérések</p> <p>Külső világ tevékeny megismerése: kicsi – nagy a közvetlen környezetünkben,</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Kicsi vagy nagy” • „Mennyit nőttem” • „Kicsi vagyok, székre állok” 	<p>Külső világ tevékeny megismerése: veteményeskert készítése, ágyások, soralkotás, termésekkel, terményekkel való tevékenykedés, agyagozás, ragasztás, díszítés, formázás</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Én kis kertet kerteltem” • Én kis kertészlegény” • „Dolgozni szaporán” • „Rakd helyre” • „Keresd meg a helyét” • „Tavaszcvárás” • „Képeslapkészítés” 	
<p>Síkbeli kiterjedés:</p> <p>Síkbeli alkotások, játék a síkidomokkal.</p> <p>A jellemzőik megtapasztalása, a síkbeli formák nevének elhangzása.</p> <p>Külső világ tevékeny megismerése: pecsételés, nyomdázás, ragasztás</p>	<p>Sík és térbeli formák tulajdonságainak felismerése rendezése tulajdonság szerint (építőelemek, játékok)</p> <p>– a tulajdonságok megnevezése (logikai készletben: lyukas, ..)</p> <p>– ismerkedés a matematikai fogalmakkal: keskeny, széles, hosszú, rövid)</p>	<p>Sík és térbeli formák tulajdonságainak felismerése, megnevezése, válogatása matematikai tulajdonság szerint.</p> <p>– mérések (a mérőeszköz azonossága, a mérés pontossága meghatározó)</p> <p>– összehasonlításokkal matematikai fogalmak gyakorlása (hosszú, rövid,</p>

<p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Kerek és gurul” • „Erre csörög” • „Fut robog a kicsi kocsi” • „Enyém a vár” 	<p>– vizuális technikák alkalmazása során a matematikai lehetőségek kihasználása (tépés, vágás, nyomdázás során a felismerhető elemek megnevezése)</p>	<p>– viszonyítások és becslések (hosszabb, rövidebb)</p> <p>– az egyforma és ugyanannyi fogalmának alkalmazása.</p> <p>– bizonyítások</p>
<p>Külső világ tevékeny megismerése: Sorozatok készítése: virágok, termések, termények, gyöngyök, füzérek, levelek, gyümölcsök, zöldségek stb. felhasználásával.</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Csoportszoba díszítése” • „Ünnepvárás: Az én anyukám” • „Jeles napokra készülés: Húsvét” 		

Térbeli kiterjedés	Térbeli kiterjedés	Térbeli kiterjedés
<p>– Az építőelemek rakosgatása közben az egymásra helyezés szerepének bizonyítása.</p> <p>– A térbeli alkotások létrehozásával a viszonyítások hangsúlyozása (magasabb, alacsonyabb).</p> <p>– A térbeli elemek széleskörű megismerésével a matematikai tartalom előkészítése (kocka, négyzet, gömb, téglatest, henger...).</p> <p>– Vizuális technikákkal térbeli és síbéli elemek tulajdonságainak megnevezése. (agyaggolyó - gurul.).</p> <p>Külső világ tevékeny megismerése: különböző anyagokkal való ismerkedés, logikai szettek rakosgatása, vizes asztal, homokasztal</p>	<p>– A térbeli elemek széleskörű alkalmazásával a testek tulajdonságainak megtapasztalása (kocka, négyzet, gömb, téglatest, henger...).</p> <p>– Lefedésekkel tapasztalatszerzés (előre elkészített rajzra a megfelelő síkidom elhelyezése).</p> <p>– Irányított lefedések, különböző hosszúságú, szélességű anyagokhoz a hozzátartozó elemek keresése.</p> <p>Külső világ tevékeny megismerése: egyéni és csoportmunkában kedvencek lakhelyének elkészítése, pármunka, kooperativitás, különböző formájú és nagyságú tárgyak csomagolása, barkácsolás,</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Ajándék csomagolása” • „Adok neked valamit” • „A tanya, ahol élünk” 	<p>– Irányított lefedések, különböző hosszúságú, szélességű anyagokhoz a hozzátartozó elemek keresése</p> <p>– Az elemekhez a lefedéshez választott anyag elkészítése.</p> <p>– Síkbéli alkotások készítése szabadon síkmértani formákkal (mozaiklap, logikai készlet, előre elkészített színes kartonból).</p> <p>– Építőelemekből leképezéssel alkotások létrehozása.</p>

Projekt javaslat:

- „Én várom – én házam”
 - „Homok – víz – sár”
 - „Mi lesz belőle: víz – jég – gőz”
 - „Kísérletek”
- „Lipem, lopom a szőlőt”
 - „Hull a szilva a fáról”
 - „Kukorica, derce”
 - „Újrahasznosítás”
 - „Örökzöld”
 - „Papírkészítés”

Mérések	Mérések	
<p>A gyerekek által használt eszközök, játékok összehasonlítása (autó, baba)</p> <p>A nagyobb, kisebb, nagy fogalmának használatával.</p> <p>Külső világ tevékeny megismerése:</p> <p>Játék a különböző anyagokkal, különböző formákkal.</p> <p>játék a vízzel</p> <p>homokkal</p> <p>színezett vízzel</p> <p>földdel, porral</p> <p>stb</p> <p>Formák megtöltése különböző nagyságú edényekkel.</p>	<p>Különböző számú (előre meghatározott) építőelemekből alkotások készítése nagyobb különbséggel!</p> <p>A különbségek megnevezése viszonyítással (magasabb, alacsonyabb..)</p> <p>Nagy eltérésű súlymérés</p> <p>Formák megtöltése különböző nagyságú edényekkel</p> <p>Mérések: különböző formák, megtöltése</p> <p>Tele, félig fogalmának használata</p> <p>Tapasztalatszerzés az űrmértékek és a mérések terén.</p>	<p>Különböző számú (előre meghatározott) építőelemekből alkotások készítése.</p> <p>Magasságmérés: A különbségek megnevezése viszonyítással (magasabb, alacsonyabb..).</p> <p>Az építőelemek segítségével a számlálás, a sorszámnevek, tőszámnevek gyakorlása.</p> <p>Szomszédos mennyiségek összehasonlítása.</p> <p>Súlymérés kisebb eltérések mérése kétkarú mérleggel (patikus játék) könnyű, nehéz, könnyebb, nehezebb fogalmak gyakorlása-érzékelő játékokkal.</p>
		<ul style="list-style-type: none"> - Térfogatmérés: különböző geometriai formák, egységek megtöltése - Hosszúságmérés azonos egységgel - A megtöltött anyagok mennyiségi

<p>Projekt javaslat:</p> <p>„Homok – víz – sár”</p> <p>„Mi lesz belőle”</p> <p>„Találd ki...!”</p>		<p>összehasonlítása</p> <ul style="list-style-type: none"> – A megtöltéshez használt anyagok változtatása (víz, homok, föld...) összehasonlítása (miért?) – Válogatás alakzatok szerint (halmazképzés)
<p>Külső világ tevékeny megismerése: becslés, a különböző nagyságú, formájú edényekkel való kísérlet, tapasztalatszerzés, megnevezés</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Süssünk, süssünk valamit” • „Gipszöntés” • „Régészek vagyunk” • „Fák, növények” • „Madarak fák napja” • „Énekeljünk együtt: hol a helye a madaraknak, - hangmagasság” 		

III. TESTEK, SÍKMÉRTANI FORMÁK

<ul style="list-style-type: none"> – GEOMETRIA – SZIMMETRIA – ÖSSZEHASONLÍTÁS <p>két-két összeillő elem egyszerre történő megismerése célszerű! (pl: négyzet- kocka, kör-gömb..)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Két eltérő forma összehasonlítása, testek síkmértani formák keletkeztetése, összehasonlítása, meghatározott tulajdonság szerinti osztályozása; – Keletkeztetett síkidomok hajtogatásával szimmetrikus-nem szimmetrikus tulajdonság megfigyelése. 	<p>Jellemző tulajdonságok megtapasztalása</p> <ul style="list-style-type: none"> – csúszik, gurul, ... – beazonosítás, környezetünkben hasonló alakzat keresése – játék a tárgyakkal tulajdonságaik alapján – tulajdonságaik szerinti halmazképzés – játékok a tárgyak felismerésével <p>Szimmetria</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vizuális tapasztalatszerzés (festés összehajtása). – Építések szabadon, térbeli építkezés sík forma lemásolásával. – Jellemző tulajdonságok megtapasztalása, megnevezése (halmazképzés tulajdonságok alapján). – A jellemzők tapasztalása, megnevezése, a tárgyak pontos megnevezése. – Tárgyak felismerése („Mi van a takaró alatt?). – Tárgyak felismertetése csoporttársakkal a jellemzőik alapján. – Kakuktktojás. <p>Külső világ tevékeny megismerése: különböző dobozokból, tárgyakkól ugyanolyan és eltérő</p>
---	--

	<p>nagyságú elemekből építmények létrehozása, díszítése, megnevezése, berendezése</p> <p>Projekt javaslat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Festünk, varrunk, szövünk, díszítünk” • „Dobozból várat” • „Készíts ugyanolyat!” • „Játék a tükörrel” • „Átrajzolom”
<p>Játékok, játékgyűjtemény</p> <p>A sokoldalúságra törekszünk (látás, hallás, tapintás...)</p>	<p>Játékok:</p> <p>HALLÁS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Hol a bohóc?” • „Honnan hallatszik?” • „ Hol ketyeg?” <p>LÁTÁS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Mi változott meg?” (mellette...) • „Ki hiányzik?” „Hol a helye?” • Kakukktojás (honnan?) <p>TAPINTÁS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Mi van a zsákban?”

- Ki van a takaró alatt?
- „Ki a szomszédod?”

ÉRZÉKELÉS:

- illatpárok
- sütés-főzés

V. Tervezési minták

A.) Külső világ tevékeny megismerése-környezeti nevelés

Vázlat

A tevékenység helye: Debreceni Egyetem Gyakorló Óvodája „Ciklámen” csoportja

A tevékenység ideje: 2014. október 29.

A tevékenységet vezeti: Tömöriné Oláh Mária

Korcsoport: vegyes életkorú óvodai csoport /3-7 évesek csoportja/

A tevékenység tárgya: Külső világ tevékeny megismerése-környezeti nevelés

A tevékenység anyaga: Hétpróba-játékos kihívás

A tevékenység előzménye: Megfigyelések, kísérletek a levegővel, szélcsengő készítés fém használati tárgyakból.

A tevékenység helyszíne: az óvoda udvara

A tevékenység feladatai:

- Külső világ tevékeny megismerése: Ok-okozati összefüggések felfedezése a korábbi tapasztalatok újszerű helyzetben történő alkalmazásával.
- Matematikai nevelés: Téri irányok, verbális ítéletalkotások, következtetések gyakorlása. Tapasztalatszerzés a rész és az egész összetartozásáról.
- Komplex képességfejlesztés: Problémamegoldó gondolkodás, problémaérzékenység fejlesztése. Kooperatív megismerés módszereinek gyakorlása. Közösségi tulajdonságok, szociális magatartás fejlesztése.

A tevékenység szervezeti keretei: egyéni, páros, csoportos és

A tevékenység módszerei: beszélgetés, bemutatás, magyarázat, gyakorlás, ellenőrzés, értékelés,

A tevékenység eszközei: térkép az óvoda udvaráról, tárgyképek a rönkökre ragasztva, fejdíszek képekkel, színes szalagok, ugráló kötél csomókkal, darabokra vágott almák, vastag cellulux csíkok, A/3-as fehér karton, ollók, ragasztó, faágak, újságpapír,

Kidolgozás

A tevékenység felépítése:

I. Szervezési feladatok:

- az eszközök előkészítése

Elemzés:

Az egyes „próbák eszközeinek előkészítése, a

- a tájékozódást segítő jelek kihelyezése
- megfelelő és balesetmentes tér biztosítása

„terep” előkészítése, kijelölése a tevékenység zavartalanságát biztosítja.

II. Az érdeklődés felkeltése:

- Szimulációs játékkal:
„Szélike” királykisasszonyt elrabolta a „Orkán” király és magával vitte a várába, ahol bezárta a legmagasabb toronyszobába. A királykisasszony elkeseredésében barátjával, Gerlével küldött nekünk egy térképet és egy levelet, amiből megtudhatjuk, hogy hol találjuk meg, és hogyan tudjuk kiszabadítani. Segítünk neki?
Akkor olvasom a levelet!

A játékidőben történő kezdeményezés körültekintő átgondolást igényel, a motiváció helyét és idejét tekintve, a szabad játék zavartalansága érdekében.

„Szélike” királykisasszony gondolati megjelenítését a gyerekek érdeklődés felkeltésére építem, a természetes kíváncsiságra és játékoságra alapozva.

III. A hét próba elemei:

(Melyet térkép alapján megadott sorrendben, az adott helyen kell teljesíteni)

A térképet egy ügyes gyerek kezébe adom, amivel felelősségét, feladat tudatát, figyelmét, személyiségét fejlesztem.

1. próba: „Ingóványjárás”

A homokozó rönkjein különböző távolságra levelek, termések képeit helyeztem el. Óvatosan lépkedve kell végigmenni. Ha valaki mellélép, vagy leesik, újra kell indulnia.

3-4 évesek: csak üres rönkökre léphetnek,

5-6 évesek: csak a „leveles” rönkökre léphetnek!

A próbákat a gyermekcsoport életkori és egyéni fejlettségi szintjéhez igazítom, figyelve a fokozatosság elvére / a könnyebbtől haladok a nehezebb felé/

A mozgásos játék fejleszti a gyerekek mozgáskoordinációját, a térlátást, a lateralitást, de jó gyakorlási lehetőség a hosszabb-rövidebb, valamint a gyűjtőfogalmak gyakorlására.

2. próba:

„Fejdzsesz dominó” szabályjáték eljátszása 5-

6 tárgyképpel:

- alma, falevél, csiga, giliszta, katica,
kis vakond,
„Melyik tárgy képe van a fejedon?”

3. próba:

Óvodánk legvastagabb törzsű és legmagasabb fája:

A domb tetejéről keressük meg, és jelöljük is meg!

4. próba:

Párosítás- leképezés:

Képkártyákon különböző falevelek képei vannak:

„Keressük meg a hozzájuk tartozó fákat!”

5. próba:

„Alma-puzzle” kirakása

- 3-4 évesek: 3 darabra vágott,
- 5-6 évesek: 4-5 darabra vágott almákat raknak ki.

A képek kiválasztását az óvoda udvarán átél
közös emlényomokhoz kötöttem.

A játék segíti a cselekvő aktivitást,
lehetőséget biztosít az analizáló, szintetizáló-
a megfigyelőképesség, valamint az emlékezet
fejlesztésére.

A tevékenység lehetőséget biztosít a gyerek-
gyerek közötti kommunikáció fejlesztésére.

Differenciálás: a kisebbek 2-3, a nagyobbak
5-6 tárgyképpel dolgoznak.

Tapasztalatszerzés, becslés-mérés,
egyezkedés, meggyőzés, érvelés
lehetőségének gyakorlását biztosítja a
gyerekek számára.

A komplexitás az aktivitás mellett az érzelmi-
hangulati kapcsolatot, az asszociációs
készséget erősíti.

A tevékenység lehetőséget biztosít a
gondolkodás műveletek gyakorlására, az ok-
okozati összefüggések felfedezésére.

Tapasztalatot szereznek az együttműködésről,
a feladatok egymás közötti elosztásáról.

Matematikai tapasztalatszerzés cselekedtetés
útján, miközben fejlődik a
megfigyelőképesség, emlékezet,
gondolkodási műveletek, motoros
képességek, az együttműködés képessége.

A problémahelyzetek megoldása közben

6. próba:

Porminta gyűjtés óvodánk udvarán:ablakpárkány, fák levelei,kerítés lécei, játékeszközök
A legszennyezettebb rész meghatározása, megnevezése.

7. próba:

Levegőben szálló tárgyak gyűjtése: madártollak, száraz falevelek, papír- és nylon darabkák.

IV. A tevékenység befejezése:

- „Szélike” királykisasszony megköszöni a gyerekek hősiességét, amellyel szembeszálltak a gonosz királlyal és kiszabadították őt. Elküldi nekik a „BÁTORSÁG OKLEVELET”.
- Az ismeretek, tapasztalatok visszacsatolása:
az összegyűjtött dolgokból, olyan tárgyakat, eszközöket készítünk, amelyek megmutatják nekünk, hogy tényleg megszabadítottuk a szellőt:
csákó, szélszalag, papírsárkány, frizbi.../levegőben szálló tárgyak/után

fokozottan figyelek a „kisebbek” segítésére, a nagyok mintaadására.

A tevékenység lehetőséget biztosít a gondolkodás műveletek gyakorlására, az ok-okozati összefüggések felfedezésére.

Gyűjtőfogalmak gyakorlására, a korábbi tapasztalatok újszerű helyzetben történő alkalmazására, ad lehetőséget.

A meseelemek ismétlődése keretet ad a tevékenységnek.

A nagyfokú koncentrációt igénylő tevékenységek után a szabad alkotás, mozgás biztosításával a feszültséget oldom, a jól végzett munka örömét biztosítom a gyerekek számára. Az eszközök elkészítéséhez a

A tevékenységet az értékelés, az eszközök elpakolása zárja.

kooperatív munka lehetőségét is alkalmazom.

Az értékelés folyamatosan és a tevékenység befejezésével történik.

B.) Külső világ tevékeny megismerése, matematikai nevelés

VÁZLAT

A tevékenység helye: Debreceni Egyetem Gyakorló Óvoda Macis csoport

A tevékenység ideje: 2014. november 13.

A tevékenységet vezető: Zolnai Imréné

Korcsoport: 5-6 éves gyerekek csoportja

A tevékenység tárgya: Külső világ tevékeny megismerése, matematikai nevelés

A tevékenység feladatai: Matematikafejlesztés:

- Tapasztalatok körének bővítése az egyszerűbb geometriai formák felismerésében, megnevezésében, beazonosításában, leképzésében.
- Újabb geometriai formák- kifejezések megismertetése: körcikk, kúp, henger, ovális
- Alak és formaészlelés fejlesztése
- A formamásolásban való jártasság fejlesztése
- Komplex képességek fejlesztése:
- Problémamegoldó gondolkodás, problémaérzékenység fejlesztése
- Kooperatív megismerés módszereinek gyakorlása
- Nevelési feladatok:
- A szociális magatartás fejlesztése
- Kudarc- siker megélésének fejlesztése a szabályjátékokkal

Kidolgozás

A tevékenység felépítése	Elemzés
1. Szervezési feladatok – A megfelelő hely biztosítása a tevékenységlehetőséghez	A kezdeményezéshez, tapasztalatok gyűjtéséhez a szervezési feladatok alapos átgondolása szükséges.

<p>– Az eszközök előkészítése</p> <p>3. Az érdeklődés felkeltése „A régészek rátaláltak egy ládára!”</p> <p>– Az újabb tevékenységet keresők körében ajánlom fel a ládanyitás lehetőségét.</p> <p>– A restaurátoroknak újabb kihívás a ládanyitás lehetősége.</p> <p>– A ládához a kulcs – a gyermeki fantázia beindulása.</p> <p>3. Az „írásos” régészeti leletek értelmezése, a láda tartalmából. Geometriaformák alkalmazása a játékos tevékenységben.</p> <p>1) Memórijáték Kártyákon látható geometriai formákat együtt értelmezzük.</p> <p>2) Alkosd meg!- Ábramásolás A kártyán a síkmértani formák körvonalaiából egy-egy ábra látható. A gyerekeknek az előre kivágott színes geometriai formákból kell megalkotniuk ragasztással a választott kártyán látható ábrát.</p> <p>3) Fejtörő!- Formafelismerő</p> <p>– Milyen geometriai elemekből készült a kép?</p> <p>– A feladatlap alján látható geometriai formák megkeresése, összekötése a képi</p>	<p>A láda titokzatosságát hangsúlyozom, hogy a gyerekek érdeklődését felkeltsem a tevékenység tartalma iránt. Építék a gyerekek természetes kíváncsiságára. A felfedező, kutató tanulás iránti fogékonyságot ébresztem fel a gyerekekben.</p> <p>A gyerekek ismereteinek felszínre hozása. A pontos geometriai kifejezésnek mélyítése a többszöri ismétléssel. Vizuális emlékezet, figyelem, koncentráció, memória fejlesztése.</p> <p>Az ábrák átmásolása, leképzése során a felismerés-beazonosítása képességének fejlesztése. A színharmóniára, esetlegesen szimmetriára való törekvés iránti érzékenység fokozása. A belelátó képesség fejlesztése az ábrák felismerése során. A technikai kivitelezés során a tiszta, szép, esztétikus feladatvégzésre nevelés.</p> <p>Az egyéni feladat megoldáshoz való pozitív viszony alakítása a gyerekekben. Gondolkodási műveletek: analízis-szintézis, összehasonlítás fejlesztése. Szem-kéz koordináció, finommotorika</p>
---	--

<p>elemekkel.</p> <p>+ Számosság jelölése pontokkal.</p>	<p>fejlesztése.</p> <p>Differenciálás: a számosság jelölésével történik a tőszámlálás gyakorlása, jelekkel történő ábrázolása nagyfokú figyelemkoncentrációt igényel.</p>
<p>4) Kövesd a mintát!</p> <p>Ritmikus soralkotás geometriai formákkal, ábraszínezéssel a választható elemek közül.</p>	<p>Formakeresés, ritmikus soralkotás képességének fejlesztése.</p>
<p>5) Rakd ki hamar! – Formaazonosító</p> <p>Ügyességi verseny, 2-4 fő játszhatja.</p> <p>A színes rúdkészlet elemeiből kell kirakni a játéktáblára rajzolt képet, a megadott színek és a rudak hosszának megfelelően.</p>	<p>A játékkal a gyerekek versenyszellemét mélyítem. A játék fejleszti a gyerekek megfigyelőképességét, színérzetet, figyelemkoncentrációját, a gondozási műveleteket, a finommotoros képességeket.</p>
<p>6) Elő társasjáték- „Lépj a dobásnak megfelelően!”</p> <p>A játékosok száma: 2-6fő</p> <p>A mezőket a geometriai formákból rakjuk ki a parkettán a játékosokkal. A dobókockán az azokhoz tartozó tárgyképek láthatók. A játékhoz használt eszköz továbbá a nyakba akasztható számképek.</p>	<p>A játék során a helyzetfelismerő képesség és a gyerekek gyors döntési képessége fejlődik. A gondozási, műveletek segítik őket a tárgy- tárgykép felismerésében, beazonosításában. A szervezési feladatok megoldásában a gyerekek aktivitására számítok. A gyerekek nyakában lévő számképek a sorrendiség megtartását segítik a dobások során.</p>
<p>7) Várépítő</p> <ul style="list-style-type: none"> - Agyagtéglák készítése kivágással - Nagyméretű téglák kivágása, formálása oszloppá, bástyává.. - Körlapok kivágása, kúpok létrehozása kupoláknak 	<p>A kooperatív tanulás hangsúlyozása segíti az együttalkotás örömeit. Tapasztalatokat szereznek az együttműködésről, a feladatok egymás közötti elosztásáról. A térbeli alkotás során mélyül a testek létrehozásának képessége. Fontos hangsúlyozni az arányviszonyokat és stabilitás megvalósítását.</p>

8) A láda tartalmának „kibontása” után a gyerekek választanak a felkínált lehetőségek közül. Közvetlen szervezési feladatok megoldása.

Az átjárás biztosítása minden gyerek számára. A szervezési feladatokba való bevonással fenntartom a gyerekek érdeklődését, ez tevékenység lehetőségeiben való aktív részvétel.

C.) Komplex képességfejlesztés

VÁZLAT

Tevékenység helye: Debreceni Egyetem Gyakorló Óvodája

Tevékenység ideje: 2007. október 26.

Tevékenységet vezeti: Bácsi Imréné óvodapedagógus

Korcsoport: 5-6 éves korú gyerekek

A tevékenység tárgya: Külső világ tevékeny megismerésére nevelés
Matematikai képességek fejlesztése

A tevékenység tartalma: Szivárvány komplex feldolgozása
Projekt: királylányok, királyfiak
Mesei helyzet: Kacagó királylányok és a szivárvány
(Levente Péter meséje)

A tevékenység feladatai:

Külső világ tevékeny megismerésére nevelés:

- Szivárvány keletkezésének megismerése
- Szivárvány színeivel való ismerkedés

Matematikai tartalom:

- Tőszámolás gyakorlása
- Megadott szempontú tulajdonság alapján sorba rendezés
gyakorlása
- Logikus gondolkodás fejlesztése
- Szimmetrikus alakzatok létrehozása

Komplex képességfejlesztés:

- Grafomotoros képességek, vizuális percepció képességeinek fejlesztése
- Kooperatív megismerés módszerének gyakorlása
- Problémamegoldó gondolkodás erősítése
- Szabálytudat formálása
- Művészeti nevelés

A tevékenység módszerei: beszélgetés, gyakorlás, bemutatás, magyarázat, szimulációs játék, értékelés

A tevékenység eszközei: társasjátékok, gyöngyök, színes papírok, ragasztó, olló, rajzlapok, színes ceruza

A tevékenység szervezeti keretei: csoportos, mikrocsoportos, egyéni, páros

Kidolgozás

A TEVÉKENYSÉG FELÉPÍTÉSE	ELEMZÉS
<p><u>Szervezési feladatok:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - eszközök előkészítése - megfelelő hely kialakítása <p><u>Motiváció:</u></p> <p>„Szeretnék elvinni benneteket a kacagó királylányok kertjébe!</p> <p>Csukjuk be a szemünket és a Hétszínvirág segítségével gyorsan odaérhetünk: Szívem szirma szeretlek...”</p> <p>(Katajev: Hétszínvirág)</p> <p><u>Szimuláció játék, művészeti nevelés:</u> (csoportos tevékenység)</p> <p>„Már meg is érkezünk, de éppen esik az eső! Esik az eső... ÉNÓ. 263</p> <p>Csalogassuk elő a napocskát, talán megáll az eső!</p> <p>Jöjj ki napocska... ÉNÓ.218</p> <p>Előbújt a nap, de én látok egy csodálatos színes fényt. Mi lehet az? ... Szivárvány?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beszélgetés a szivárvány keletkezésének körülményeiről, színeiről. - Szivárvánnyal kapcsolatos versek, dalok: <p>Osváth Erzsébet: Szivárvány Gazdag Erzsébet: Üveggolyó Karsai Gizella: Pille, pille, pillangó...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Szabályjáték: <p>Piros, mint a ... Lila mint a ...</p>	<p>A fejlesztés feltételeinek megteremtése a tevékenység zavartalanságát biztosítja.</p> <p>Az érdeklődés felkeltésénél játékosra törekszem.</p> <p>A sikeres motiváció meghatározza a választható tevékenységek iránti érdeklődést is.</p> <p>A szimulációs játék végi fenntartja a motivációt és a gyerekeket megfelelően aktivizálja.</p> <p>A játék során megbeszéljük a szivárvány jellemzőit, irodalmi, zenei élményeket elevenítünk fel.</p> <p>A művészeti nevelés eszközeit használva a gyerekek számára komplexé tesszük az ismeretszerzést, így minden gyerek találhat érdeklődést kiváltó tevékenységet.</p> <p>A szabályjáték aktivizálja a logikus gondolkodást, fejleszti a szókincsüket.</p>

<p>VÁLASZTHATÓ TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>„Nézzük, meg mivel foglalkoznak a királylányok, talán mi is segíthetünk...”</p> <p><u>1. Társasjáték készítése:</u></p> <p>(kooperatív módszer- mikrocsoportos tevékenység)</p> <p>Eszköz: egy téglalap formájú alaplapon a mezők helye meg van rajzolva hullámvonalban.</p> <p>A gyerekek közösen vágják és ragasztják fel a színes papírból készült mezőket.</p> <p>A színes lapoknak a szívérvány színeinek sorrendiségét kell követnie.</p> <p>A játék menete: pillangó bábuval lépnek, dobókocka segítségével. A haladást számokkal jelölt nyilak (előre-vissza) segítik, illetve gátolják.</p> <p>Cél a Hétszínvirág elérése.</p> <p><u>2. Szívérvány (készítés) létrehozása:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vágással - tépéssel - ragasztással <p style="text-align: right;">} mikrocsoportos tevékenység</p> <ul style="list-style-type: none"> - színezéssel tükörkép - egyéni tevékenység alapján <p style="text-align: right;">}</p> <p><u>3. Papírszőnyeg készítése papírcsíkok fűzésével:</u></p> <p>(egyéni tevékenység)</p>	<p>A társasjáték során tapasztalatokat szereznek az együttműködésről, a feladatok egymás közötti elosztásáról.</p> <p>A játék eszközeinek elkészítésével fejlődik a szem-kéz koordináció, alak- és formészlelésük.</p> <p>Gyakorolják a számolást, fejlődik a számolási szinkron.</p> <p>Tapasztalatot szerezhetnek számfelismerésében összkép alapján.</p> <p>A szívérvány színei által gyakorolják a meghatározott szempont alapján történő sorbarendezést.</p> <p>Játékos formában erősödik a síkbeli tájékozódási képességük.</p> <p>A tevékenységekkel fejlődnek a grafomotoros képességek, erősödnek a vizuális perzeptív képességek.</p> <p>A technikai megoldás, a fűzés fejleszti a</p>
---	--

<p><u>Eszköz:</u> papírból készült szövőkeret, színes papírcsíkok</p>	<p>grafomotoros képességeket.</p> <p>A vizuális ritmus folytatásával erősödik a logikus gondolkodás.</p>
<p>4. <u>Fa társasjáték:</u> (mikrocsoportos tevékenység)</p>	<p>Differenciálás: 2-3-4 színből álló vizuális ritmus folytatása.</p>
<p><u>Eszköz:</u> Gyümölcsfát ábrázoló alapok (6 db). Szivárványszínű fából készült gyümölcs figurák.</p>	<p>Játék közben lehetőség nyílik a számolás gyakorlására, a szabálytudat formálására.</p> <p>Differenciálás: a jobb képességű gyerekek (-) előjellel ellátott dobókockát is kaphatnak.</p>
<p>A játék menete: a gyerekek kapnak egy-egy alaplapot, színeket és számokat tartalmazó dobókockákkal szivárványszínű gyümölcsfák létrehozása a cél.</p>	<p>A társasjáték szabályainak elfogadásával erősödnek a magatartás belső fékjei és a frusztrációs toleranciájuk.</p>
<p>Győztes az, akinek először kigyúlnak a gyümölcsök a fára.</p>	<p>A gyöngyök válogatásával találkoznak az osztályozás módszerével, a színek szerinti osztályozással halmazokat hoznak létre.</p>
<p>5. <u>Gyöngyfűzés a szivárvány színeinek megfelelően.</u></p>	<p>A színek szerint gyöngyfűzéssel gyakorolják a sorbarendezést.</p>
<p>(egyéni tevékenység)</p> <ul style="list-style-type: none"> - gyöngyök válogatása színek szerint - gyöngysor fűzése a szivárvány színeinek sorrendiségét követve 	<p>Differenciálás: különböző nagyságú gyöngyök közül választhatnak.</p>

VI. Fogalomgyűjtemény

Módszertan

A különböző tantárgyi módszertanok, metodikák a tananyag feldolgozásával összefüggésben vizsgálják a nevelés, képzés, oktatás lehetőségeit, módját. Hétköznapiabb nyelven megfogalmazva, azon tanári eljárások összessége, amelyek elősegítik a tanulást. A konkrét alkalmazható módszereket alapvetően a szakmai tartalom határozza meg. A módszertan jellemzője, hogy tudományághoz kötött tantárgy-pedagógia. A módszert nagyon sok tényező határozza meg mind az oktatás, mind a nevelés folyamatában. A módszerek alkalmazásának egyetlen törvénye van: a módszerek, eljárások kombinációja. Ez egyúttal a pedagógus módszertani kultúráltságának fokmérője is.

Motiváció

Ösztönzés, késztetés valamilyen cselekedet végrehajtására; gyűjtőfogalom. A motivációnak nemcsak a tanulásban van szerepe, hanem annak megválasztásában és a későbbi tanulási folyamat fenntartásában is. A motiváció növeli a tanuló teljesítményét, eredményességét. A motiváció a tanulási folyamatban meg- sokszorozhatja az eredményességet. Megfelelő motiváció hiányában a tudás felszínes lesz, a tanuló felejtani fog. A motivált hallgatóknál a képzés végére magasabb tudásszint jelenik meg, a tudás önmagát gerjeszti.

Módszer

A módszer tudományos értelemben valamilyen eredményhez elvezető tervszerű eljárás. Didaktikai értelemben azok az eljárások, amelyek segítik a tanulási folyamat során felvetődő feladatok megoldását. A pedagógus tevékenységének a cél szempontjából való átgondoltságát, tervszerűségét, rendszerességét jelenti, a tanulási folyamatban az ismeret átadásának „hogyan” kérdésére ad választ.

Eszköz

Az oktatási módszerekhez szorosan kapcsolódva biztosítja a tevékenység kitűzött céljainak eredményes megvalósítását.

A tevékenység során a szemléltetést, cselekedtetést szolgálja az eszközökkel szemben támasztott követelmények megtartása mellett.

Projekt

A gyermek érdeklődésén alapuló életszerű feladategységek, élménykörök, témák, tevékenységek hálójá, melyek jelen vannak a mindennapi életben, tevékenységben.

Tanulás

Tanulásnak tekintendő az elméleti és gyakorlati ismeretek, jártasságok és készségek elsajátítása, a képességek kialakulása, meghatározott viszonyulások, érzelmi és akaratilag tulajdonságok fejlődése, valamint a magatartás tanulása is.

Tervezés

Az egész nevelési folyamatban a tudatos, rendszerbe foglalt célokat és feladatokat tartalmazza rövid, közép és hosszú távon.

Vázlat

Egy konkrét tevékenységre való tudatos felkészülés a tevékenység felépítésének és módszertani elemzésének egységében.

Szervezeti formák

A feladatok eredményes megvalósításának alapja kötött vagy kötetlen formában.

Szemléltetés

A szemléltetésen a mennyiségek, mennyiségi viszonyok, formák, problémahelyzetek megoldási eredmények észleltetését értjük.

Foglalkoztatási formák, és lehetőségek

Háromféle foglalkoztatási formát különböztetünk meg, attól függően, hogy a gyermekek a tevékenység eszközeivel közösen, kisebb csoportban vagy egyénileg dolgoznak.

Formái: frontális, mikrocsoportos, egyéni

Probléma

Problémának nevezzük azt a helyzetet, melyben egy bizonyos célt akarunk elérni, de a cél elérésének útja számunkra rejtve van.

Differenciálás

Különbségtétel. A differenciálás célja, hogy az egyes gyermekek egyéni szükségleteihez igazítsuk az elsajátítandó ismeret/tananyag tartalmát és szerkezetét, valamint oktatási módszereinket. Differenciálás módjai: tartalom; munkaforma; szervezés módja; irányítás módja; munkavégzés időtartama.

Felhasznált irodalom

1. 363/2012. Korm. Rendelete az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
2. http://ovoda.degyfk.hu/dokumentumok/DE-GYO_Pedprogram.pdf. 2015. január 10.
3. Perlai Rezsőné: A matematikai nevelés módszertana. -3. kiadás, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002

Ajánlott irodalom

1. Labanc Györgyi (2004): Óvodások környezeti nevelése. Réce füzetek. 5. Alapítvány a Magyarországi Környezeti Nevelésért, Budapest
2. Lukács Józsefné- Ferencz Éva (2010): A játék nem csak játék!? Matematikai fejlesztő játékok óvodásoknak Flaccus Kiadó, Budapest.
3. Szabó Endre (2002): Problémamegoldás és kreatív gondolkodás. Euroqualitas Kiadó, Budapest.
4. Zsámboki Károlyné (2001): Bence világot tanul Óvodások matematikája Sopron.
5. Zsámboki Károlyné (2003): Óvodai matematikai nevelés ReploLan Sopron.
6. Vásárhelyi T.–Victor A. (2009): Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia – alapvetés. Magyar Környezeti Nevelés Egyesület, Budapest.
7. Villányi Györgyné (2009): A környezettudatos állampolgári magatartás megalapozása. Kisgyermek könyvek 3. Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest.
8. Villányi Györgyné (2009): A környezeti nevelés közügy – Kézikönyv óvodapedagógusok számára. Magyar Pedagógiai Társaság, Budapest.

Az óvodás gyermekek játékának kibontakozását segítő módszertan

Dr. Pálfi Sándor főiskolai tanár

Közös gondolkodási és cselekvési alapok hallgatók és gyakorlatvezető, mentor óvodapedagógusok számára

Az óvodás korú gyermek játéktevékenységének értelmezése a mai gyermek és óvodaképünk legegységesebb eleme, a legkevésbé vitatott tevékenysége. Annak ellenére, hogy a játék pszichológiai és pedagógiai értelmezésében régóta egységes a szakmai közvélemény, a módszertani kérdésekben már nem alakult ilyen konszenzus, ezért tartjuk fontosnak, hogy ebben erősítsük a gyermekek számára fontos értékeket.

Az Óvodai nevelés országos alapprogramjából kiemeljük a játékra vonatkozó fejezetet

1. A játék a kisgyermekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége, s így az óvodai nevelés leghatékonyabb eszköze. A játék – szabad-képzettársításokat követő szabad játékfolyamat – a kisgyermek elemi pszichikus szükséglete, melynek mindennap visszatérő módon, hosszantartóan és lehetőleg zavartalanul ki kell elégülnie.

A kisgyermek a külvilágból és saját belső világából származó tagolatlan benyomásait játékában tagolja. Így válik a játék kiemelt jelentőségű tájékozódó, a pszichikumot, a mozgást, az egész személyiséget fejlesztő, élményt adó tevékenységgé.

2. A kisgyermek első valódi játszótársa a családban, az óvodában is a felnőtt – a szülő és az óvodapedagógus.

Az óvodapedagógus utánozható mintát ad a játéktevékenységre, majd amikor a szabad játékfolyamat már kialakult, bevonható társ marad, illetve segítőt, kezdeményezővé lesz, ha a játékfolyamat elakad. Az óvodapedagógus jelenléte teszi lehetővé a gyermekek közötti játékkapcsolatok kialakulását is.

3. A játékhoz megfelelő helyre és egyszerű, alakítható, a gyermeki fantázia kibontakozását segítő anyagokra, eszközökre, játékszerekre van szükség. Az óvoda és az óvodapedagógus feladata, hogy megfelelő csoportlétszámot, helyet, időt, eszközöket és élményszerzési

lehetőségeket biztosítson a különböző játékformákhoz, a gyakorló játékokhoz, a szimbolikus játékokhoz, konstruáló játékokhoz, a szabályjátékokhoz.

4. A játék folyamatában az óvodapedagógus tudatos jelenléte biztosítja az élményszerű, elmélyült gyermeki játék kibontakozását. Mindezt az óvodapedagógus feltételteremtő tevékenysége mellett a szükség és igény szerinti együttjátszásával, támogató, serkentő, ösztönző magatartásával, indirekt reakcióival éri el.

5. Az óvodában előtérbe kell helyezni a szabadjáték túlsúlyának érvényesülését. A játék kiemelt jelentőségének az óvoda napirendjében, időbeosztásában, továbbá a játékos tevékenységszervezésben is meg kell mutatkoznia.¹⁴

Az Alapprogramban játékra vonatkozó legfontosabb tételek

- „legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége, s így az óvodai nevelés leghatékonyabb eszköze”
- „szem előtt tartva a **játék kitüntetett szerepét**”
- „a játék **kiemelt jelentőségű**” tevékenység
- „**a játék kisgyerek elemi pszichikus szüksége**”
- „Az óvodában fontos a **szabad játék túlsúlyának érvényesülése**”
- „Játék kiemelt jelentőségű tájékozódó, kreativitásukat fejlesztő és erősítő, élményt adó tevékenység”
- Az óvodapedagógus minta: **”elfogadó, segítő, támogató”** attitűdje

Vessük össze a következő táblázat segítségével vázlatosan az Alapprogram előtt játékfelfogást, a gyermekközpontú szemlélettel azonos kritériumok alapján, keresve gyermekek szempontjainak érvényesülését. A tömör megfogalmazások természetesen még alaposabb kifejtést és megérdemelnének, de most terjedelmi okok miatt ettől eltekintünk.

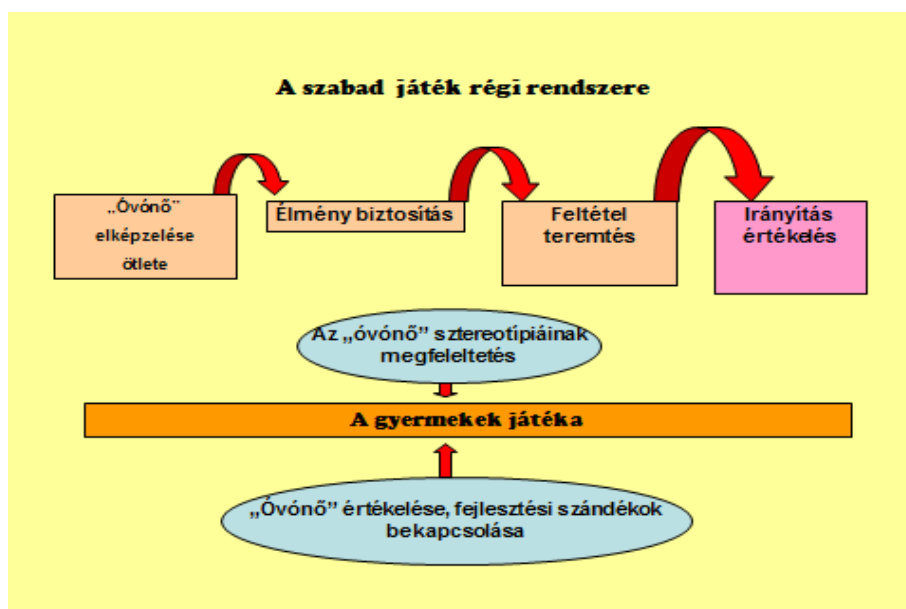
	<i>A RÉGI JÁTÉKPEDAGÓGIA</i>	<i>AZ ALAPPROGRAM JÁTÉKPEDAGÓGIÁJA</i>
<i>Nevelésfilozófiája</i>	Morál és közösségi értékpedagógia	A konstruktivitás pedagógiája, a saját, egyéni tapasztalatok validitásából fakadó értelmezési

¹⁴ Óvodai nevelés országos alapprogramja, 363/2012.(XII.17.) Korm rendelet, Magyar Közlöny 2012/171.

		keret működik a gyermekben
Paradigmája	Az irányítás	A reflektivitás
A játék szerepe	A személyiségfejlesztés lehetőségét adja nevelési terv megvalósításához	A személyiségfejlődésben jelentkező szükségletek játékban történő „átfordításához” adja a segítséget
A játépedagógia szocializációs alapja	A gyermeki játék egész csoport szintű értelmezésének elsőbbsége	A gyermeki játék két szinten nyilvánul meg: individuális, vagy mikrocsoportos jellegű
A játékkörnyezet jellege	Nagy terek tematikus, rögzített játszóhelyekkel, melyek nem különülnek el egymástól	4-6 gyermek számára láthatóan lehatárolt játszóhelyek, a gyerek által is mobilizálható elemekkel
A felnőtt szerepe	A gyermeki gondolkodás, cselekvés irányítása a társadalmi sztereotípiákhoz, ill. a felnőtt világ moráljához	A gyermeki érdeklődés feltárása, követése és az érdeklődést involváló hatás, környezet biztosítása
A felnőtt beavatkozási attitűdje	A gyermek játékának értékelése	A játékelképzelések TÁMOGATÁSA

Az Óvodai Nevelési Program 1971-s bevezetése után erősödött meg a gyermeki játék azon rendszere, mely a kisgyermek akkori oktatása mellett a játékot a meghatározó tevékenységgé kívánta tenni. A fejlődéslélektan akkori ugrásszerű fejlődése ellenére a tanítási szándék a játékra is rávetül, de nagyobb tapintat és türelem övezte. Az akkor óvodai nevelésre az életkori hegemonia és a tartalmak központi meghatározása volt a jellemző.

Az alábbiakban a szabad játék régi Alapprogram előtti rendszerének ábrájának segítségével értelmezzük a '70-s évek kialakult módszertani gondolkodást.

A központilag meghatározott tartalmak és követelmények hatása tehát a gyermekek játékában úgy érvényesült, az óvodapedagógus (akkori nevén óvónő) a játék ideális tartalmi kibontására és a nevelési lehetőségek maximalizálására törekedett. Ez valósul meg, hogy a felnőtt megtervezte a gyermekek játéknak azon tartalmát, amit ösztönözni kívánt. Elképzeléseit pedig valamilyen élményszerző alkalom, esemény szervezésével készítette elő, ami lehetett pl piac, bolti vásárlás, orvosi rendelő meglátogatása, stb.. Az tervezett élmények valódi élménnyé válására azonban nem garancia, ám ennek ellenére a pedagógusok ezeket az alkalmakat hivatalosan élménynek nevezték, hogy az azt követő napokon előkészítsenek, biztosítsanak olyan tárgyi és egyéb feltételeket, amelyek a várt tartalmakat a játékban előhívják, megjelenítik. Ahhoz azonban, hogy a tervezett játék tartalom kibontakozzon a pedagógusnak az akkori központi dokumentum alapján irányítania kellett a gyermekek játékát. Az irányítás során pedig a játék tartalmának általános, idealisztikus jegyei szerint törekedett az „óvónő” a jobbitó szándékának megfogalmazására, érvényesítésére. A gyermekek így abban a kettős tudatban játszottak miszerint van egy saját elképzelésük, és vágyuk az adott témáról, ami vagy megegyezik a pedagógus elvárásaival, vagy különbözik attól. A pedagógus játék közbeni jelétét pedig éppen az előbbieik érvényesítési szándéka miatt, a gyerekek szabad játékát az általános nevelési, fejlesztési céllal irányította, arra elérve, hogy a gyermekek is az általa megfogalmazott tartalmat, módot tartsák követendőnek. A gyermekek játék közbeni értékelése

ezért általánosan elterjedt, és szakmailag ellenőrzött volt. Ebből következik, hogy a pedagógusok minden jószándékuk ellenére kénytelenek voltak beavatkozni a játék folyamatába, ha társadalmi normákkal ellentétes módon játszották a gyermekek, így észrevétlenül lépték át a gyermeki játék általuk is elfogadott szabadságát, összemosva a szabad játékot más akkor szervezett foglalkozások irányítási gyakorlatával.

A játékkörnyezet változó szempontjai

A tantervi szemléletű óvoda gyakorlata alakította ki az úgynevezett foglalkozások módszertani kultúráját, melyben a követelmények életkori csoportjait fogalmazta meg és várta el az időszak végén azok teljes és minden gyerekre vonatkozóteljesülését. Ez a szovjet óvoda modell 1953-s bevezetésével vált egyre uralkodóbbá, hiszen az akkori óvoda feladati között szerepel az oktatás. A módszertanok szervezési és paradigmikus jegye volt, hogy a gyerekek számára kötelező módon kellett megszervezni. Tehát adott időpontban, a felnőtt által meghatározott időtartamban minden gyermek számára ugyanazt a feladatot biztosították, idővel differenciálva, de alternatíva nélkül. A foglalkozások tehát a felnőtt központú pedagógia egyenes leszármazottjai, a gyermek fejlődéséhez, fejlettségéhez, tempójához igazított pedagógia az óvodában a játékot helyezni a középpontba. Ezért érdemes most összevetnünk, hogy a gyermekek játékanak környezete hogyan változik, módosul a gyermekközpontú nézőpont alapján.

<i>Szempontok</i>	FOGLALKOZÁSKÖZPONTÚ	JÁTÉKKÖZPONTÚ
Mire neveli a gyermeket?	A be- és elfogadásra, az alkalmazkodásra, a saját elképzelések alárendelésére	A saját értékek megmutatására, az önkifejezésben a környezet eszköz jellegére, alkotó felhasználására
A környezet szerepe	A felnőttek számára természetes esztétikai elképzelések közvetítése, az óvodapedagógus által megtervezett rend érvényesítése	A játékszükségletnek megfelelő aktuális feltétel biztosítása, a belső motívumok aktivizálása

A környezet esztétikája	A felnőttek esztétikájának alárendelve Egységes képet mutat	A játék folyamatának, produktumainak alárendelve A sokszínűség jellemzi
A gyerek szerepe	Az óvodapedagógus által megtervezett, „megálmodott” feltételek, környezeti elemek létrehozása, gyarapítása, óvása	A gyermek saját játszó környezetet hoz létre, melyben személyisége és annak változása visszatükröződik A „produkciónak” képességét folyamatosan mozgósítja
Az óvodapedagógus szerepe	Az állandó játszóhelyek fenntartása, a játékkörnyezet meghatározása, irányítása, a felnőttek által képzett szabályoknak alárendelve	A gyermekek egyéni megismeréséhez igazított „horgonyok” biztosítása
A környezetet fenntartó szabályok eredete	Az óvodapedagógus egyéni vérmérséklete, nevelésről alkotott felfogása, morális elvárásai	A játék folyamatában jelentkező megoldandó problémák következményeként keletkeznek, a gyerekekkel közösen (Dinamikusan bővülve és szükségtelenné válva)
A környezet befolyásolhatósága	A gyermek számára csak időleges (a foglalkozások előtti időtartamban) és korlátozott	Az óvodapedagógus mellett a gyermek egyenrangúan alakíthatja a játék környezetét
A környezet elrendezettsége	Az állandó játszóhelyek a meghatározóak, amelyek a falak mentén helyezkednek el Rögzített helyű bútorok	Az egész hely a játéknak alárendelve strukturálódik A gyermek számára mobilizálható bútorok

A környezet hozzáférhetősége, használhatósága	Az óvodapedagógus engedélyétől, a hozzájárulás, alkalmazás szabályaitól függ	A gyermek számára természetes és nem feltételekhez kötött
--	--	--

A játék két fő formája

Ebben a fejezetben nem a hagyományos játék tipizálást használjuk, hanem azokra keretre koncentrálunk, amelyben a kisgyermek önként, örömmel vesznek részt, de a tervező, szervező, feltételteremtő jegyeiben alapvetően eltérnek. Ezért két nagy csoportban tárgyaljuk, s fogalmazzuk meg szerepüket az óvodai nevelés egészében.

1. Spontán/Szabad játék

- a. Az önirányított gyermeki játékban rejlő lehetőségek felismerésekor az egyes gyerekek játékfejlődése válik meghatározóvá, a döntő tényezővé
- b. A gyermek játékban megjelenő egyéniségben rejlő lehetőségek támogatása kerül előtérbe, s az egyéni képességek kibontakoztatását szolgálja
- c. A társas együttműködésben rejlő lehetőségek támogatása pedig azért befolyásoló tényezővé, mert a decentralálás bekövetkezésével a gyermekek áteszik a hangsúlyt a **játszócsoporthoz** folyó játékokra, tehát játékkapcsolataik a viszonylag állandóvá váló, önkéntes választáson alapuló játszócsoporthozban jellemezhetőek, ragadhatóak meg
- d. Az óvodapedagógus számára ezért a következő gondolat válik követendővé: „**A szabad játéknál azt fogalmazom, tervezem meg, hogy én (felnőtt) mit fogok csinálni, nem pedig azt amit a gyermek!**”
- e. A gyerek van előtérben, s az óvodapedagógus az ő terveinek megvalósítását segíti.

2. Képességfejlesztő játék

- a. Felnőtt által szervezett játékban rejlő lehetőségeket a Pedagógiai Program GYERMEKKÉPÉNEK belső összetevőivel hozhatjuk kapcsolatban, mert ezek a nevelőtestület közös céljainak megvalósítását szolgálják. Megtalálhatjuk benne azokat a kiemelt
 - Személyiségjegyeket
 - Tulajdonságokat
 - Képességeket

- Az adott nevelési évre lebontható nevelési feladatokat, amelyeket a helyi Program a gyermekek fejlődési irányaként szabott meg, tehát azt realizálni, beépíteni a csoport nevelési tervébe kötelezettsége az óvodapedagógusnak.
- b. Lehet ütemezni ezeket a játékokat, hogy melyik játék melyik életkorban, milyen fejlettségnél várható el, lehet a fejlődő személyiséghez, de lehet az adott fejlődés problémáira reagáló képességfejlesztő játék “létrát” alkotni.
- c. A szervezett játéknál mi találjuk ki, tervezzük meg mit fogunk csinálni, az életkorra jellemző képességek közül melyiket aktivizáljuk, illetve ezeknek milyen fejlődést segítő sorrendjét alakítjuk ki annak érdekében, hogy nevelési céljaink minél teljesebb módon megvalósuljanak a játék segítségével.
- d. **Tehát képességfejlesztő, szervezett játékok esetében az óvoda szakmai koncepciója van előtérben, annak elérése érdekében!**

Reflektivitás

Reflexió alatt “a pedagógiai tevékenységet folyamatosan és tudatosan elemző gondolkodást és gyakorlatot értünk, mely biztosítja az oktató-nevelő tevékenység folyamatos önellenőrzését és ezen alapuló fejlesztését”¹⁵. A reflektivitás a kritikai elemzés és gondolkodás szerves része, amely nem egy egyenes megértési út, hanem inkább egy két körös tanulási folyamat. Az egyik kör amiben végéi éljük a cselekvések sorát, másik kör amiben újra fogalmazzuk értelmezzük annak számunkra hasznosítható, szakmai kategóriákkal újrafogalmazható jelentését. „A reflektív gyakorlat a szakmai identitás szerves részeként a leghatékonyabban fejleszti az adott kultúrát vagy a tanuló közösséget, ahol az egyén aktívan hallgat, és reagál mások gondolataira és tapasztalataira”¹⁶. Tehát ha ezek alapján a játék tartalmára általában tekintünk és nem az adott gyermek belső vágyára, vagy annak valamilyen lelki szükségletének megnyilvánulására koncentrálnunk, akkor csak első körös értelmezésben maradunk és a felnőtt attitűdök késztetései alapján irányítani akarja a pedagógus a gyermek játékát. Ma nem vitatható, hogy gyermekismeret nélkül nem lehet gyermekközpontú gyakorlatot kialakítani. Ennek a szemléleti

¹⁵ Szivák Judit (2010): A reflektív gondolkodás fejlesztése. Budapest. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, p.9.

¹⁶ Michael Reed, Natalie Canning (2012): Reflective Practice in the Early Years, SAGE,p.10.

alapját képezi a nevelésméletben általánosan elfogadott reflektív szemlélet és az abból a játékpedagógiára adaptált gyakorlata.

A felnőtt tudatos ráhangolódása a gyermek játékára, személyiségére, ennek játékpedagógiai szinkronizálása után megértése a gyermekben rejlő lehetőségeknek, majd a gyermeki **játékvágyak – a játékszükségletek gyermeki cselekvésbe fordítása.**

Reflektív játékpedagógiai folyamat főbb elemei a hallgató tevékenységében

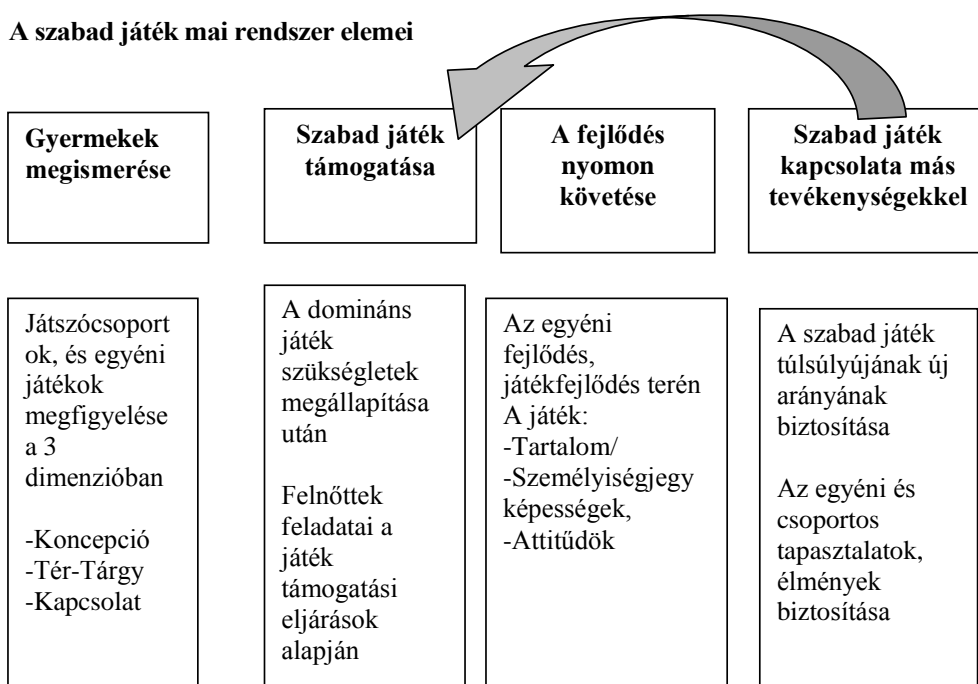
1. Gyermek(ek) megismerése, (ciklusonként)
 - a) Játzócsoporthok
 - b) Egyedül játszó gyermek
2. Megismerés kritériumai
 - a) Konceptiók
 - b) Téri-tárgyi prioritások
 - c) Kapcsolati ismérvek
3. A domináns játékszükségletek megállapítása
4. Az óvodapedagógus játéktámogató eljárásainak megtervezése
5. A szükséges feltételek közös biztosítása

A játékmódszertan szemléleti alapját képezi

A támogatás = szinkronizálás + a gyermekek választási/döntési kompetenciáinak az erősítése, aktivizálása. A gyermek játéka megismerhető, és szakmai nyelvre lefordítható, ám a gyermek játéka spontaneitása miatt nem, de a felnőtt játék támogató tevékenysége tervezhető az óvodai nevelés során. A játék egyszerre két oldalról hat a személyiségre. A gyermek individuális énjének kielégítése útján a szabad játék segítségével, illetve a gyermek szociális énjének kielégítése, erősítése a szervezett játék segítségével. Mind a kettőre vágnak a gyermekek.

Érdeemes tehát a főbb kategóriák összegyűjtése után újra gondolni, vajon a gyermekek szempontjait, játékérdekeit, szükségleteit hogyan összehangolni a gyermekközpontú gondolkodásunkkal. Ahhoz, hogy mindezt érvényesíteni tudjuk, és az óvodapedagógia meghatározó tevékenységévé tegyük, több konkrét tennivalót, garanciát érdemes beépíteni az óvodapedagógusok játékot megértő, tervezési-szervezési folyamatába.

A szabad játék mai rendszer elemei

A szabad játékban rejlő életkorilag és egyénileg determinált potenciálok kibontakozásához négy alapvető pedagógiai és gondolkodási elemet illesztettünk a folyamatba.

A gyermekek játékának folyamatos, rendszerbe illesztett feladatnak tartalmi újragondolása nélkül nem változhat meg az óvodapedagógus játék-gyermek gondolkodása. Tehát azt figyeljük meg ami a valóságban leírható, de azt rendszeresen. Három fő megfigyelés dimenziót határozunk meg: a gyermeki játékelképzelések, koncepciók tartalmi jegyei, a játékban használt terek és tárgyak jegyei, illetve a játékban érvényesülő kapcsolatok sajátosságai (a játékosok egymás közti és a külső környezet közötti jellemzői). Erre az információs bázisra épül az óvodapedagógus szinkronizáló, szakmai gondolkodása, melyben a látottak alapján megfogalmazza a domináns játékszükségeket, majd az erre ráhangolt óvodapedagógusi feladatokat, eljárásokat. Ebben testesülnek meg a gyermeki játékot támogató szerepe is.

A gyermeki játék megismerési dimenziót három főbb egységbe soroltuk be:

1. a Koncepció
 - A játékelképzelések elindítása, koncepcióképzés támogatása, kontrollálása
 - A szükségletek játék transzformációjának támogatása, ösztönzése
2. a Tér és Tárgy
 - Aktuális játszó tér, hely alakításának támogatása

- A tárgyi feltételek biztosítása, megalkotása

3. a Kapcsolat

- A gyermekek között játékkapcsolat kialakítása és fenntartása

A kisgyermekek kiemelt játékszükségei

Ma a szükségletek kielégítése szakmai kötelessége az óvodapedagógusnak, amit az óvodai nevelés feladatai közé úgy sorol az Alapprogram, hogy a gyermekek testi, lelki szükségleteit egyaránt ki kell elégíteni. Sőt azt olvashattuk ebben a meghatározó dokumentumban, hogy a játék elemi pszichikus szükséglet, amit minden ki kell elégíteni. Ám ezen túl más fogódzót nem találunk. Tehát olyan szakmai hiánnyal kell szembe néznünk, ami 1996 óta fennáll. Ennek a szakmai hiányosságnak köszönhetően nem lehet bizonyítani valóban megtörtént ez. S ha arra gondolunk, hogy a játék, ami önmagában is egy gyűjtő fogalom, vajon a játékszükséglet is egyetlen hiányra vezethető vissza? Akkor a rendszeres játékfigyelések tapasztalatai és azok elemző értékelésének eredményeként a következő játékszükségeket tipizáljuk a játékpedagógia számára.

1. A gyerekeknek szükségük van „hipotéziseik” kipróbálására, ellenőrzésére. „A kisgyerek a külvilágból és saját belső világából származó tagolatlan benyomásait játékában tagolja.” Minden gyerek saját életének tapasztalatain keresztül értelmezi, értheti meg az őt körül vevő természeti, és humán világot. A gyermekek tehát a saját hipotéziseiket akarják a játékon keresztül ellenőrizni. A valóságnak való megfelelés a gyermekekben egyéni szintekkel rendelkezik, egyéni logikai rendszert képezve, azt elsősorban a gyermek érti. Mondhatjuk azt is, hogy a játék a későbbi tudományos gondolkodás előszobája, mert többféle nézőpontot is megenged, a gyermek elképzeléseinek ellenőrzését általa, vagy a környezet által megváltozott feltételek között is ki akarja próbálni. Ha egyszerűen akarjuk megfogalmazni ezt a mechanizmust, akkor ez elmélet gyakorlati kontrollja is egyben, hasonló módon mint a későbbi felnőtt világ, fogalmi gondolkodásában, csak ott más kategóriák alapján rendezi el.
2. A gyerekeknek szükségük van az „átváltásra”. Átváltás életkori fokozatainak felismerése fontos szakmai kihívás az óvodapedagógus számára, hiszen már az óvodáskor elején megjelenik a szimbolikus gondolkodás a gyermekeknél, s ennek már lehetnek az átváltozás
 - a. Az átváltozás nemi különbségeinek elismerése, segítése
 - b. Az átváltozás pszichés szükségletének szinkronizálása

- Öngyógyítás
 - Feszültséglevezetés
 - Agresszió
3. A gyerekeknek szükségük van interaktivitásra a játékokban. A kölcsönhatás kiváltása az ingerek létrehozásával és azok fogadásával, majd a kialakított reakciók együttesében érhető meg. Nem feltétlenül ekkor tudatosan kipróbálni, utána járni egy jelenség, mid inkább a létezés domináns átélése, a visszaható ingerek megélés adja a játék izgalmát.
4. Szükségük van arra, hogy a játékokban az általuk megalkotott, másokkal kialakított kereteket létrehozhassák. A saját játszótársi státuszok fenntartása, kialakítása. Az együttjátás folyamata dönti el képesek-e egymásra hangolódni, a játék nyelve a megértés nyelve is egyben. A játékban megnyilvánuló „teljesítmények” a csoportkultúrába illesztése lehetséges, és ajánlatos egyszerre. A probléma és konfliktus megoldás gyermeki menedzsment szemléletének kialakítása, gondozása ebben a szükségletben nyilvánul meg legerősebben. A csoportra jellemző játéknormák kialakítása szükséges a gyermekkel, ami alapvetően funkcionális
- Együttélési normák
 - A JÁTÁS NORMÁI
 - Gondozási/önkiszolgálási normák
5. A gyermekeknek szükségük van saját maguk által kialakított játszó TÉRRE. A játékhoz saját játékkonceptiójú tér szükséges. A tér a gyermek belső, intuitív ellenőrzés alatt áll. A játékos gyermek szükséglete, hogy a játékkonceptióját tükröző térérzet realizálhassa. Az óvodai térszemlélet, a csoport szobák belső tér kialakítása ma eklektikusan tükrözik a játék ezen szükségletét.
- a. Térhasználatot felszabadítja, illetve korlátozza a gyermeket (egysek előre elrendezett, mások adhoc térben zajlanak).
 - b. Felnőttek térkalkulációját jelenítik meg (megbecsülik előre mihez milyen tér kell)
 - c. A személyes terek és játszócsoportok terei egyaránt fontosak

Teendők a tér érdekében:

Az egyedüli (magányos) játék elsődleges biztosítása: a tömegben is biztonságban. Az önszerveződő játékcsoportok kreatívan alakíthatják ki a szükséges teret maguk számára.

A játékkörnyezetben legyenek a receptorokat ingerlő lehetőségek is tudatosan elhelyezve

- A játék környezet legyen individualizált (a személyességet jelző formák, tartalmak)
- A környezetben helyezzünk el ún. médiumokat, amelyek információt közvetítenek
- Az egyes gyermek családjából származó „üzenetek” helyezzünk el, hogy bármikor rátalálható legyenek
- Többféleképpen használható anyagokkal is találkozhatnak a gyermekek

A térfoglalás-tartás-átalakítás filogenetikus készítése/egyetemes emberi tevékenységek korai gyerekkori önfejlesztő helyzetének

- Egyéni térjelző feltételek kialakítása szükséges
- Játzócsoporthoz számára fontos a mobilizálható bútorzat
- Az eszközkészlet tárolásának közös feltételrendjének kialakítása fokozatosan történjen, a tapasztalati tanulásra építve

Teendők a tárgyak használatában:

- Folyamatos legyen a cseréje a tárgyaknak az éppen futó játékoknak alárendelve (hasonlóan, mint az óvodapedagógus által szervezett tevékenységek esetében!)
- A személyességet tükröző tárgyak használatának kialakítása PL. saját ÓVODAI babakészletek az óvodakezdés időszakában elsődlegesen
- Az otthoni készjátékszerek visszaszorítása és az óvodai játék szociális többletének erősítése

A tárgyalkotás jelentősége

- A játék minden formájában növelni a saját alkotású játékeszközök arányát
- Bővíteni szükséges a szerszám-arsenált, és állandósítani csoportban
- Az alkotó gyermek nevelése, az alkotás megbecsülése a gyermekcsoport gyermekképebe kell hogy tartozzon (a játék intrinzik forrására építve)
- Az építő játék feltételeinek tudatos bővítése szükséges többféle anyagból és többféle méretben
- Keresni kellene a saját készítésű konstrukciós játékeszközök lehetőségeit (pl. műanyag csövek, stb.)

Gyermeki játék pedagógiai támogatásának elvei

Az Alapprogram előtt módszertani kultúra fő kategóriája (az első táblázatban olvasható) az irányítás volt, ami az akkori „óvónő” jogosítványát jellemezte. Ma a gyermekközpontú gondolkodásunkban inkább az elfogadás, a segítség és támogatás szerepel, ezért a szabad játék esetében már a támogatás módszertani kultúráját kapcsoljuk hozzá. (A képességfejlesztő játék

esetében természetesen a játék szervező, vezető személy továbbra is irányítási szerepet tölt be.) A gyermekek játékának támogató szellemű pedagógiai feladatait ezért fontos tudatosítani, mert a már korábban kialakult pedagógiai képességek csak tudatos kontrollal változtathatóak meg.

- ☞ Az óvodapedagógus a gyermeki elképzelések, tevékenységcsírák játékkeretű transzformációját, kidolgozását ösztönzi, aki ezeket nem törekszik megismerni az a saját fejében lévő asszociációkra, sztereotípiákra figyel önmagában. Ezeket fogja tehát a gyermekeknek ajánlani. Fordítsuk meg ezt a felnőtt logikát és keressük a gyermekben lévő gondolat, elképzelést.
- ☞ Az előzőből következnek tehát, hogy az óvodapedagógusnak a gyermeki szándéokra, koncepcióra kell építeni a támogatás különféle formáit, ami tudatos elemző gondolkodás eredménye lesz, nem pedig szubjektív, a játék spontán pillanatának felnőtt asszociációja.
- ☞ A gyermeki érdeklődésre/koncepcióra épített „hirtelenség”, „itt és most” érzés biztosítása nélkülözhetetlen a spontán hatás erősítése érdekében. Ez akkor mozgósító erő a gyermekekben ha nem vesszük észre.
- ☞ A környezetmódosítás – alakítás, a játékot, mint érzelmi-intellektuális tevékenységet involváló hatás biztosításának normarendbe állítása a pedagógusokkal szemben támasztott követelmények között szerepel.
- ☞ A játékot realizáló eszközök – tárgyak – kellékek alkotása, bevonása, a játék- és nem játékszerek egyensúlyának biztosítása, aktuálisan változó feltételekkel együtt az alkotó, teremtő értéket alakítja a gyermekekben a felhasználó, alkalmazó attitűdök helyett, melyet a fogyasztói környezet játékszer használata érdekében motivál.
- ☞ A személyességet, a gyermek korábbi emlékeiből fakadó érzékenységet – érdeklődést mozgósító élettapasztalatok (egyéni megélt, óvodán kívüli – belüli) előhívása a pedagógus feladata kell, hogy legyen, mert ha nincs érzelmi, vagy tárgyi környezete nem feltétlenül fog a felszínre jönni.

Az óvodapedagógus játéktámogató eljárásai

Ebben a fejezetben összegyűjtöttük azokat módszerbeli megoldásokat, az eljárások lehetséges területeit, variánsait, amiben a gyermek megismerésében alkalmazott hármas dimenziók is visszaköszönnek. Tehát amikor az óvodapedagógus (hallgató) a tervezés fázisához érkezik,

miután az aktuális játékszükségletek is beazonosította, döntenie szükséges milyen eljárásokat alkalmaz a kielégítés érdekében, mit tesz a gyermek játékának konkrét támogatása érdekében, akkor néhány gondolatébresztő megoldást meríthet az alábbi listából, amiket természetesen a konkrét körülményekre is adaptálni kell majd.

I. Konceptióképzés, konceptió elaboráció

A játékelképzelések elindítása, konceptióképzés támogatása, kontrollálása

1. A lehetséges játékelképzelések megfogalmazása, megfogalmaztatása
2. A gyermek egyéni – társas élményeinek bekapcsolása, bevonása
3. A lehetséges élményátélés megteremtése
 - a) óvodán kívül (egyéni /kiscsoportos/egész csoportos)
 - b) óvodán belül (egyéni /kiscsoportos/egész csoportos)
4. Az élményekre, emlékekre, tapasztalatokra utaló környezet
 - a) könyvek, képek, poszterek
 - b) személyes/családi tárgyak, kellékek
 - c) a társas/csoportos emlékeket idéző tárgyak, kellékek
5. A veszélyeket hordozó elképzelések kontrollálása, megállítása
 - a) A gyermek önmagát veszélyeztető elképzelés esetén
 - b) A gyermek társai testi épségét veszélyeztető elképzelés esetén
 - c) A gyermek a tárgyi környezetét veszélyeztető elképzelések esetén

A szükségletek játéktranszformációjának támogatása, ösztönzése

- a) Beszélgetés, ill. kezdeményezése
- b) Pozitív elfogadás (megerősítés)
- c) Aktuáltretek kialakítása
- d) Tárgyak gyűjtése
- e) Tárgyak, kellékek készítése
- f) Képek, térképek, poszterek, fotók, rajzok, stb. elhelyezése a vizuális környezetben
- g) A játéktevékenységben modell szerepet betölthető személyek meglátogatása, ill. bevonása az óvodai tevékenységbe
- h) Problémahelyzet exponálása

- i) Óvodapedagógusi megoldásminták megvalósítása, nem elvárt modellként

II. A játék téri – tárgyi környezetében

Aktuális játszó tér, hely alakításának támogatása

1. ideiglenes/állandó játszó helyek biztosítása
2. spontán (adott napra érvényes) játszóhelyek kialakításának biztosítása
3. az óvodapedagógus által kialakított játszóhely létrehozása
4. a játék mellett más tevékenység-helyek kialakítása
5. a játszóhelyek kialakíthatóak, s így más hatásuk van
 - o a játék időszaka előtt
 - o a játék elején, kezdetekor
 - o a játék folyamata közben

A tárgyi feltételek biztosítása

1. A meglévő játékszerek hozzáféréseinek biztosítása tudatos fluktuációjukkal együtt
2. Saját készítésű eszközök biztosítása
 - a) A gyerekek által önállóan készített
 - b) Az óvodapedagógus által a gyerekek között készített
 - c) Az óvodapedagógus és a gyermek közös tevékenységével készített
 - d) Szülők, vagy más „szakértő” felnőttek által készített eszközök
3. Nem játékszereknek minősülő tárgyak, kellékek bevonása
 - a) Az óvodapedagógus által biztosított
 - b) A család - gyermek által biztosított
 - c) „Szakértő” felnőttek által biztosított
4. Különböző anyagok biztosítása
 - a) Az óvodapedagógus által biztosított
 - b) A család-gyermek által biztosított
5. A biztosított tárgyak - anyagok
 - a) Már előzőleg is jelen lévők
 - b) Aktuálisan a naphoz kötődve jelennek meg

III. A gyermek – pedagógus kapcsolaton keresztül

A kapcsolat kialakítása és fenntartása

1. Az érkező gyermekek fogadásával
2. A kapcsolatkereső gyermekek támogatása
 - a) Ha az óvodapedagógussal keresi
 - b) Ha más gyerekekkel keresi
 - c) Ha játszócsoporttal keresi
3. A kapcsolatelhárító – akadályozó gyermekek kapcsolatainak erősítése
 - a) Együttes játék biztosításával
 - Óvodapedagógussal, dajkával, gyermek által választott felnőttel
 - Egy választott gyerekekkel
 - Egy választott játszócsoporttal
 - b) Kötetlen beszélgetés kezdeményezése a gyermeket érdeklő témáról
 - c) Kötetlen beszélgetés kezdeményezése a gyermek játék közbeni hiányairól, szükségleteiről, aggodalmairól, elképzeléseiről, megoldatlan problémáiról
 - d) Az óvodapedagógus személyes tapasztalatokat exponál „én – üzenetek” formájában a gyermek számára
 - e) A gyermekek közötti konfliktusok moderálása
4. A kapcsolat fenntartása a játék során
 - a) Szemkontaktus a gyerekekkel
 - b) A gyerek közelében történő tevékenykedés, elhelyezkedés
 - c) Kötetlen beszélgetés a gyermek játékelképzeléseiről, a számára fontos témákról
 - d) A gyermek játéktevékenységének pozitív tükrözése
- f) A gyermek által igényelt segítség biztosítása
- g) Az óvodapedagógus kér segítséget a gyermektől

Az óvodapedagógus jelölt játéktámogató tevékenységének teendői a II. félévi játékmódszertan gyakorlat keretében

A felkészülés feladatai a hallgató számára a szinkronizálás feltételeinek megteremtésével

- Az óvoda gyermekképeinek megismerése a helyi Pedagógiai Program alapján
- A gyermekcsoport aktuális nevelési feladatai: személyiségjegyek, képességek
- A játszócsoportok játékszükségleteinek állapotjellemzői

- ☐ A játszócsoportok játékjellemzőinek feltárása (alapidimenziók prioritásai alapján)
- ☐ Néhány kiválasztott gyermek játékjellemzőinek feltárása (alapidimenziók prioritásai alapján)

Az I. évfolyamos óvodapedagógus jelölt heti játéktevékenységeinek ütemezése:

A gyakorlat 1. napján

- ✓ törekszik a szükséges dokumentáció megismerésére és kijegyzetelésére,
- ✓ feltérképezi a játszócsoportokat, egyedül játszó gyerekeket és azok egyedi játékvonásait
- ✓ önmagát, mint pozitív, érdekes, újdonságot rejtő személyiséget mutatja be a gyermekek körében (hobbi, saját gyűjtemények, hangszer, báb, fejtörők, stb.)
- ✓ a hallgató tevékenységének tapasztalatairól naponta készít feljegyzéseket a naplójában, melyeket a mentorral történt visszacsatoló megbeszélések előznek meg

A gyakorlat 2. napján

- ✓ figyel, követi, jegyzeteli mentorának játékot segítő tevékenységét, az udvaron bevonódik a játékba (egyes gyermek, ill. egy játszó csoport játékba)
- ✓ a hallgató megfigyeli, értelmezi a gyermekek játszókapcsolatainak jellemzőit (vonzások-taszítások, mikro-normák sajátos vonásait) a játék folyamatában

A gyakorlat 3. napján a mentorral közösen

- ✓ mentorral tervez, előkészít és vezet képességfejlesztő játékot,
- ✓ a mentorral közösen segíti egy-egy kiválasztott játszócsoport és játszó gyermek játéktevékenységét a kiválasztott játékszükséglet alapján, aktivizálásával

A gyakorlat 4. napján

- ✓ játszótársként vesz rész egy másik kiválasztott játszócsoport és játszó gyermek játéktevékenységében
- ✓ önállóan szervez, és vezet képességfejlesztő játékot,
- ✓ elemzi a mentornak az eddigi tapasztalatait (erősségeit/gyengeségeit), s a zárónap megtervezésekor ezeket figyelembe veszi
- ✓ véglegesíti a zárónap játékpedagógiai feladatait, elvégzi a zárónap technikai előkészítését
- ✓ egyeztet, előkészít hallgató társaival a játékpedagógiai feladatok megfogalmazásában és személyre lebontásában, az aktuális játékszükségeket és a kiválasztott támogató dimenziók feladatainak megvalósítása érdekében
- ✓

A gyakorlat 5. napján

- ✓ önálló játéktámogató tevékenységet végez a mentor közvetlen segítségével,
- ✓ önállóan, tudatosan segíti a gyermekek játékát az spontán (önirányított) játékban egy játszócsoporton keresztül,
- ✓ együttműködik és segíti hallgató társai játékpedagógiai tevékenységét
- ✓ a játéktámogató feladatok átgondolása érdekében egy dokumentumban rögzítik a zárónapon játszó hallgatók teendőit
- ✓ a játékidő után az írásos dokumentum alapján felkészülten elemzi, önértékeli a heti és zárónapi játékot a hallgató csoport előtt

Gyermekek játékának megismerése a hospitálás ciklusaként

A megfigyelési űrlap kitöltésekor az egész gyermek csoport játékának megragadása történik az alábbi kategóriák segítségével. Tehát annyi játszócsoport és egyedül játszó gyermeknek rögzítjük a jellemzőit, ahány a megfigyeléskor található.

	Koncepciós tartalmak	Téri-tárgyi jellemzők	Kapcsolati jellemzők	Domináns játékszükséglet
Játszócsoport 1				
Játszócsoport 2				
Egyedül játszó				

A játék tervezésének korábbi hagyományai

- Az óvodapedagógus feladata volt a szabad játék tartalmának megtervezése: mit játsszon a gyerek, illetve mi lehet a felnőttek számára is olyan tartalom, amiben a társadalmi normák, a felnőtt világ elvárásai érvényesülhetnek
- A tervezett tartalom feltételeinek átgondolási-megteremtési felelőssége, tervezése
- Az aktuálisan tervezett műveltség-tartalom ösztönzése, kezdeményezése a szabad játék témái közé
- A nevelési feladatok közvetlen beépítése a játékot befolyásoló eljárásokba (példaként említhetjük a boltos, a vásárlás-eladás játékot, ahol a vevővel szemben

elvárásaként fogalmazódott meg, hogy illedelmesen, a normákat leképezve köszönjön)

A szabad játék tervezhetőséget meghatározó óvodai szempontok:

1. Az egyes gyermek személyiségében rejlő játéklehetőségek feltárása, támogatása
2. A helyi Pedagógiai Program gyermekképe, a játék pedagógiai elvárásai
3. A gyermekcsoport aktuális játéktevékenységnek gazdagítása, dúsítása

A játék tevékenység tervezése

1. A gyermek csoport pedagógiai programjának (1-2 hét) tervezésében szükséges feltüntetni a két játék területet
2. A gyermekek által önirányított játék (szabad) támogatási lehetőségeinek az átgondolásakor az alapidimenziók szempontjai igazítanak el bennünket (amihez a gyermekek megfigyelési témáit is érdemes újragondolni!)

A hallgatók tervezési feladatai

A korábbiakban már megfogalmaztuk, hogy a konkrét játék-gyermekismeret a kiindulópontja minden pedagógiai tevékenységnek, így a tervezésnek is. Ám más tevékenységektől eltérően nem lehetséges, hogy a pedagógusok vágyait tervezze, projektálja a gyermekek játékába, ezért kívánjuk a játérendszer protokolljának megfogalmazásakor a valóság-megfigyelő szinkronizáló folyamatot a tervezéshez elvezetni, majd annak tapasztalatait az önértékelés területei alapján visszaforgatni az újabb tervezés ciklusba. Tehát a következő tervezési úrlap használatakor ötvözi a hallgató, az óvodapedagógus a játék támogatásáról illetve a képességfejlesztő játék irányításáról megfogalmazott elvárásokat. Az óvodai gyermekcsoport játékához a két alapvető játékformához kapcsolunk tervezhető feladatokat. A képességfejlesztő játék esetében a kitűzött célhoz választott játék feltételeinek, az irányítás-vezetés speciális az adott játékre vonatkozó szempontokat vessük sorra, tervezzük meg, egészen a lezárás, befejezés hogyanjáig. Ebben is tervezhetőek konkrét gyermekek is, ahogyan a szabad játék esetében. A szabad játék esetében a célként a kiválasztott, prioritást élvező játékszükségletre fogalmazunk célt. A tervben törekedjünk elkerülni a totalitási szándékot, vagyis, hogy minden gyerek tervezünk valamit, mert ennek a validitása a gyermekek számával arányosan csökkeni fog. Tehát a prioritás azt jelenti döntünk a játszó

csoporthoz, egyedül játszó gyermek ismeretében, az adott időszakban, napon, stb. melyik gyermek, játszócsoport játékát szükséges valamilyen formában támogatni. Az ezekhez kiválasztott eljárásokat írjuk le olyan konkrétsággal, ami megvalósítást is garantálja. Ne feledjük tehát, a pedagógus saját tevékeny támogat-segítő tevékenységét tervezheti meg, s nem azt mit játszani a gyermek/játszócsoporthoz.

A hallgató/óvodapedagógus játéktervezési űrlapja

	<u>Szabad (Önirányított) játék</u> (Az alapidimenzió alapján)	<u>Képességfejlesztő (Szervezett) játék</u> (A személyiségfejlesztés aktuális feladatai alapján)
Játékpedagógiai célok	A gyermek(kek) megismeréséből, pl. játékszükségeik főbb jellemzői alapján	A szervezett játék nevelési – személyiségfejlesztési célja
Általánosan az összes (bármely) gyermek játékához	Ekkor nem egy gyermekre, hanem az összes gyermekre egyaránt vonatkozó, mely dimenzióban van teendőm	1. A játék feltételei és előkészítése 2. A játék folyamat közbeni pedagógiai feladatai 3. A játék lezárásának teendői
A kiválasztott játszó csoport játékához	Egy viszonylag állandó játszócsoport közös tevékenységének segítése	1. A játék feltételei és előkészítése 2. A játék folyamat közbeni pedagógiai feladatai 3. A játék lezárásának teendői
A kiválasztott játszó gyermek játékához	Egy olyan gyermek akinek a szabad játékban külön támogatást kell nyújtani	1. A játék feltételei és előkészítése 2. A játék folyamat közbeni pedagógiai feladatai 3. A játék lezárásának teendői

A hallgató az elvégzett játéktámogató tevékenysége után reflektív módon analizálja a gyermeki játék kiemelt szempontjait, amihez a mentor óvodapedagógusa is készít egy külső visszajelzést, s ha szükséges értelmezi is azt.

Szempontok a hallgató játéktámogató tevékenységének értékeléséhez

A hallgató neve, csoportja:

Gyermekcsoport neve:

ÉRTÉKELÉSI TERÜLETEK		1	2	3	4	5	Megjegyzés
Játékelőkészítő tevékenység							
Egyéni-családi élmények bevonása							
Csoportos-óvodai élmények biztosítása							
A tárgyak előkészítése							
Anyagok előkészítése							
A folyamatban lévő játék támogatása							
Szabad játékban	Egyes gyermek játékát						
	Játszócsoportok játékát						
Felnőtt által szervezett játékban	Egyes gyermek játékát						
	Játszócsoportok játékát						
Az alapidimenziók támogatása							
A játékelképzelés elindítása, támogatása							
A játékszükségletek lefordítása, beépítése							
Az aktuál terek, helyszínek alakítása							
A különböző tárgyi feltételek biztosítása							
A kapcsolatok kialakítása							
A kapcsolatok fenntartása a játék során							
Dokumentációs tevékenység							
Napi megfigyelések rögzítése							
Várható felnőtt feladatok tervezése							
A játékban történő személyiségfejlesztés tervezése							

Hajdúböszörmény,20.....Óvodapedagógusa:

A saját tapasztalatok feldolgozása és visszacsatolása nélkülözhetetlen a szakmai fejlődés biztosítása érdekében. Ehhez használják a következő szempontsört az óvodapedagógusok és hallgatók is. Az óvodapedagógusok a saját gyakorlati példájuk után mintát adnak ennek az elemző, de szintetizáló gondolkodásról egyszerre, arra ösztönözve a hallgatókat, hogy a saját óvodai játégyakorlatuk után hasonlóan járják végig ezt a feldolgozási utat.

Az óvodapedagógus/hallgató önértékelési területei a játékhoz

1. A gyermekcsoport sajátosságai
 - a) életkori összetétel
 - b) nemi arányok
 - c) szociális jellemzők
 - d) nevelési sajátosságok
 - e) pedagógiai; fejlesztési programkritériumok (gyermekkép, csoport nevelési feladat)
2. Az óvodapedagógus játékot előkészítő feladatai
 - A gyermekek tapasztalatainak megismerése, újak biztosítása, majd bevonása-aktivizálása
 - A játékhoz szükséges feltételek biztosításának megszervezése, előteremtése
 - A családi vonatkozások beépítése érdekében végzett feladatok
3. A folyamatban lévő játék támogatása a játékszükségetek és támogató feladatok alapján
 - ✓ Játzócsoportok kiemelt játékszükségeihez igazított feladatok
 - ✓ Az egyedül játszó gyermek kiemelt játékszükségeihez igazított feladatok
4. Az óvodapedagógus tervezett/elvégzett teendői a gyermekcsoport kapcsolatépítésében:
 - ✓ Kialakítása érdekében végzett feladatok
 - ✓ A kapcsolatok fenntartása, esetleges korrigálása érdekében végzett feladatok
5. Az óvodapedagógus elvégzett teendői a játékidő közbeni váltáskor, majd a játék befejezésekor, lezárásakor

A különböző félévek játék gyakorlata között nincsenek különbségek, mert minden félévben a III. félévtől a zárógyakorlattal bezárólag önállóan kell a hallgatónak a játékkal kapcsolatos feladatait a megadott protokoll szerint elvégezni. A II. félév tehát a kipróbálása, a bevezetése ennek egy játszócsoportra korlátozva, majd a többi félévben az egész csoport játékát kell szem előtt tartva tervezni a saját támogató tevékenységét, eljárásait. A változó gyermekek és az egyre mélyebb gyermekismeret segíti a leendő óvodapedagógusokat, hogy felszabadultan és a gyermek belső késztetéseit követve fejlődjön a játékosképességük.

Ha a gyermek játszik

öröm járja át lényét,
s akkor szeret
élni.

Ha szeret élni befogadóbb a külvilág hatásaira, s fejlődése, fejleszthetősége pedagógiailag is hatékonyabb lehet.

Felhasznált irodalom

Kovács György – Bakosi Éva (2007): Játépedagógiai ismeretek, Debrecen

Kovácsné Bakosi Éva (2008): A játékosképesség, mint a kisgyermekkel foglalkozók kulcskompetenciája. Alkotó műhely sorozat. Debreceni Egyetem Pedagógiai Főiskolai Kar, Hajdúböszörmény

Kovácsné Bakosi Éva (2001): A felnőtt szerepe a játékban. Óvodai Élet, 2.1-4. 1.

Körmöci Katalin (2001): A gyermek szükségleteire épített tanulás az óvodában, Fabula Kiadó

Pálfy Sándor (2004) Az óvodapedagógus játéktámogató tevékenysége, Óvodai Nevelés, №7. pp.220-227.

Pálfy Sándor (2007): Az óvodai játék környezetkultúrája Miskolci Pedagógus, № 43. pp.21-35.

Pálfy Sándor (2004): Az óvodai játék, mint a leghatékonyabb nevelési eszköz, In: Óvodavezetők kézikönyve XI. OKKER, pp.62-84.